

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ΘΕΟΛΟΓΙΚΗ ΣΧΟΛΗ
ΤΜΗΜΑ ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΘΕΟΛΟΓΙΑΣ

Πρωτοπρεσβύτερος Νικόλαος Κ. Κωνσταντινίδης

Η
ΕΣΧΑΤΟΛΟΓΙΑ
ΤΩΝ ΠΕΝΤΗΚΟΣΤΙΑΝΩΝ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ
ΣΥΜΒΟΥΛΟΣ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: Επ. Καθ., Πρωτ. Βασίλειος Α. Γεωργόπουλος

Θεσσαλονίκη 2018

Η
ΕΣΧΑΤΟΛΟΓΙΑ
ΤΩΝ ΠΕΝΤΗΚΟΣΤΙΑΝΩΝ

Στη σύζυγό μου,

Στους τρεις καρπούς της αγάπης μας,

Και σε μία ψυχή που μας άφησε νωρίς.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Στη σημερινή εποχή της ψηφιακής αφής, ένας τεράστιος όγκος ανεξέλεγκτης διαδικτυακής γνώσης εισβάλλει καθημερινά στον ανθρώπινο νου γαλουχώντας τον με πάσης φύσεως θρησκευτικοφιλοσοφικά ρεύματα. Ανυποψίαστοι χρήστες μωούνται σε προβαλλόμενες αλήθειες, οι οποίες τους προκαλούν σε μία στενότερη - μεταξύ τους - γνωριμία. Πρόσφατο γεγονός, με προσωπική γνώση αποτέλεσε η επιλογή ενός αστυνομικού υπαλλήλου που υπηρετεί σε αστυνομική υπηρεσία της Γενικής Αστυνομικής Διεύθυνσης Αττικής (Γ.Α.Δ.Α.) να απαρνηθεί την Ορθόδοξη πίστη και να εισχωρήσει σε Προτεσταντική ομάδα. Παρόμοιες περιπτώσεις υπήρξαν και σε άλλες αστυνομικές υπηρεσίες του Νομού, όπου αστυνομικοί υπάλληλοι αρνήθηκαν να αναλάβουν καθήκοντα έννομης και ένοπλης πεζής περιπολίας λόγω αποδοχής θρησκευτικών πεποιθήσεων των Μαρτύρων του Ιεχωβά. Προ μηνών διαπιστώθηκαν κρούσματα «κατήχησης» σε Τμήματα Ασφαλείας της Βόρειας Ελλάδας στα οποία αστυνομικοί υπάλληλοι προσπάθησαν να πείσουν τους συναδέλφους τους για την ανωτερότητα των αρχών της *Σαηεντολογίας*.

Ο κατάλογος με παρομοίου τύπου περιστατικά δεν τελειώνει εδώ. Ίσως πραγματικά δεν έχει και μεγάλη σημασία ο τρόπος με τον οποίο κάθε άνθρωπος επιδιώκει να ασκήσει το αναφαίρετο δικαίωμα της έκφρασης της θρησκευτικής του ελευθερίας. Η εικοσαετής (20^{ετής}), όμως, παρουσία μου στον χώρο της Ελληνικής Αστυνομίας και η μετέπειτα συνύπαρξή της με την ιερατική ιδιότητα (ως εθελοντής κληρικός – αστυνομικός) με ώθησε στο να αναλάβω με περισσότερο ζήλο τις ευθύνες που απορρέουν από το διττό αυτό καθήκον. Σκοπός μου δε στάθηκε να πείσω τους ετερόδοξους συναδέλφους μου ότι τα ποικίλα αιρετικά ρεύματα προσφέρουν μία επίπλαστη πνευματική πραγματικότητα. Μοναδικό κίνητρο υπήρξε η μετάδοση εκείνης της γνώσης ότι η Εκκλησία ελευθερώνει τους ανθρώπους με τη Μοναδική, Σώζουσα και Απόλυτη Αλήθεια του Χριστού. Για να τους προσφερθεί, όμως, αυτή η βοήθεια είναι ανάγκη να μάθουμε περισσότερα πράγματα για αυτούς. Μόνο με οδηγό αυτή τη γνώση μπορεί κάποιος να τους παράσχει την αληθινή γνώση περί Θεού, ούτως ώστε *«πλανωμένους αδελφούς από νεκρούς ζώντας κατασκευάση καί κειμένους αναπέσει»*.

Το θέμα της παρούσας διπλωματικής εργασίας καθορίστηκε, κατόπιν συζήτησης με το σύμβουλο καθηγητή μου πρωτοπρεσβύτερο Βασίλειο Γεωργόπουλο. Αγκάλιασε πατρικά την απόπειρα κατάθεσης των στοιχείων της έρευνας, ενώ συνάμα με ενθάρρυνε αποτελεσματικά κάθε φορά που ξεπρόβαλαν ποικίλες δυσκολίες κατά τη συγγραφή της εργασίας. Του οφείλω τις θερμές ευχαριστίες μου.

Δε θα μπορούσα να μην αναφερθώ στον Σεβασμιώτατο Μητροπολίτη Γλυφάδας, Ελληνικού, Βούλας, Βουλιαγμένης και Βάρης, κ. κ. Παύλο. Η αγάπη του για την Εκκλησία και τη διαφύλαξη της Αλήθειας του Χριστού αποτελεί πηγή έμπνευσης για μας τους νεότερους κληρικούς που έχουμε την ευλογία να βρισκόμαστε υπό την πνευματική καθοδήγησή του. Καταθέτω θερμώς τις ευχαριστίες μου και ζητώ ταπεινά την ευχή του. Επίσης, οφείλω πολλά σε δύο κληρικούς που συνιστούν πρότυπα ευσυνειδησίας και *ἄνωθεν σοφίας*. Αναφέρομαι στον Πανοσιολογιώτατο Αρχιμανδρίτη και Πρωτοσύγκελο της Ιεράς Μητρόπολης Γλυφάδας, Αλέξιο Ψωίνο, και στον πνευματικό μου καθοδηγητή πρωτοπρεσβύτερο Γεώργιο Σχοινά. Ο Θεός γνωρίζει πόσο με ενίσχυσαν με τον δικό τους ξεχωριστό τρόπο στην περάτωση αυτής της εργασίας. Εύχομαι ο Θεός να τους το ανταποδώσει πολλαπλασίως.

Δε θα ήταν ακραίο να επισημάνω ότι το βάρος συγγραφής της εργασίας θα ήταν ακόμη μεγαλύτερο εάν δεν υπήρχε δίπλα μου ο πολυτιμότερος άνθρωπος που μου χάρισε ο Θεός. Η πιστή σύντροφός μου στις χαρές και στις λύπες, η πρεσβυτέρα Ιωάννα, η οποία μέσα από πολλές δοκιμασίες που έλαβαν χώρα κατά τον μεταπτυχιακό αυτό κύκλο σπουδών σήκωσε αγόγγυστα το περισσότερο βάρος των ευθυνών. Πιστεύω ακράδαντα ότι σε αυτήν οφείλεται η συνολική παράθεση αυτής της εργασίας.

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

ΒΑΠ : Βάπτισμα Αγίου Πνεύματος.

ΔΕΤΕ: Διεθνής Εκκλησία του Τετραγωνικού Ευαγγελίου.

ΕΕ: Ευρωπαϊκή Ένωση.

ΕΘΠ: Εκκλησία του Θεού της Προφητείας.

ΘΗΕ: Θρησκευτική και Ήθική Έγκυκλοπαίδεια, Αθήναι 1960 – 1969.

ΚΤΕ: Κοινωνία των Εθνών.

ΑG: Assemblies of God.

ASM: Azuza Street Mission.

ΕΑΕΠ: Ελευθέρα Αποστολική Εκκλησία της Πεντηκοστής.

ΑΕΠ: Αποστολική Εκκλησία της Πεντηκοστής.

ΠΣΕ: Παγκόσμιο Συμβούλιο Εκκλησιών.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Πρόλογος.....	3
Συνοτομογραφίες.....	5
Πίνακας Περιεχομένων.....	6
Εισαγωγή.....	9
Κεφάλαιο 1 ^ο	
ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ	
1.1. Εισαγωγικά.....	11
1.2. Κοινωνικές και θεολογικές ζυμώσεις.....	12
1.3. Μορφές Πεντηκοστιανισμού.....	15
1.3.1. Κλασσικός Πεντηκοστιανισμός.....	15
1.3.2. Χαρισματικός Πεντηκοστιανισμός ή Νεοπεντηκοστιανισμός.....	18
1.3.3. Το Τρίτο Κύμα.....	21
1.4. Κύριες Πεντηκοστιανικές και Χαρισματικές Ομάδες.....	24
Κεφάλαιο 2 ^ο	
ΒΑΣΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΠΕΝΤΗΚΟΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΚΑΙ ΝΕΟΠΕΝΤΗΚΟΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΚΙΝΗΣΗΣ	
2.1. Γλωσσολαλιά.....	28
2.1.1. Ιστορία.....	29
2.1.2. Είδη Γλωσσολαλιάς.....	31
2.1.2.1 Ξενολαλιά.....	31

2.1.2.2. Γλωσσολαλία.....	32
2.1.3. Τεχνικές και χαρακτηριστικά.....	33
2.2. Θεραπεία.....	34
2.3. Προφητεία.....	36

Κεφάλαιο 3^ο

ΕΣΧΑΤΟΛΟΓΙΑ

3.1. Ορισμοί.....	38
3.2. Ιστορία.....	39
3.3. Διδασκαλία.....	43
3.4. Η Αρχή του Τέλους.....	45
3.4.1. Έρχεται.....	46
3.5. Ήδη, αλλά όχι ακόμα.....	50
3.5.1. Ακτιβιστική δράση και Έσχατα.....	50
3.5.2. Αγιοπνευματικά δώρα και Έσχατα.....	52
3.5.2.1. Βάπτισμα Αγίου Πνεύματος και Γλωσσολαλία.....	53
3.5.2.2. Προφητεία.....	54
3.5.2.2.1. Γεωστρατηγικές και γεωπολιτικές εξελίξεις.....	55
3.5.2.2.2. Περί Αντιχρίστου.....	57
3.5.2.2.3. Το τέλος του κόσμου.....	57
3.5.2.2.4. Περιβάλλον – Αθλητισμός.....	60
3.6. Το τέλος των Εσχάτων.....	61
3.6.1. Αρπαγή.....	62

3.6.1.1. Προχίλιασμός (Premillennialism).....	66
3.6.1.2. Μεταχίλιασμός (Postmillennialism).....	67
3.6.1.3. Η Θεωρία των Οικονομιών (Dispensationalism).....	68
3.6.2. Μεγάλη Θλίψη – Επταετία (7 ^{ετία}) Αντιχρίστου.....	70
3.6.3. Χιλιετής Βασιλεία.....	72
3.6.4. Τελική Κρίση – Κρίση Λευκού Θρόνου.....	74

Κεφάλαιο 4^ο

ΚΡΙΤΙΚΕΣ ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΙΣ

4.1. Γενικά.....	76
4.1.1. Ενδοπροτεσταντική κριτική.....	77
4.1.2. Ορθόδοξη κριτική.....	80
4.1.2.1. Περί Ενότητας.....	80
4.1.2.2. Περί Εσχάτων – Χιλιετούς (1000 ^{ετούς}) Βασιλείας.....	81
4.1.2.3. Περί Προφητειών – Ψευδοπροφητειών.....	82
4.1.2.4. Περί Αρπαγής.....	83
4.1.2.5. Περί δύο (2) Παρουσιών – Τριών (3) Αναστάσεων – Δύο (2) Κρίσεων.....	84
4.1.2.6. Περί Παραδείσου – Κολάσεως.....	85
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	87
SUMMARY.....	89
Βιβλιογραφία.....	91

Εισαγωγή

Η δραστηριοποίηση δεκάδων αιρέσεων και παραχριστιανικών οργανώσεων στον Ελλαδικό χώρο απασχολεί έντονα και διαχρονικά την Ορθόδοξη Εκκλησία. Η προσεκτική διακρίβωση του τρόπου δράσης και επιρροής τους συντελεί στην αρτιότερη ποιμαντική φροντίδα των θυμάτων της αλλά και στην έγκαιρη ενημέρωση του Ορθόδοξου χριστιανικού πληρώματος. Από τον κατάλογο αυτών των Ομολογιών δε θα μπορούσε να απουσιάζει ένα πνευματικό τέκνο του Προτεσταντισμού, το Πεντηκοστιανικό κίνημα.

Η κίνηση αυτή εξελίχθηκε ραγδαία τις τελευταίες δεκαετίες ενώ δραστηριοποιείται με πολλές ομάδες και στον Ελληνικό χώρο. Ανάμεσα στις διδασκαλίες που κηρύττουν περιλαμβάνονται τα λεγόμενα *Αγιοπνευματικά χαρίσματα* τους αλλά και οι εσχατολογικές – αποκαλυπτικές τους προσδοκίες. Ο ιδιαίτερος τρόπος αντίληψης του τέλους των καιρών, σε συνδυασμό με τη μονομερή και υποκειμενική προσήλωσή τους στα Αγιογραφικά χωρία, τους οδήγησε σε πνευματικές ακρότητες που επηρέασαν βαθιά τις οικογένειες των πιστών της. Δεν είναι τυχαίο ότι οι υπερβολές που χαρακτηρίζουν την κίνηση προκάλεσαν ρήγματα στον παραδοσιακό οικογενειακό ιστό, όπως διατυπώθηκε ρητά και από την ΙΓ΄ Πανορθόδοξη Συνδιάσκεψη για θέματα Αιρέσεων και Παραθρησκείας κατά το έτος 2001¹.

Η παρούσα μελέτη επιχειρεί να κατανοήσει τον τρόπο με τον οποίο κατανοούνται τα έσχατα στη Πεντηκοστιανική διδασκαλία. Επιχειρείται η όσο το δυνατόν αντικειμενική και πληρέστερη παράθεση ξένων αλλά και εγχώριων επιστημονικών πηγών και η αμερόληπτη χρήση τους.

Ειδικότερα, η διπλωματική εργασία επιμερίζεται σε τέσσερα (4) κεφάλαια. Στο πρώτο (1^ο) επιχειρείται μία εισαγωγή στην ιστορία και στις βασικές αρχές της κίνησης. Εντοπίζονται οι κοινωνικοπολιτικές συνθήκες κάτω από τις οποίες απέκτησαν οντότητα οι πρώτες Ομολογιακές εστίες αλλά και οι παράγοντες που μετάλλαξαν το κίνημα φθάνοντας στη σημερινή του μορφή. Παράλληλα επιχειρείται μία γενική καταγραφή των σημαντικότερων Ομολογιών με όσο το δυνατόν πιο επικαιροποιημένα τα στατιστικά τους στοιχεία.

Στο δεύτερο (2^ο) κεφάλαιο αναλύονται συνοπτικώς τα βασικά χαρακτηριστικά της Πεντηκοστιανικής πνευματικότητας που αποτελούν ορατές ενδείξεις του αποκαλούμενου *Αγιοπνευματικού βαπτίσματος*. Ιδιαίτερα γίνεται λόγος για τα λεγόμενα *χαρίσματα* της γλωσσολαλίας, της θεραπείας και της

¹ «ΙΓ΄ Πανορθόδοξος Συνδιάσκεψις έντεταλμένων Όρθοδόξων Έκκλησιών καί Ίερών Μητροπόλεων διά θέματα Αιρέσεων καί Πανθρησκείας, Πορίσματα», στο *Διάλογος*, τευχ. 26 (Οκτώβριος – Δεκέμβριος 2001), σ. 27.

προφητείας που συνέχουν ολόκληρο το Πεντηκοστιανικό οικοδόμημα και για τη θεωρούμενη αποδεικτική τους ισχύ ως στοιχεία πνευματικής γνησιότητας και σωτηριολογικής δυναμικής.

Στο τρίτο (3^ο) κεφάλαιο αναλύεται διεξοδικώς η σημασία της Εσχατολογίας, η ιστορική της πορεία και τα κύρια χαρακτηριστικά της διδασκαλίας της. Αναλύονται οι παράγοντες που διαμόρφωσαν τις θέσεις της, αλλά και οι σχέσεις της με τα υπόλοιπα θεμελιώδη στοιχεία που συνέχουν την κίνηση, όπως το Βάπτισμα του Αγίου Πνεύματος με την ορατή εκδήλωση της γλωσσολαλίας αλλά και η προφητεία. Το κεφάλαιο κλείνει με την αναλυτική παράθεση των γεγονότων που απομένουν για να φθάσει η ιστορία της ανθρωπότητας στο τέλος της, όπως η εσχατολογική δοξασία της Αρπαγής, τα δόγματα του Προχιλιασμού (Premillennialism), Μεταχιλιασμού (Postmillennialism), της θεωρίας των Οικονομιών (Dispensationalism), της Μεγάλης Θλίψης, της Χιλιετούς Βασιλείας και της Τελικής Κρίσης.

Στο τέταρτο (4^ο) και τελευταίο κεφάλαιο καταγράφονται όλες εκείνες οι αντιδράσεις που έχουν διαπιστωθεί κατά καιρούς τόσο από Προτεστάντικούς κύκλους όσο και από την Ορθόδοξη εμπειρική θεολογία. Η κριτική που εκπορεύεται αυτούσια μέσα από τους κόλπους του Προτεσταντισμού επαναλαμβάνει τα ερωτήματα που τέθηκαν κατά καιρούς όσον αφορά στην γνησιότητα των πνευματικών φαινομένων που χαρακτηρίζουν την κίνηση και στις εσχατολογικές δοξασίες τους που στερούνται Βιβλικής κατοχύρωσης. Η εργασία ολοκληρώνεται με τα συμπεράσματα και την παράθεση της σχετικής βιβλιογραφίας που χρησιμοποιήθηκε για την σύνταξή της.

Κεφάλαιο 1^ο

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ

1.1 Εισαγωγικά

Η πρώτη δυσκολία που συναντά ένας μελετητής κατά την έρευνα του Πεντηκοστιανισμού, αποτελεί το γεγονός ότι δεν υπάρχουν επιστημονικές πηγές που εντοπίζουν το ακριβές ιστορικό του στίγμα¹. Η ίδια δυσκολία εντοπίζεται και στον προσδιορισμό του βαθμού επίδρασής του ανά την υφήλιο². Κοινή, όμως, διαπίστωση εγχώριων και ξένων θεολόγων - ερευνητών ανακαλύπτει τις καταβολές του σε Προτεσταντικά ρεύματα³. Η ιστορική πορεία του Πεντηκοστιανισμού θα γινόταν εύκολα ανιχνεύσιμη εάν υπήρχε ακριβής εννοιολογικός προσδιορισμός και πλήρης χαρτογράφηση των χαρακτηριστικών που απορρέουν από αυτόν. Δύο Ευρωπαίοι επιστήμονες, ο Robert B. Robson και ο Πεντηκοστιανός Allan Anderson, χαρακτηρίζουν τον Πεντηκοστιανισμό ως ένα θρησκευτικό κίνημα.⁴ Η συνολική εκπροσώπησή του αποτελείται από νοσταλγούς της πρώτης Εκκλησίας των Αποστολικών χρόνων, οι οποίοι θεωρούν επιβεβλημένη την επαναφορά του κινήματος στα πρότυπα της τότε εποχής⁵. Ο Allan Anderson ξεκαθαρίζει ότι δεν υπάρχει κοινή θεολογική βάση αλλά ταύτιση μερικών θρησκευτικών εκδηλώσεων που βιώνονται κατά καιρούς από οπαδούς του κινήματος⁶.

Θα περίμενε, λοιπόν, κανείς ότι η ιχνηλάτηση της θέσης του μέσα στην ιστορία θα πραγματοποιείτο αποδοτικότερα με την επισήμανση των κοινών εμπειριών που βιώθηκαν κατά καιρούς από υποστηρικτές του. Ωστόσο, κατά την αντιπαράθεση σχετικών ερευνών δε διαπιστώνεται πάντα σύγκλιση απόψεων. Στο ξενόγλωσσο βιβλίο του Allan Anderson, *An Introduction to Pentecostalism*⁷ (σ σ. 19 – 21), γίνεται μνεία ότι τα φαινόμενα που αποτελούν ταυτότητα του κινήματος παρουσιάζονται ακατάπαυστα μέσα στην ιστορία της Εκκλησίας, παρά τις αντιδράσεις άλλων Εκκλησιών (Ορθόδοξης, Ρωμαιοκαθολικής κ.τ.λ.) για τη ραγδαία

¹ D. W. Faupel, *American Pentecostal Movement, A Bibliographical Essay*, First Fruits Press, Wilmore, Kentucky 2012, σ. 9.

² Οπ. π..

³ 'Α. 'Αλεβιζόπουλου (πρωτ.), *Έγχειρίδιο αϊρέσεων και παραχριστιανικών ομάδων*, 'Αθήνα 1994³, σ. 157. 'Α. Καρακαλλινού ('Ιερομονάχου), *Έν ειρήνη τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν, πρόσκληση στοῦς Πεντηκοστιανούς μέ ἐρμηνεία τῶν πνευματικῶν χαρισμάτων*, Κοζάνη 2006, σ. 177. R. B. Robson, *The Temple, the Spirit and the People of the Presence of God: Examining Critical Options for a Pentecostal Ecclesiology* 2012, σ σ. 44-45. A. Anderson, *An Introduction to Pentecostalism*, Cambridge University Press 2004, σ. 25.

⁴ R. B. Robson, οπ. π., σ. 45. A. Anderson, οπ. π., σ. 60.

⁵ R. B. Robson, οπ. π., σ σ. 44-48.

⁶ A. Anderson, οπ. π., σ. 60.

⁷ Βλ. και Η.Ι. Lederle, *Theology with Spirit, The Future of the Pentecostal & Charismatic Movements in the 21st Century*, Word & Spirit Press, Tulsa, Oklahoma 2010, σ. 10.

μείωσή τους- αν όχι και την εκπνοή τους- μετά τους πρώτους Αποστολικούς χρόνους⁸. Ταυτόχρονα, στο ίδιο βιβλίο, γίνεται προσπάθεια εντοπισμού του κινήματος στα τέλη του 19^{ου} αιώνα με αρχές του 20^{ου} αιώνα βάσει δύο (2) πολύ σημαντικών γεγονότων που έλαβαν χώρα στη Βόρεια Αμερική⁹. Αν εξαιρέσουμε την πρώτη θέση και επικεντρωθούμε στην πιο πρόσφατη, παρατηρούμε συσπείρωση απόψεων όσον αφορά στον χρόνο έναρξης του φαινομένου με μία απόκλιση εικοσαετίας (1890 – 1907), χωρίς, όμως, να αναδεικνύεται εναργώς ο θεμελιωτής του ρεύματος.¹⁰ Παρόλα αυτά, αξίζει να εντοπίσουμε τις αφορμές εκδήλωσής του και να παραθέσουμε κάποια σχετικά ιστορικά στοιχεία.

1.2 Κοινωνικές και θεολογικές ζυμώσεις

Γενικότερες οικονομικές, κοινωνικές και πολιτικές εξελίξεις προκάλεσαν μεταναστευτική ροή των Ευρωπαϊκών λαών στις όχθες της Βορειοανατολικής Αμερικής και κατ' επέκταση στο εσωτερικό της. Οι μετανάστες πήραν μαζί τους όλα τα πολιτιστικά εκείνα στοιχεία που θα τους επέτρεπαν να διατηρήσουν την εθνική αλλά και τη θρησκευτική τους ταυτότητα, χωρίς να υπάρχει κίνδυνος αναζωπύρωσης πολεμικών γεγονότων θρησκευτικού χαρακτήρα στη νέα αμερικανική γη¹¹. Ταυτόχρονα, βρισκόμενοι στο μέσο μίας θρησκευτικής «διελκυστίνδας¹²» μεταξύ των Ρωμαιοκαθολικών και Προτεσταντικών εστιών, αναγνώρισαν τις παθογένειες αυτής της διαμάχης και θέλησαν να υπερβούν θρησκευτικά διλήμματα και διαξιφισμούς¹³. Η υπέρβαση αυτή επικεντρώθηκε στην απαγκίστρωσή τους από κλειστούς δογματικούς τύπους που μέχρι τότε υπαγόρευαν τον τρόπο άσκησης θρησκευτικών καθηκόντων και στη μεταμόρφωσή τους σε ένα προσωπικό – βιωματικό τρόπο θεώρησης των πραγμάτων «περί Θεού¹⁴».

Ως αποτέλεσμα δημιουργήθηκε μία κατάσταση ανοχής σε οτιδήποτε διαφορετικό και ξένο¹⁵. Εάν λάβουμε υπ' όψιν την επικρατούσα αντίληψη, ότι είναι αδύνατο για οποιοδήποτε θρησκευτικό καθεστώς να προσπεράσει τα κοινωνικά ερεθίσματα της εποχής του, μπορούμε σαφώς να καταλάβουμε γιατί προϋπάρχουσες πολιτιστικές κουλτούρες παρεισφρήσανε στο αναδυόμενο κίνημα της Πεντηκοστής το οποίο δεχόταν αδιαμαρτύρητα οτιδήποτε εισαγόμενο¹⁶. Η

⁸ A. Anderson, οπ. π., σ σ. 19-23. (Φυσικά από Ορθόδοξης άποψης δεν γίνεται αποδεκτή η άποψη απουσίας χαρισμάτων από τον χώρο της Ορθόδοξης Εκκλησίας).

⁹ Οπ. π., σ σ. 167-168.

¹⁰ Οπ. π.. H.I. Lederle, οπ. π., σ σ. 12-13.

¹¹ 'Α. Καρακαλλινού ('Ιερομονάχου), οπ. π., σ. 180. A. Anderson, οπ. π., σ. 25.

¹² Ν. Ματσούκα, *Οικουμενική κίνηση, 'Ιστορία Θεολογία, Θεσσαλονίκη 2011*, σ. 207.

¹³ 'Α. Καρακαλλινού ('Ιερομονάχου), οπ. π., σ. 180.

¹⁴ 'Α. Καρακαλλινού ('Ιερομονάχου), οπ. π., σ. 181. F. Schaeffer, *'Αναζητώντας τήν ὀρθόδοξη πίστη στὸν αἰῶνα τῶν ψεύτικων θρησκειῶν, Χορεύοντας μόνος, Κοζάνη 2004*², σ σ. 236-237, 242-243, 245, 340-342, 351. A. Anderson, οπ. π., σ. 62. G. Tchongang, *L' essor du pentecotisme dans le monde, Une conception utilitariste du salut en Jesus-Christ, L' Harmattan, Paris 2009*, σ. 155.

¹⁵ F. Schaeffer, οπ. π., σ σ. 38-41.

¹⁶ H.I. Lederle, οπ. π., σ. 17.

επαναστατική κοινωνική έκρηξη υπέρ των μειονοτήτων άνοιξε τον δρόμο και για τη θρησκευτική τους χειραφέτηση. Ας μην ξεχνάμε ότι οι Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής αποτέλεσαν πόλο έλξης χιλιάδων ψυχών, οι οποίες είτε εκούσια (μετανάστες) είτε ακούσια (σκλάβοι) αποτέλεσαν ζωντανούς πυρήνες διαβίωσης ανάμεσα σε εντόπιες κοινωνικές ομάδες κατά τον 18^ο αιώνα¹⁷.

Η αφρικανική πολιτιστική κουλτούρα, που αποτελείτο μεταξύ άλλων από ένα εκρηκτικό μείγμα ηχηρού τρόπου θρησκευτικής έκφρασης και κινησιολογικής υπερβολής¹⁸, δεν ήταν δυνατό να μην επηρεάσει κάποια στιγμή την υπάρχουσα αμερικανική θρησκευτικότητα. Η «θρησκεία των σκλάβων» απέκτησε τα δικά της δικαιώματα μέσα στον αμερικανικό χώρο και από το περιθώριο απέκτησε σταδιακά δημόσιο χαρακτήρα. Αξίζει να αναφερθεί ότι ο αφρικανικός χώρος χάρισε έναν από τους μεγαλύτερους εκπροσώπους της Πεντηκοστιανικής κίνησης, τον θεμελιωτή του Ιεραποστολικού Σωματίου της Azusa Street Mission (A.S.M.),¹⁹ William Seymour²⁰, για τον οποίο θα γίνει σχετική αναφορά παρακάτω. Επομένως, η Αμερική αποτέλεσε τη μήτρα μέσα στην οποία κάθε θρησκευτικός τύπος αποκτούσε σάρκα και οστά και γινόταν αναπόσπαστο κομμάτι της²¹.

Εξετάζοντας τους παράγοντες γέννησης του Πεντηκοστιανικού κινήματος δε θα ήταν δυνατό να μη γίνει αναφορά και στο θεολογικό του υπόβαθρο. Διαπιστώθηκε ότι ο δογματικός κορμός του αποτελεί Προτεσταντικό παρακλάδι. Πράγματι, ιστορικές αναφορές²² κάνουν λόγο για τη σημασία προδρομικών θρησκευτικών κινήματων - Προτεσταντικού χαρακτήρα - που μετέδωσαν βασικές αρχές τους και αποτέλεσαν τη βάση πάνω στην οποία στηρίχτηκε το κίνημα. Ο Μεθοδισμός (απόγονος του Ευσεβισμού²³), η κίνηση της Αγιότητας και το κίνημα της Θεραπείας²⁴ είναι μερικά από τα Προτεσταντικά ρεύματα τις αρχές των οποίων ανακαλύπτουμε μέχρι τις ημέρες μας στο βασικό δογματικό φάσμα του Πεντηκοστιανισμού²⁵. Αν και μεταξύ τους δεν υπήρχε απόλυτη ταύτιση και συμφωνία²⁶, μπορούμε να επικεντρώσουμε την προσοχή μας στα εξής θεολογικά στοιχεία:

¹⁷ Οπ. π., σ. 9.

¹⁸ Οπ. π..

¹⁹ Εφεξής A.S.M..

²⁰ H.I. Lederle, οπ. π., σ. 10.

²¹ F. Schaeffer, οπ. π., σ. 237.

²² 'Α. 'Αλεβιζόπουλου (πρωτ.), οπ. π., σ σ. 139 – 141, 157 – 158. Τοῦ ἰδίου, *Πεντηκοστιανοί και Ὁρθοδοξία, Ἱστορία – Διδασκαλία – Ὁριοθέτηση, Ἀθήνα 1995*², σ. 5. Ν. Ματσούκα, οπ. π., σ σ. 134-135. 'Α. Καρακαλλινού (Ἱερομονάχου), οπ. π., σ. 189. A. Anderson, οπ. π., σ σ. 25-26, 30 – 31. D. W. Faupel, οπ. π., σ σ. 13-15. H.I. Lederle, οπ. π., σ σ. 9 – 11, 39, 50 – 51.

²³ 'Α. 'Αλεβιζόπουλου (πρωτ.), *Ἐγχειρίδιο...*, οπ. π., σ. 140.

²⁴ Για το κίνημα της Θεραπείας, βλ. A. Anderson, οπ. π., σ. 30.

²⁵ 'Α. 'Αλεβιζόπουλου (πρωτ.), οπ. π., σ σ. 140, 157. A. Anderson, οπ. π., σ σ. 30 - 31.

²⁶ D.W. Faupel, οπ. π., σ. 14.

- Στην κυρίαρχη ιδέα της ικανοποίησης του αιτήματος για αποκατάσταση της Εκκλησίας και την επαναφορά στην αρχέγονη Αποστολική Εκκλησία, η οποία ανάγεται στα χρόνια του κινήματος του Μεθοδισμού και της κίνησης της Αγιότητας²⁷.
- Στην προσωπική – βιωματική αντίληψη της παρουσίας του Θεού στην ψυχή του ανθρώπου που αποτέλεσε χαρακτηριστικό ιδίωμα της Ευσεβιστικής κίνησης²⁸, το οποίο υιοθετήθηκε και αναπτύχθηκε από τον ιδρυτή του Μεθοδισμού John Wesley και του διαδόχου του John Fletcher²⁹ και εν συνεχεία μεταδόθηκε και στην κίνηση της Αγιότητας. Η υποκειμενική αυτή θεώρηση οδήγησε σε μία αδιάκοπη διάσπαση του Προτεσταντικού σώματος με αποτέλεσμα την εμφάνιση δεκάδων παρακλαδιών³⁰, αντιπροσωπευτικό και αυτό χαρακτηριστικό που κληρονομήθηκε από τις Πεντηκοστιανικές Ομολογίες.
- Στην κεντρική θεολογική γραμμή ότι η εμπειρία της σωτηρίας του κάθε πιστού χαρακτηρίζεται από διακριτά πνευματικά στάδια³¹ με κάποια βιωματικά γεγονότα ως επακόλουθα. Τα στάδια αυτά, με το ασαφές περιεχόμενό τους, δεν μπορούν να συγκεκριμενοποιηθούν και παρουσιάζουν αισθητές αποκλίσεις³². Σε γενικές γραμμές, πάντως, γίνεται λόγος για δύο (2) ή τρία (3), τα οποία μπορούν με κάποια επιείκεια να οριοθετηθούν παρουσιάζοντας μία κλιμακωτή διάρθρωση³³. Τα στάδια αυτά, αλλιώς ευλογίες ή εμπειρίες³⁴, κατανέμονται από τα ατελέστερα στα τελειότερα ως εξής:

²⁷ R.B. Robson, οπ. π., σ σ. 41, 44-46.

²⁸ Α. Άλεβιζόπουλου (πρωτ.), οπ. π., σ σ. 139-140.

²⁹ A. Anderson, οπ. π., σ. 25.

³⁰ F. Schaeffer, οπ. π., σ σ. 41, 155, 342.

³¹ Η.Ι. Lederle, οπ. π., σ. 11. Α. Γ. Μύρου, *Ύποκειμενισμός καί πνεύμα πλάνης στίς εμπειρίες τῶν Πεντηκοστιανῶν*, Ἀθήνα 2008, σ σ. 7-9.

³² Ο Βαπτιστής Β.Η. Hirwin αύξησε τον αριθμό των (σταδίων) πνευματικῶν εμπειριῶν σε ἕξι (6), χωρίς βέβαια να αποτελέσουν στοιχείο θεολογίας μονίμου χαρακτήρα, βλ. σχετ. G. Tchonang, οπ. π., σ. 135.

³³ Α. Άλεβιζόπουλου (πρωτ.), οπ. π., σ. 162.

³⁴ A. Anderson, οπ. π., σ. 26. Α. Γ. Μύρου, οπ. π., σ σ. 7-9.

- αναγέννηση ή μεταστροφή
- αγιασμός ή αγιοποίηση ή χριστιανική τελειότητα ή τέλεια αγάπη
- Βάπτισμα Αγίου Πνεύματος ή (Β. Α. Π.)³⁵.

Στο επόμενο κεφάλαιο θα γίνει αναφορά στα επιμέρους χαρακτηριστικά των βασικότερων πνευματικών σταδίων.

1.3 Μορφές Πεντηκοστιανισμού.

Το κίνημα μπορεί να χωρισθεί για ερευνητικούς λόγους σε τρεις κατηγορίες³⁶:

Α) Στον Κλασικό Πεντηκοστιανισμό

Β) Στον Χαρισματικό Πεντηκοστιανισμό ή Νέο – Πεντηκοστιανισμό

Γ) Στο Τρίτο Κύμα³⁷.

Ο Ιερομόναχος Αλέξιος, πρώην Μεθοδιστής, αναφέρει στο βιβλίο του³⁸ ότι η διάκριση αυτή βρίσκει σύμφωνους τους μεταγενέστερους οπαδούς του κινήματος. Παρόλα αυτά, ο ταυτόσημος τρόπος κατανόησης της δοξασίας τους αναιρεί το επιχείρημα περί διαφορετικότητάς τους από τον πρώιμο Πεντηκοστιανισμό. Παρόμοιο διαχωρισμό επιτελούν ο Allan Anderson³⁹ και ο Ορθόδοξος ερευνητής Αντώνιος Αλεβιζόπουλος⁴⁰.

1.3.1 Κλασικός Πεντηκοστιανισμός.

Στις αρχές του 20^{ου} αιώνα κάνει την εμφάνισή του το *Πεντηκοστιανικό Κίνημα*. Αφορμή στάθηκε η ανάθεση μιας μελέτης του ιεροκήρυκα Charles H. Parham, σύμφωνα με την οποία ζητούσε από τους φοιτητές του να κατοχυρώσουν αγιογραφικά τις αποδείξεις της βάπτισης ενός πιστού με το Άγιο Πνεύμα⁴¹.

³⁵ Α. Άλεβιζόπουλου (πρωτ.), οπ. π., σ. 162. A. Anderson, οπ. π., σ. σ. 26, 29, 191. H.I. Lederle, οπ. π., σ. σ. 10–11, 50. D.W. Faupel, οπ. π., σ. 15. G. Tchonang, οπ. π., σ. σ. 134 – 135.

³⁶ Α. Άλεβιζόπουλου (πρωτ.), οπ. π., σ. 289.

³⁷ Οπ. π.. H.I. Lederle, οπ. π., σ. 119.

³⁸ Α. Καρακαλλινού (Ίερομονάχου), οπ. π., σ. 25, υποσημ. 13.

³⁹ A. Anderson, οπ. π., σ. 13.

⁴⁰ Α. Άλεβιζόπουλου (πρωτ.), οπ. π., σ. σ. 261, 289.

⁴¹ R.B. Robson, οπ. π., σ. 58. H.I. Lederle, οπ. π., σ. 12. Άντωνίας (Μοναχής), *Νεοπεντηκοστιανοί στην Ελλάδα, Ό «Χριστιανισμός» τής Έλευθέρας Άποστολικής Έκκλησίας Πεντηκοστής»* (Ε.Α.Ε.Π.), Άθήνα 1999, σ. 31.

Κορυφαίο σημείο της έρευνας των φοιτητών αποτέλεσε η διαπίστωση ότι η γλωσσολαλιά αποτελεί το σημαντικότερο χαρακτηριστικό του Αγιοπνευματικού βαπτίσματος⁴².

Έτσι, λοιπόν, την 1^η Ιανουαρίου του 1901 στο Προτεσταντικό σχολείο μελέτης Αγίας Γραφής, που εδρεύει στο Τορεκα του Κάνσας⁴³, ύστερα από συλλογική προσπάθεια του ιεροκήρυκα και των μαθητών του η μαθητευόμενη Agnes Ottman απέκτησε μία εκστατική εμπειρία που εκδηλώθηκε με χρήση άγνωστων, μέχρι τότε σε αυτήν, γλωσσών. Πριν από την παράδοση αυτή συμπεριφορά είχε προηγηθεί η επίθεση του διδασκαλικού χεριού του Parham, όπως υπαγόρευαν τα σχετικά Αγιογραφικά χωρία⁴⁴. Από τότε, η εκστατική αυτή εκδήλωση της γλωσσολαλιάς θα συνοδεύσει το Πεντηκοστιανικό κίνημα μέχρι τις ημέρες μας και ο Charles H. Parham θα θεωρηθεί από μελετητές του κινήματος ως ο «πατέρας» του πρώιμου Πεντηκοστιανισμού⁴⁵. Ο ίδιος αποτέλεσε ιεροκήρυκας και Μεθοδιστής⁴⁶ αλλά και οπαδός της κίνησης της Θεραπείας ύστερα από μία προσωπική εμπειρία ίασης λίγα χρόνια νωρίτερα⁴⁷. Σε αυτόν, λοιπόν, ανήκει το δόγμα των «αρχικών αποδείξεων» ή «αποδεικτικών γλωσσών», σύμφωνα με το

⁴² R.B. Robson, οπ. π.. H.I. Lederle, οπ. π.. 'Αντωνίας (Μοναχής), οπ. π.. G.B. McGee, *The Azusa Street Revival and Twentieth – Century Missions, 01/04/1988*, σ. 58, Άρθρο σε ηλεκτρονική μορφή από την επίσημη διαδικτυακή πλατφόρμα του εκδοτικού οίκου SAGE Journals στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <http://journals.sagepub.com/doi/10.1177/239693938801200203> (πρόσβαση 26/07/2017). E.J. Lawless, *God's Peculiar People, Women's Voices & Folk Tradition in a Pentecostal Church, Kentucky 1988*, σ σ. 29-31.

⁴³ 'Α. Καρακαλλινού ('Ιερομονάχου), οπ. π., σ. 188. 'Αντωνίας (Μοναχής), οπ. π.. H.I. Lederle, οπ. π., σ σ. 12 – 13. Σ. Ρόουζ ('Ιερομονάχου), *'Η 'Ορθοδοξία και η θρησκεία του μέλλοντος, 'Αθήνα 2011³*, σ. 155, 156, 164.

⁴⁴ 'Α. Καρακαλλινού ('Ιερομονάχου), οπ. π., σ σ. 191-192. H.I. Lederle, οπ. π., σ σ. 12 – 13.

⁴⁵ 'Α. Καρακαλλινού ('Ιερομονάχου), οπ. π., σ. 188. H.I. Lederle, οπ. π.. R.B. Robson, οπ. π., σ. 53. J. D.G. Dunn, *Baptism in the Holy Spirit, A Re-Examination of the New Testament, teaching on the Gift of the Spirit in Relation to Pentecostalism Today, London 2010²*, σ. 2.

⁴⁶ 'Α. Καρακαλλινού ('Ιερομονάχου), σ. 189. D.W. Faupel, οπ. π., σ. 16.

⁴⁷ A. Anderson, οπ. π., σ. 33. (Στις σελίδες 31 - 32 του παρόντος βιβλίου γίνεται μνεία για τον J.A. Dowie ο οποίος θεωρείται ο πρόδρομος του Αμερικάνικου Πεντηκοστιανισμού και εμπνευστής του Parham. Ανήκε στην κίνηση της Αγιότητας, εκπροσώπησε την κίνηση της Θεραπείας αλλά μετά από λίγα χρόνια ανεξαρτητοποιήθηκε από αυτήν. Ο ίδιος αποτέλεσε εξέχων «θεραπευτής», δημιουργός εστιών θεραπείας στο Σικάγο και ιδρυτής της Σιών. Μιας γνωστής αλλά ιδιόρρυθμης πόλης όσον αφορά στον τρόπο λειτουργίας της και τους κανόνες συμβίωσης των κατοίκων της για την εποχή εκείνη. Διέδιδε επαναστατικά κηρύγματα, απαγόρευε την χρήση της ιατρικής επιστήμης και προέτρεπε την αποχή από συγκεκριμένες τροφές. Λίγο πριν τον θάνατό του δήλωσε ότι ήταν ο προφήτης Ηλίας που στάλθηκε από τον Θεό για να κηρύξει στον κόσμο κατά τους έσχατους καιρούς. Την ίδια αλλοπρόσαλλη συμπεριφορά είχε και ένας άλλος σημαντικός θεραπευτής ο Frank Sandford. Την ίδια, επίσης, περίοδο έζησε και η M. W. Etter η αποκαλούμενη *γιαγιά* της Πεντηκοστιανικής κίνησης. Στο βιβλίο του Α. Καρακαλλινού *«'Εν ειρήνη...»*, σ. 188, βρίσκουμε τα πρώτα παράδοξα και προδρομικά φαινόμενα της γλωσσολαλιάς που λάμβαναν χώρα κατά τις συναντήσεις της με τους οπαδούς της. Ιδιαίτερη αναφορά για τα φαινόμενα αυτά θα γίνει στο Β'Κεφάλαιο της παρούσας εργασίας).

οποίο η εκδήλωση της γλωσσολαλιάς αποτελεί αποδεικτικό στοιχείο του Β. Α. Π.⁴⁸ και κατ' επέκταση αποτελεί μήνυμα του Θεού προς τον άνθρωπο ότι έχει σωθεί⁴⁹.

Παρόλο που η διδασκαλία του Πεντηκοστιανισμού αποτελούσε ένα «άνοιγμα» αποδοχής οποιασδήποτε Ομολογίας, ο Charles H.Parham δεν ενδιαφέρθηκε για την εξάπλωσή του τόσο εντός όσο και εκτός των συνόρων της Βόρειας Αμερικής⁵⁰. Ίσως σε αυτό συνετέλεσε το γεγονός ότι δεν αποδεχόταν στο Κίνημά του μύσεις ατόμων που ανήκαν σε περιθωριοποιημένες φυλετικά κοινότητες⁵¹. Ο ίδιος, μάλιστα, φαίνεται να αποτέλεσε οπαδός της ρατσιστικής οργάνωσης *Ku Klux Klan (KKK)*⁵², γεγονός⁵³ που πυροδότησε έντονες αντιδράσεις και προκάλεσε κατ' επέκταση την απομόνωσή του από την ευρύτερη Πεντηκοστιανική κοινωνία. Ωστόσο, ό,τι δεν κατάφερε ο Parham, ο οποίος δεν εκμεταλλεύτηκε την Ιεραποστολική δυναμική του κινήματος, το κατάφερε ένας νέγρος μαθητής του, ο William J.Seymour⁵⁴ ο οποίος αποτελεί τον έτερο σημαντικό ηγέτη του πρώιμου Πεντηκοστιανισμού.

Ο Αφρικανός William J.Seymour παρακολουθούσε τη διδασκαλία του Parham στο σχολείο μελέτης της Βίβλου μέσω ενός μικρού ανοίγματος της πόρτας⁵⁵. Αν και φυλετικοί κανόνες δεν επέτρεπαν την παρουσία του στους χώρους διδασκαλίας που απαρτίζονταν από λευκούς, αυτό δεν τον εμπόδισε να επηρεαστεί από τον εκστατικό χαρακτήρα της γλωσσολαλιάς και να δώσει στο κίνημα μία εξωστρέφεια. Σε αυτόν οφείλεται η δημιουργία της Πεντηκοστιανικής κοινότητας που κλήθηκε A.S.M. (1905 – 1906), η οποία έδρευε στη βιομηχανική περιοχή του Λος Άντζελες λαμβάνοντας την ονομασία της από την ομώνυμη διεύθυνση (str. Azusa 312) λειτουργίας της⁵⁶. Για πολλούς μελετητές η κίνηση της οδού Azusa αποτέλεσε τη μήτρα στην οποία κυοφορήθηκε και αναπτύχθηκε ο πρώιμος Πεντηκοστιανισμός⁵⁷.

Ο William J.Seymour, αν και βίωσε την κοινωνική απόρριψη ως απόγονος Αφρικανών γονιών, ανέπτυξε τη δραστηριότητά του μέσα στο κίνημα ενεργώντας με

⁴⁸ A. Anderson, οπ. π., σ σ. 34 – 35. D.W. Faupel, οπ. π., σ. 16. Β.Α. Γεωργόπουλου (πρωτ.), *‘Η περί τῆς Ἀγίας Γραφῆς διδασκαλία τῶν σύγχρονων αἰρετικῶν κινήσεων, Θεσσαλονίκη 2013*, σ. 157.

⁴⁹ Ἀ. Ἀλεβιζόπουλου (πρωτ.), οπ. π., σ. 158. Ἀ. Καρακαλλινού (Ἱερομονάχου), οπ. π., σ. 195.

⁵⁰ A. Anderson, οπ. π., σ σ. 35, 41.

⁵¹ A. Anderson, οπ. π., σ. 51.

⁵² Βικιπαίδεια, *Κου – Κλουξ - Κλαν*, άρθρο σε ηλεκτρονική μορφή στην ηλεκτρ. διεύθυνση: <https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%9A%CE%BF%CF%85-%CE%9A%CE%BB%CE%BF%CF%85%CE%BE-%CE%9A%CE%BB%CE%B1%CE%BD>, (πρόσβαση 26/07/2017). Ἀ. Καρακαλλινού (Ἱερομονάχου), σ. 195

⁵³ H.I. Lederle, οπ. π., σ. 76. A. Anderson, οπ. π., σ. 60.

⁵⁴ Ἀ. Καρακαλλινού (Ἱερομονάχου), οπ. π., σ. 196. Ἀ. Ἀλεβιζόπουλου (πρωτ.), οπ. π., σ. 158.

⁵⁵ A. Anderson, οπ. π., σ. 39.

⁵⁶ Ἀ. Ἀλεβιζόπουλου (πρωτ.), οπ. π., σ. 158. Ἀ. Καρακαλλινού (Ἱερομονάχου), οπ. π., σ. 196. H.I. Lederle, οπ. π., σ. 1. G.B. McGee, οπ. π., σ. 58.

⁵⁷ A. Anderson, οπ. π., σ. 42. A. Yong, *The Spirit poured out on all flesh, Pentecostalism and the possibility of global Theology, Michigan 2005*, σ. 71.

μετριοπάθεια⁵⁸. Εκεί, ίσως, οφείλεται το γεγονός ότι κάλεσε τον «πρώην δάσκαλό» του Charles H. Parham στο δικό του χώρο, με στόχο να λάβει μία πιστοποίηση της γνησιότητας των φαινομένων που λάμβαναν χώρα κατά τις συνάξεις του. Η φιλική αυτή κίνηση δεν είχε τα αναμενόμενα αποτελέσματα. Ο άλλος «πατέρας» του Πεντηκοστιανισμού, ο Parham, όχι απλά δεν αποδέχτηκε ως γνήσια και αντιπροσωπευτικά τα εκστατικά σημεία που έλαβαν χώρα αλλά όξυνε περαιτέρω τα πνεύματα όταν δήλωσε ότι ντράπηκε για το γεγονός⁵⁹. Η αντίδραση του Parham οδήγησε σε ρήξη των σχέσεων των πρωτεργατών της κίνησης.

Ο Seymour δημιούργησε το κίνημα της Azusa αλλά δεν παρέμεινε στατικός. Προωθώντας ρηξικέλευθες θεωρίες αγκάλιασε όλους τους ανθρώπους, άνδρες και γυναίκες, λευκούς και έγχρωμους, δίνοντας την πρόπουσα ώθηση στον ιεραποστολικό της χαρακτήρα⁶⁰. Το γεγονός αυτό συνδυάστηκε με την εγκατάλειψη της θέσης του Parham «περί αρχικών αποδείξεων» και της υιοθέτησης της άποψης του «πλήρους αγιασμού»⁶¹, της οποίας αντιπροσωπευτικό στοιχείο, μεταξύ άλλων, αποτέλεσε η χριστιανική αγάπη ως μία ακόμη απόδειξη της «πλήρωσης» του πιστού με το Άγιο Πνεύμα.

Έτσι, λοιπόν, το ρεύμα της Πεντηκοστιανικής κίνησης επεκτάθηκε και στο κίνημα της Αγιότητας⁶² γνωρίζοντας- ιεραποστολικά- μέσα στα δύο (2) πρώτα χρόνια μεγάλη απήχηση σε είκοσι πέντε (25) χώρες⁶³. Ακόμα και σήμερα υπάρχουν μελετητές που πιστεύουν ότι η διεθνής αυτή προσπάθεια θα καρποφορήσει ακόμη περισσότερο και στα αμέσως επόμενα χρόνια (έως το 2040), ο αριθμός των οπαδών θα αποτελείται από δεκαψήφιο νούμερο⁶⁴.

1.3.2 Χαρισματικός Πεντηκοστιανισμός ή Νεοπεντηκοστιανισμός.

Ο Χαρισματικός Πεντηκοστιανισμός καλείται και *Δεύτερο κύμα των Πεντηκοστιανών ή Κίνηση των Χαρισματικών Χριστιανών*⁶⁵. Είναι φύσει αδύνατο να διακριθεί με ενάργεια από τον κλασικό Πεντηκοστιανισμό⁶⁶. Κύριο χαρακτηριστικό αυτής της κίνησης αποτέλεσε το γεγονός της εμφάνισης των πνευματικών δώρων (Β.Α.Π.) σε προϋπάρχουσες Ομολογίες⁶⁷. Η ίδια η εμπειρία, δηλαδή, των

⁵⁸ A. Anderson, οπ. π., σ. 40.

⁵⁹ Οπ. π., σ σ. 40 - 41.

⁶⁰ Οπ. π., σ σ. 40 – 42, 61. R.B. Robson, οπ. π., σ σ. 67, 94 – 96. E.J. Lawless, οπ. π., σ. 31.

⁶¹ H.I. Lederle, οπ. π., σ σ. 13-14.

⁶² Ά. Καρακαλλινού (Ίερομονάχου), οπ. π., σ. 196.

⁶³ A. Anderson, οπ. π., σ. 42.

⁶⁴ H.I. Lederle, οπ. π., σ. 2.

⁶⁵ Ά. Άλεβιζόπουλου (πρωτ.), οπ. π., σ. 261.

⁶⁶ A. Anderson, οπ. π., σ. 144.

⁶⁷ Οπ. π..

πνευματικών δώρων (π.χ γλωσσολαλιάς⁶⁸) βιώθηκε και από «άλλους» αποδεικνύοντας ότι ο όρος «Χαρισματικός» απέκτησε ευρύτερο περιεχόμενο. Απαραίτητες προϋποθέσεις γι' αυτή την εμπειρία στον οποιοδήποτε πιστό ήταν αφενός να σπάσει το δογματικό κατεστημένο της Ομολογίας που υποστήριζε⁶⁹ και αφ' ετέρου να «αγκαλιάσει» το νέο κίνημα βάσει κοινών και ανεπανάληπτων εμπειριών⁷⁰. Η αποδοχή αυτή δε συσχετίσθηκε με μία Ομολογιακή μετακίνηση στη νέα «Χαρισματική» πραγματικότητα, παρόλο που κάτι τέτοιο θα ήταν αυτονόητο και φυσικό επακόλουθο. Η περίοδος αυτή αντιπροσωπεύτηκε από μία άλλη «αναγέννηση», μια «εσωτερική διαδρομή» μέσα στους κόλπους του κάθε κινήματος. Ο κάθε πιστός λαμβάνοντας μία Χαρισματική προσωπική εμπειρία δεν εγκατέλειπε τον Ομολογιακό του χώρο αλλά παρέμενε σε αυτόν προσπαθώντας να του δώσει ένα Χαρισματικά διαμορφωμένο περιεχόμενο⁷¹.

Η έναρξη του Χαρισματικού κινήματος εντοπίζεται το έτος 1960⁷² όταν ένας κληρικός της Αγγλικανικής Εκκλησίας, στο Van Nuys της Καλιφόρνια, βίωσε το Β.Α.Π. που εκδηλώθηκε με την ομιλία ξένων γλωσσών⁷³. Αυτό ήταν μόνο η αρχή. Παρόμοια περιστατικά γλωσσολαλιάς εμφανίστηκαν σε Μεθοδιστικές, Πρεσβυτεριανές, Λουθηρανικές και λοιπές Προτεσταντικές Ομολογίες⁷⁴. Η ραγδαία εξάπλωση του Χαρισματικού φαινομένου δεν άφησε ανεπηρέαστο τον Ρωμαιοκαθολικό χώρο. Λίγα χρόνια αργότερα, σε συγκεντρώσεις – σεμιναριακού τύπου – στην Βόρεια Αμερική, έλαβαν μέρος κληρικοί της Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας όλων των τάξεων⁷⁵. Το κίνημα αυτονόητα δε βρήκε απήχηση στην Ορθόδοξη Εκκλησία και οι όποιες μεμονωμένες προσπάθειες εξάπλωσής του - περίπτωση Αρχιμ. Ευσέβιου Παπαστεφάνου - δεν ετελεσφόρησαν⁷⁶. Επομένως, το δεύτερο αυτό κύμα του Αγίου Πνεύματος δεν αντιπροσωπεύεται από έναν ξεκάθαρο Ομολογιακό προσδιορισμό, αλλά αποτελεί δογματική υπέρβαση οικουμενικού χαρακτήρα που έχει ως θεμελιώδη αρχή τον τονισμό των ομοιοτήτων και όχι των διαφορών των επιμέρους Χριστιανικών Ομολογιών⁷⁷.

⁶⁸ 'Α. 'Αλεβιζόπουλου (πρωτ.), οπ. π..

⁶⁹ Οπ. π..

⁷⁰ 'Α. Καρακαλλινού ('Ιερομονάχου), οπ. π., σ. 204.

⁷¹ 'Α. Καρακαλλινού ('Ιερομονάχου), οπ. π., σ. 203. 'Α. 'Αλεβιζόπουλου (πρωτ.), οπ. π., σ. 261.

⁷² G. Tchonang, οπ. π., σ. 116. A. Anderson, οπ. π., σ. 144. (Για τον A. Anderson το Χαρισματικό κίνημα γνώρισε την κορύφωσή του την δεκαετία του '70, ορίζοντας ως αρχή εμφάνισής του τα πρώτα χρόνια του 20^{ου} αιώνα).

⁷³ 'Α. 'Αλεβιζόπουλου (πρωτ.), οπ. π., σ. 261. 'Α. Καρακαλλινού ('Ιερομονάχου), οπ. π., σ. 204. G. Tchonang, οπ. π., σ. 116.

⁷⁴ Οπ. π..

⁷⁵ 'Α. 'Αλεβιζόπουλου (πρωτ.), οπ. π., σ. σ. 261 – 262. 'Α. Καρακαλλινού ('Ιερομονάχου), οπ. π., σ. σ. 204 – 206.

⁷⁶ 'Α. Καρακαλλινού ('Ιερομονάχου), οπ. π., σ. 206.

⁷⁷ 'Α. 'Αλεβιζόπουλου (πρωτ.), οπ. π., σ. 262.

Αξιοσημείωτο φαινόμενο που ανέδειξε τη νέα πραγματικότητα αποτέλεσε μεταξύ άλλων ο τηλε – ευαγγελισμός⁷⁸. Το ραδιόφωνο και η τηλεόραση, εκτός από μέσα μετάδοσης γνώσεων και πληροφοριών, μετασηματίστηκαν στα χέρια ανεξάρτητων Χαρισματικών σε μέσα προβολής της διδασκαλίας αλλά και πολύ περισσότερο σε σύγχρονες ιαματικές εικονικές εστίες⁷⁹. Η φυσική παρουσία του Χαρισματικού ηγέτη της κίνησης αντικαταστάθηκε με την τηλε - παρουσία και την τηλε - είσοδό του σε κάθε σπίτι, έχοντας ως αποτέλεσμα τη ραγδαία επέκταση του κινήματος σε σύντομο χρονικό διάστημα⁸⁰.

Ένας από τους σημαντικότερους τηλεευαγγελιστές – θεραπευτές της κίνησης ήταν ο ιεροκήρυκας Granville Oral Roberts⁸¹. Με την οικονομική και ηθική στήριξη ενός λαϊκού κινήματος που κλήθηκε «Αδελφότητα του πλήρους Ευαγγελίου των επιχειρηματιών⁸²» ή «FGBMFI⁸³», της οποίας ηγείτο ο αρμενικής καταγωγής εκατομμυριούχος Demos Shakarian,⁸⁴ η διδασκαλία του Θεραπευτικού και Χαρισματικού Πεντηκοστιανισμού διαδόθηκε σε λαϊκές τάξεις αλλά και στον ευρύτερο επιχειρηματικό κόσμο και προσέλκυσε πλήθος ανθρώπων⁸⁵. Παρά την αξιόλογη προσφορά του Granville Oral Roberts στον Πεντηκοστιανισμό του Δευτέρου κύματος, δεν έλειψαν και σχόλια δυσπιστίας όταν δημοσιεύτηκε μία δήλωση στην εφημερίδα «*The New York Times*⁸⁶», που αναφερόταν σε ακραίες θαυματουργίες – νεκραναστάσεις (!!!) που επιτέλεσε σε οπαδούς του.

Από την περίοδο αυτή δε θα μπορούσε να λείπει ένας από τους κυριότερους εκπροσώπους της Χαρισματικής κίνησης, ο ΝοτιοΑφρικανός David du Plessis. Το ψευδώνυμό του «*Mr. Pentecost*⁸⁷», υποδηλώνει την καταλυτική του επίδραση στην εξάπλωση της Χαρισματικής (Πεντηκοστιανικής) κίνησης. Προερχόμενος από τη θρησκευτική κοινότητα των *Συνελεύσεων του Θεού (Assemblies of God ή A.G.)* έλαβε το προφητικό κάλεσμα της διακήρυξης της Πεντηκοστιανικής εμπειρίας σε όλο τον κόσμο και της αναβίωσης της κίνησης στις κύριες Προτεσταντικές ονομασίες⁸⁸. Σπουδαία υπήρξε η συμβολή του στην προβολή και συμμετοχή της

⁷⁸ 'Α. Καρακαλλινού ('Ιερομονάχου), οπ. π., σ σ. 204, 208, 209.

⁷⁹ Οπ. π., σ σ. 208-209.

⁸⁰ A. Anderson, οπ. π., σ σ. 1, 145.

⁸¹ Οπ. π., σ. 145. H.I. Lederle, οπ. π., σ. 91. 'Α. Καρακαλλινού ('Ιερομονάχου), οπ. π., σ. 204. G. Tchonang, οπ. π., σ. 114. Wikipedia, *Oral Roberts*, άρθρο σε ηλεκτρονική μορφή στην ηλεκτρ. διεύθυνση: https://en.wikipedia.org/wiki/Oral_Roberts (πρόσβαση 31/07/2017).

⁸² 'Α. Καρακαλλινού ('Ιερομονάχου), οπ. π., σ. 204.

⁸³ 'Η όπως αναφέρεται στο βιβλίο του A. Anderson: «*Full Gospel Business Men's Fellowship International*». Βλ. σχετ. A. Anderson, οπ. π., σ. 145.

⁸⁴ H.I. Lederle, οπ. π., σ. 92. G. Tchonang, οπ. π., σ. 114. 'Α. 'Αλεβιζόπουλου (πρωτ.), οπ. π., σ. 309.

⁸⁵ G. Tchonang, οπ. π., σ. 114. A. Anderson, οπ. π., σ. 146.

⁸⁶ *The New York Times*, *Oral Roberts tells Conference He has Raised people from the Dead*, 27 Ιουνίου του 1987, άρθρο σε ηλεκτρονική μορφή από τον επίσημο ιστότοπο της εφημερίδας *The New York Times* στην ηλεκτρ. διεύθυνση: <http://www.nytimes.com/1987/06/27/us/oral-roberts-tells-conference-he-has-raised-people-from-the-dead.html> (πρόσβαση 31/07/2017).

⁸⁷ H.I. Lederle, οπ. π., σ. 129. A. Anderson, οπ. π., σ. 146.

⁸⁸ A. Anderson, οπ. π..

κίνησης στον Οικουμενικό διάλογο μεταξύ των Χριστιανικών Ομολογιών⁸⁹, όπως είναι το Παγκόσμιο Συμβούλιο Εκκλησιών (Π.Σ.Ε.) και το Διεθνές Ιεραποστολικό Συμβούλιο⁹⁰.

Ωστόσο, οι προσωπικές του απόπειρες διεύρυνσης των σχέσεων μεταξύ της Χαρισματικής - Πεντηκοστιανικής κίνησης και άλλων χριστιανικών Ομολογιών δεν προκάλεσαν θετικά προσδοκώμενες αντιδράσεις. Η θρησκευτική του κοινότητα φρόντισε να διαχωρίσει τη θέση της στα ανοίγματα φιλίας του Plessis και απέσυρε τα διαπιστευτήριά του το 1962⁹¹. Λίγα χρόνια αργότερα, το έτος 1972, συμμετείχε ενεργά στην αποκατάσταση των σχέσεων μεταξύ Προτεσταντικών και Καθολικών Ομολογιών⁹². Κύριο χαρακτηριστικό της θεολογίας του αποτέλεσε η προτροπή της παραμονής του Χαρισματικού φορέα στην αρχική Ομολογία του, δίνοντας έμφαση στην άσκηση του «χαρισματικού» έργου μέσα σε αυτήν⁹³. Αυτός, τέλος, ήταν ένας από τους επικριτές του ρεύματος που αναπτύχθηκε στη δογματική διδασκαλία των Χριστιανών του Τρίτου Κύματος σύμφωνα με το οποίο ο κάθε πιστός – πρόβατο πρέπει να υποταχθεί σε ένα καθοδηγητή- ποιμένα⁹⁴. Ο D.Plessis διαχώρισε τη θέση του από το προτεινόμενο σχήμα υποταγής στηρίζοντας την ωφέλεια της αμεσότητας του πιστού με τον Θεό⁹⁵.

1.3.3 Τρίτο Κύμα.

Οι Πεντηκοστιανοί του Τρίτου Κύματος ή οι Χριστιανοί άνευ δόγματος⁹⁶ αποτελούν την τρίτη ομάδα αυτού του χώρου. Για ορισμένους μελετητές είναι αδύνατο να εντοπιστεί ο αρχικός χώρος προέλευσής τους λόγω της μετατόπισης του ενδιαφέροντος από τα δόγματα στον κοινό τρόπο κατανόησης των εκστατικών φαινομένων ανεξαρτήτως του θεολογικού υπόβαθρου των Ομολογιών απ' όπου προέρχονται⁹⁷. Γεγονός είναι ότι ούτε και οι ίδιοι θεωρούν τους εαυτούς τους συνεχιστές των οπαδών των Πεντηκοστιανικών και των Χαρισματικών κινήματων⁹⁸.

⁸⁹ H.I. Lederle, οπ. π., σ. 92.

⁹⁰ Διεθνές Ιεραποστολικό Συμβούλιο, Άρθρο σε Ηλεκτρονική μορφή στην ηλεκτρ. Διεύθυνση: <http://roxborogh.com/REFORMED/IMC.htm> (πρόσβαση 16/10/2017).

⁹¹ A. Anderson, οπ. π..

⁹² A. Anderson, οπ. π., σ. 147 . G. Tchonang, οπ. π., σ. 115.

⁹³ H.I. Lederle, οπ. π., σ. 92.

⁹⁴ H.I. Lederle, οπ. π., σ σ. 127 - 129.

⁹⁵ H.I. Lederle, οπ. π., σ. 129.

⁹⁶ Α. Άλεβιζόπουλου (πρωτ.), οπ. π., σ. 289. Ά. Καρακαλλινού (Ίερομονάχου), οπ. π., σ. 207.

⁹⁷ E. Stetzer, *The Third Wave: The Continualist Movement Continues, What is the Third Wave Charismatic Movement*; εφημερίδα *Christianity Today*, 23/10/2013, Άρθρο σε ηλεκτρονική μορφή από τον επίσημο ιστότοπο της εφημερίδας CT στην ηλεκτρ. διεύθυνση: <http://www.christianitytoday.com/edstetzer/2013/october/third-wave.html> (πρόσβαση 31/07/2017). H.I. Lederle, οπ. π., σ. 121.

⁹⁸ Α. Άλεβιζόπουλου (πρωτ.), οπ. π., σ. 289. H.I. Lederle, οπ. π., σ. 120. Είναι πολύ χαρακτηριστική η φράση του Ευαγγελίου (Ματθ. 9, 17) που χρησιμοποιείται ως σύνθημα στο βιβλίο του H. I. Lederle

Βασικό τους στοιχείο αποτελεί η καθ' εαυτή πίστη στη λειτουργία των χαρισματικών δώρων χωρίς τη μεσολάβηση του Β.Α.Π..⁹⁹ Η κίνηση αυτή εντοπίστηκε τη δεκαετία του 1980¹⁰⁰ και περιλαμβάνει τους νεοεισερχόμενους στη Χριστιανική πίστη αλλά και πιστούς από το *Πρώτο και Δεύτερο Κύμα*¹⁰¹. Είχε προηγηθεί ένα είδος κόπωσης της Χαρισματικής κίνησης στα τέλη της δεκαετίας του 1970¹⁰². Ο όρος *Τρίτο Κύμα* προέρχεται από τον C. Peter Wagner, καθηγητή Θεολογικής Σχολής¹⁰³, ο οποίος τον χρησιμοποίησε για πρώτη φορά το 1988 στο ομώνυμο βιβλίο του¹⁰⁴.

Κύριο χαρακτηριστικό του κινήματος αποτελεί η πεποίθηση ότι οι νόμοι που διέπουν τη λειτουργία και τις σχέσεις των μελών των Ανεξάρτητων Χαρισματικών κοινοτήτων βασίζονται σε θεόσταλη εντολή, οπότε επιβάλλεται η απαρέγκλιτη τήρησή τους¹⁰⁵. Η διδασκαλία τους είναι προσιτή και πολυδιάστατη. Μέσω της συστηματικής χρήσης των τεχνολογικών μέσων της εποχής (περιοδικός τύπος - ραδιόφωνο – τηλεόραση – και σίγουρα στην εποχή μας το διαδίκτυο¹⁰⁶) η πίστη αποκτά ιδιωτικό χαρακτήρα και μπορεί να βιωθεί από εσωστρεφείς ανθρώπους ακόμα και μέσα στα σπίτια τους¹⁰⁷. Εκτός από την ιδιωτικοποίησή της υπάρχει και η εξωστρεφής της πλευρά κατά την οποία η διάδοση της διδασκαλίας αποκτάει καθολικό χαρακτήρα με την καθιέρωση συγκεντρώσεων χιλιάδων θεατών και την ύπαρξη ψυχαγωγικού προγράμματος¹⁰⁸.

Στο *Τρίτο (3ο) Κύμα* υπάγονται κινήσεις που κατέχουν εξέχοντα ρόλο. Δε θα μπορούσε να αγνοηθεί το κίνημα του *Λόγου της Πίστης (Word of Faith)* το οποίο συνεχίζει να επηρεάζει ακόμα και σήμερα θέματα επικαιρότητας του *Τρίτου (3ου) Κύματος*¹⁰⁹. Ιδρυτής της κίνησης είναι ο Κ. Ε. Hagin ο οποίος ανέπτυξε τη διδασκαλία της *Ευημερίας* σύμφωνα με την οποία χωρία της Παλαιάς Διαθήκης προτρέπουν τους πιστούς να ασκηθούν στην πίστη με σκοπό τη σωματική υγεία, την υλική

για να χαρακτηρίσει τη νέα Ανεξάρτητη Χαρισματική κατάσταση. Προτρέπει στην *αναζήτηση νέων ασκιών για το νέο κρασί*.

⁹⁹ 'Α. 'Αλεβιζόπουλου (πρωτ.), οπ. π., σ. 289. A. Anderson, οπ. π., σ σ. 158 - 159. H. I. Lederle, οπ. π., σ. 121. E. Stetzer, *The Third Wave...*, οπ. π..

¹⁰⁰ 'Α. 'Αλεβιζόπουλου (πρωτ.), οπ. π., σ. 289. 'Α. Καρακαλλινού ('Ιερομονάχου), οπ. π., σ. 207.

¹⁰¹ H. I. Lederle, οπ. π., σ. 120.

¹⁰² A. Anderson, οπ. π., σ. 155.

¹⁰³ Οπ. π., σ. 159.

¹⁰⁴ Οπ. π..

¹⁰⁵ 'Α. 'Αλεβιζόπουλου (πρωτ.), οπ. π., σ. 290. A. Anderson, οπ. π., σ. 167.

¹⁰⁶ 'Α. 'Αλεβιζόπουλου (πρωτ.), οπ. π., σ. 289. 'Α. Καρακαλλινού ('Ιερομονάχου), οπ. π., σ. 207. H.I. Lederle, οπ. π., σ σ. 162 – 163.

¹⁰⁷ 'Α. Καρακαλλινού ('Ιερομονάχου), οπ. π., σ. 207. A. Anderson, οπ. π., σ. 155.

¹⁰⁸ Η ιδέα αυτή ανήκε στην Καναδή Aimee Semple McPherson, ιδρύτρια της Διεθνούς Εκκλησίας του Τετραγωνικού Ευαγγελίου (Δ.Ε.Τ.Ε.), η οποία αποτέλεσε εμπνεύστρια πολλών συγχρόνων της ιεροκηρύκων εισάγοντας στις θρησκευτικές εκδηλώσεις της πρωτότυπα ψυχαγωγικά θεάματα και δραστηριότητες. Βλ. 'Α. Καρακαλλινού ('Ιερομονάχου), οπ. π., σ σ. 207 – 208.

¹⁰⁹ H.I. Lederle, οπ. π., σ. 146.

ευημερία και την επιτυχία¹¹⁰. Η ευημερία και η υγεία θεωρούνται χειροπιαστές αποδείξεις πνευματικότητας του πιστού. Η φτώχεια θεωρείται κατάρα που υπερβαίνεται μέσω της πίστης¹¹¹. Το κίνημα βρήκε μεγάλη απήχηση στην αμερικανική κοινωνία λόγω της συμπάθειάς της στις καπιταλιστικές οικονομίες και της δυνατότητας πραγμάτωσης του λεγόμενου αμερικανικού ονείρου¹¹² που αυτό παρείχε.

Εκτός όμως από αυτήν τη δειγματοληπτική παράθεση των δογματικών θέσεων που αναπτύχθηκαν στις τάξεις των Ανεξάρτητων Χριστιανών, αποτελεί επιτακτική η ανάγκη της μνημόνευσης δύο (2) πνευματικών γεγονότων. Τα γεγονότα αυτά συνέβησαν στις πόλεις του Τορόντο (Καναδάς) και της Πενσακόλα (Φλόριντα Ην. Πολιτειών), χαρακτηρίστηκαν εντυπωσιακά και ασυνήθιστα και αποτελούν σημαντικά σημεία αναφοράς που χαρακτηρίζουν την ιστορία του *Τρίτου (3^{ου}) Κύματος*¹¹³. Προκάλεσαν, όμως, ποικιλόμορφες αντιδράσεις και συμπεριφορές. Από τη μία πλευρά αποτέλεσαν πόλο έλξης για ανθρώπους που ένιωσαν έντονη την επιθυμία να το «ψηλαφίσουν» με τις αισθήσεις τους¹¹⁴. Από την άλλη προκάλεσαν έντονες αντιδράσεις και αμφισβητήσεις μέσα στον Πεντηκοστιανικό χώρο¹¹⁵ κυρίως λόγω της μη βιβλικής κατοχύρωσής τους¹¹⁶.

Η πρώτη αναφορά σχετίζεται με την επονομαζόμενη *Ευλογία του Τορόντο*¹¹⁷. Τα κύρια πρόσωπα που διαδραμάτισαν σπουδαίο ρόλο ήταν οι πάστορες R.H. Browne και R. Clark και οι αδελφοί Arnott. Οι τελευταίοι είχαν ιδρύσει στο Τορόντο μία Εκκλησία η οποία συνδέθηκε με το *κίνημα της Αμπέλου* που εκπροσωπούσε ο R. Clark ο οποίος με την σειρά του είχε συμμετέχει σε συναντήσεις του Browne κατά τη διάρκεια των οποίων συνέβαιναν παράξενα φαινόμενα (π.χ ακούσιες κρίσεις γέλιου). Σε μία ομιλία του R.Clark στην Εκκλησία του Τορόντο κάποιοι από τους παρευρισκομένους άρχισαν ξαφνικά να πέφτουν κάτω στο έδαφος σαν μεθυσμένοι και να σέρνονται και άλλοι άρχισαν να γελούν ή να κλαίνε ασταμάτητα.

¹¹⁰ A. Anderson, οπ. π., σ σ. 220-221.

¹¹¹ Οπ. π..

¹¹² Οπ. π..

¹¹³ Β. Α. Γεωργόπουλου (πρωτ.), «'Η Πεντηκοστιανική κίνηση και η δήλωση του Βερολίνου (Berliner Erklärung)», στο *Επιστημονική Έπετηρίδα Θεολογικής Σχολής, Τμήμα Ποιμαντικής και Κοινωνικής Θεολογίας, Τόμος 14, Θεσσαλονίκη 2009*, σ. 162.

¹¹⁴ Υπολογίζεται ότι μέσα σε χρονικό διάστημα επτά (7) χρόνων μόνο στο Τορόντο μετέβησαν περίπου δύομιση (2.500.000) άνθρωποι για να δουν το ασυνήθιστο αυτό φαινόμενο. Βλ. Η.Ι. Lederle, οπ. π., σ σ. 144-146.

¹¹⁵ Τα δύο (2) φαινόμενα χαρακτηρίστηκαν από τον χώρο των Ευαγγελικών και ως πλαστή αναγέννηση. Βλ. A. Anderson, οπ. π., σ. 164.

¹¹⁶ A. Anderson, οπ. π., σ. 163.

¹¹⁷ Βλ. Σχετ. Η.Ι. Lederle οπ. π., σ σ. 144-146. A. Anderson, οπ. π., σ σ. 162-165. Β.Α. Γεωργόπουλου (πρωτ.), «'Η Πεντηκοστιανική κίνηση...», οπ. π.. Μ. Μ. Poloma, *Man Street Mystics, The Toronto Blessing & Reviving Pentecostalism, Walnut Creek 2003*, σ σ. 15, 17, 28, 236. Σ. Ρόουζ, οπ. π., σ σ. 258-259.

Μέσα σε αυτήν την τεταμένη ατμόσφαιρα κάποιοι από τους συμμετέχοντες άρχισαν να μιμούνται συμπεριφορές ζώων (π.χ γαβγίσματα σκύλων ή κινήσεις ερπετών). Αν και το παράδοξο αυτό θέαμα καταγράφηκε στις 20 Ιανουαρίου του 1994, δεν αποτέλεσε μοναδικό φαινόμενο στην ιστορία του Πεντηκοστιανισμού. Δύο (2) σχεδόν αιώνες νωρίτερα στο Kentucky των Ην. Πολιτειών στο αναβιωτικό κίνημα του Cane Ridge διασώθηκαν αντίστοιχες πράξεις μιμητισμού (συγκεκριμένη τακτική γαβγίσματος γνωστή ως treeing devil). Άλλα κινήματα που φιλοξένησαν στις συγκεντρώσεις τους παράδοξες εκδηλώσεις ήταν το κίνημα του W. Hoover το 1909 (Χιλή) αλλά και της M. Woodworth – Etter¹¹⁸. Οι θερμοί υποστηρικτές της *Ευλογίας του Τορόντο* είδαν τις αποκαλύψεις αυτές ως ένα είδος αποκάλυψης της αγάπης του Θεού. Αντιθέτως, οι επικριτές της αναγνώρισαν σε αυτές δαιμονική συνέργεια.

Λίγο αργότερα, τον Ιούνιο του 1995, ένα άλλο φαινόμενο ήρθε να προκαλέσει διάφορες αντιδράσεις στα Χαρισματικά και Ανεξάρτητα κινήματα. Στην εκκλησία του κινήματος A.G., που εδρεύει στην Πενσακόλα της Φλόριντα, έλαβε χώρα η *Έκρηξη της Πενσακόλα ή αλλιώς η Αναβίωση του Brownsville*¹¹⁹. Κύρια πρόσωπα που σχετίζονται με αυτήν την αναβίωση είναι ο πάστορας της Εκκλησίας J.Kilpatrick και ο Ευαγγελιστής S.Hill, ο οποίος συνδέθηκε και με την *Ευλογία του Τορόντο*. Στο φαινόμενο αυτό κυριάρχησαν η θορυβώδης ατμόσφαιρα, οι σπασμωδικές κινήσεις των σωμάτων και η κωματώδης κατάσταση των συμμετεχόντων. Τα δύο (2) αυτά σημαντικά αλλά ακραία φαινόμενα οδήγησαν στη διάσπαση πολλών σύγχρονων Ομολογιών. Η άποψη ότι η σημερινή τους επιρροή κρίνεται σημαντικά μειωμένη και ότι αποτελούν μία ευχάριστη αλλά μακρινή ανάμνηση δεν επιβεβαιώνεται¹²⁰.

1.4 Κύριες Πεντηκοστιανικές και Χαρισματικές Ομάδες.

Θα ήταν αδύνατο να παραθέσουμε λεπτομερώς τα πρόσωπα που διαδραμάτισαν βασικό ρόλο στην ίδρυση και δημιουργία Ομολογιακών κοινοτήτων και συνετέλεσαν στην περαιτέρω εξέλιξή τους μέχρι σήμερα. Οι απόψεις των ιστορικών και των μελετητών δεν παρουσιάζουν σύγκλιση- πολύ περισσότερο ταύτιση- όσον αφορά στον βαθμό επίδρασης ή προσφοράς μιας Χριστιανικής κοινότητας στις Προτεσταντικές Ομολογίες. Αυτό που θα μπορούσαμε, όμως, να παραθέσουμε κλείνοντας το κεφάλαιο της ιστορικής αναδρομής είναι κάποια γενικά χαρακτηριστικά και στοιχεία που έχουνε σταχυολογηθεί μέσα από πηγές. Ο συνολικός αριθμός των κοινοτήτων και των μελών που απαρτίζουν τις Ομολογίες

¹¹⁸ Βλ. Υποσημ. 47.

¹¹⁹ Βλ. Σχετικά, A. Anderson, οπ. π., σ σ. 162-165. Βλ. και Β. Α. Γεωργόπουλου (πρωτ.), «'Η Πεντηκοστιανική ...», οπ. π.. Wikipedia, *Brownsville Revival*, άρθρο σε ηλεκτρονική μορφή από την ηλεκτρ. Διεύθυνση: https://en.wikipedia.org/wiki/Brownsville_Revival (πρόσβαση 18/10/2017).

¹²⁰ A. Anderson, οπ. π., σ. 163.

είναι διαρκώς μεταβαλλόμενος¹²¹ και η στατιστική αναφορά τους κατέχει προσωρινή αξία.

Τη μεγαλύτερη πιθανώς Πεντηκοστιανική ομάδα αποτελούν οι Α.Γ. με πάνω από τριακόσιες πενήντα χιλιάδες (350.000) κοινότητες, που φιλοξενούνται σε διακόσιες (200) τουλάχιστον χώρες. Ο συνολικός αριθμός των πιστών ανέρχεται σε εξήντα πέντε εκατομμύρια (65.000.000) μέλη. Η κίνηση αποτελεί απόγονο της Α.Σ.Μ.¹²² με έτος ίδρυσης το 1914 και σημαντικότερη έδρα το Μιζούρι των Ηνωμένων Πολιτειών. Αποτελεί συνονθύλευμα εκατό (100) ανεξάρτητων αναβιωτικών κινήσεων που είχαν ως στόχο την Ιεραποστολή στην Αμερική και στον Καναδά το έτος 1907. Η δογματική τους διδασκαλία περιλαμβάνει θεμελιώδεις αλήθειες μη διαπραγματεύσιμες από τις Εκκλησίες των Συνάξεων οι οποίες έχουν καθολική ισχύ. Τα μέλη τους προήλθαν κατά συντριπτική πλειοψηφία από Μεθοδικές Εκκλησίες. Κύρια δογματική γραμμή αποτέλεσε η άμεση μαρτυρία του Πνεύματος ως εσωτερική απόδειξη μεταστροφής του πιστού¹²³. Γενικότερα επικεντρώθηκαν στο Β.Α.Π., στη γλωσσολαλιά, στη θεραπεία και στην εσχολογία. Οι απόψεις τους σε θέματα σωτηρίας ακολούθησαν σε γενικές γραμμές τη διδασκαλία του Αρμίνιου¹²⁴.

Μία άλλη κοινότητα με παγκόσμιες διαστάσεις είναι η «Εκκλησία του Θεού της Προφητείας (Ε.Θ.Π.)». Ιδρύθηκε το 1907 και αριθμεί ενάμιση εκατομμύριο (1.500.000) μέλη που εξαπλώνονται σε εκατό τριάντα (130) χώρες. Κύρια σημεία της Θεολογίας αποτελούν μεταξύ άλλων τα χαρίσματα της προφητείας (από την οποία έλαβε και το όνομά της) και της γλωσσολαλιάς. Και στη διδασκαλία αυτής της κοινότητας παρατηρούμε έντονα εσχολογικά στοιχεία. Άλλα χαρακτηριστικά της είναι η δημιουργία μίας ιδιότυπης σημαίας που καλείται *Σκήπτρο του Βασιλέως Χριστού* που αναρτάται κατά την ίδρυση μίας νέας κοινότητας ανά τον κόσμο. Ιδρυτής της είναι ο J. Tomlinson, ένας πλανόδιος πωλητής της Βίβλου και ιεροκήρυκας, ο οποίος αποσπάστηκε από την Εκκλησία του Θεού στο Κλίβελαντ δημιουργώντας την νέα αυτή κοινότητα¹²⁵.

Την ίδια παγκόσμια επιρροή κατέχει και η «Εκκλησία του Θεού» η οποία εδρεύει στο Κλίβελαντ του Τενεσί. Αριθμεί συνολικά έξι εκατομμύρια (6.000.000) μέλη που συναντώνται σε εκατόν πενήντα (150) χώρες. Ιδρυτής της φέρεται ο Βαπτιστής R.G. Spurling, ο οποίος το 1886 σε ένα συνέδριο στο Τενεσί προέτρεψε

¹²¹ A. Anderson, οπ. π., σ σ. 10 – 11.

¹²² 'Α. 'Αλεβιζόπουλου (πρωτ.), οπ. π., σ. 159.

¹²³ Για την ιστορική αναδρομή της ομάδας βλ. Σχετ. J.L. Neve (Dr.), *Churches and Sects of Christendom, Burlington, Iowa 1940*, σ. 446. Th. Engelder, W. Arndt, Th. Graebner, F.E Mayer, *Popular Symbolics, The Doctrines of the Churches of Christendom and of Other Religious Bodies Examined in the Light of Scripture, St. Louis 1934*, σ. 339.

¹²⁴ Για την διδασκαλία του Αρμίνιου (Χάρμενσεν), βλ. G. Fischer, *History of Christian Doctrines, Edinburgh 1949*⁷, σ σ. 339 – 342.

¹²⁵ D. W. Faupel, οπ. π., σ. 18. 'Α. 'Αλεβιζόπουλου (πρωτ.), οπ. π..

τους συνέδρους να λάβουν την Καινή Διαθήκη ως μοναδικό κανόνα πίστης¹²⁶. Στις μέρες μας αναπτύσσει έντονη ιεραποστολική δραστηριότητα με ραδιοφωνικά προγράμματα που εκπέμπουν ανά την υφήλιο. Στις τάξεις της επικρατεί αυστηρή ιεραρχική δομή. Είναι υπέρμαχος των τριών (3) σταδίων σωτηρίας: Μεταστροφή, αναγέννηση και Β.Α.Π. με την εκδήλωση της γλωσσολαλίας¹²⁷.

Η Δ.Ε.Τ.Ε.¹²⁸ μνημονεύτηκε προηγουμένως ως πρωτοπόρος σε τρόπους και μέσα προβολής της διδασκαλίας της. Ιδρύθηκε το 1927 από την Aimee Semple McPherson Hutton, η οποία καλείται και «πρόδρομος» των Χριστιανών του Τρίτου Κύματος¹²⁹. Ο παράδοξος όρος *Τετραγωνικό Ευαγγέλιο* προέρχεται από τον Χριστοκεντρικό χαρακτήρα της κίνησης σύμφωνα με τον οποίο ο Ιησούς προβάλλεται βάσει τεσσάρων (4) προσδιοριστικών χαρακτηρισμών – πυλώνων που αποτελούν και την ταυτότητα της κίνησης¹³⁰. Συγκεκριμένα γίνεται η διακήρυξη του Χριστού ως Σωτήρα, Θεραπευτή, Βαπτιστή και Ερχόμενου Βασιλέα. Η διεθνής της δράση εκτείνεται σε εκατόν σαράντα τέσσερις (144) χώρες με εξήντα χιλιάδες (60.000) Εκκλησίες και οκτώ εκατομμύρια (8.000.000) μέλη.

Η *Εκκλησία του Ναζωραίου* αποτελεί καρπό ένωσης Αγιαστικών κινήσεων που δραστηριοποιήθηκαν το 1900. Αποτέλεσε το μεγαλύτερο σώμα μεταξύ των ομάδων Αγιότητας. Είναι βαθιά επηρεασμένη από τη Μεθοδική κίνηση και το δόγμα του πλήρους αγιασμού. Τα μέλη της αποκαλούνται συχνά και *Ναζωραίοι*. Η δογματική της διδασκαλία υποβαθμίζει το γεγονός των θείων δώρων που έχουν να κάνουν με την ομιλία σε γλώσσες και τη θεραπεία. Προ δεκαετίας αριθμούσε παγκοσμίως περίπου δύο εκατομμύρια (2.000.000) μέλη που εξυπηρετούντο από είκοσι πέντε (25.000) χιλιάδες εκκλησίες σε εκατό πενήντα έξι (156) χώρες¹³¹.

Ο Ιεραποστολικός ζήλος των Πεντηκοστιανικών - Χαρismaticών κινήσεων δεν άργησε να περάσει και από τον ελλαδικό χώρο. Τη δεκαετία του 1920, Έλληνες μετανάστες που είχαν αφήσει τη Μητέρα Ελλάδα για την Αμερική επανήλθαν στα πάτρια εδάφη μεταφέροντας τις ιδέες της κίνησης¹³². Άρχισαν σιγά – σιγά να διαδίδονται οι βασικές αρχές της και οι πρώτοι πυρήνες να επεκτείνονται σε όλη την επικράτεια. Μέσα σε μισό αιώνα οι Ιεραποστολικές ομάδες ορμώμενες από την Αμερική πολλαπλασιάστηκαν αλλά και οι υπάρχουσες διαιρέθηκαν σε σημείο που

¹²⁶ D. W. Faupel, οπ. π., σ. 17.

¹²⁷ 'Α. 'Αλεβιζόπουλου (πρωτ.), οπ. π., σ. 160.

¹²⁸ 'Α. 'Αλεβιζόπουλου (πρωτ.), οπ. π., σ. 161. A. Anderson, οπ. π., σ σ. 56-57.

¹²⁹ 'Α. Καρακαλλινού ('Ιερομονάχου), οπ. π., σ. 208.

¹³⁰ Για την τετραπλή ή πενταπλή διάρθρωση του Πλήρους Ευαγγελίου βλ. σχετ. R. B. Robson, οπ. π., σ. 91.

¹³¹ J.L. Neve (Dr.), *Churches and Sects*, οπ. π., σ. 447. Th. Engelder, W. Arndt, Th. Graebner, F.E Mayer, *Popular Symbolics*, οπ. π., σ. 341.

¹³² 'Α. 'Αλεβιζόπουλου (πρωτ.), οπ. π., σ. 179.

να είναι αδύνατο να προσδιοριστεί ο ακριβής αριθμός και ο τόπος δραστηριοποίησής τους¹³³.

Σημαντικότερη ομάδα αποτελεί η *Ελευθέρα Αποστολική Εκκλησία της Πεντηκοστής (Ε.Α.Ε.Π.)* η οποία έχει και την μεγαλύτερη απήχηση¹³⁴. Ιδρύθηκε το 1965 από τον ιατρό Λ. Φέγγο κατά την αποχώρησή του από την *Αποστολική Εκκλησία της Πεντηκοστής (Α.Ε.Π.)*¹³⁵. Κύρια μέσα προβολής της αποτελούν η εφημερίδα *Χριστιανισμός*, ο Ραδιοφωνικός Σταθμός με την ίδια επωνυμία αλλά και διαδικτυακές ιστοσελίδες. Στην εκστρατεία ενημέρωσης και διάδοσης των διδασκαλιών του κινήματος συγκαταλέγεται και η προσπάθεια τηλεοπτικής αναμετάδοσης από το κανάλι *Ελλάς 62*. Τα τελευταία χρόνια (έως το έτος 2008) έχουν ιδρυθεί πάνω από εκατόν είκοσι (120) εκκλησίες ανά την επικράτεια. Ανά τακτικά χρονικά διαστήματα πραγματοποιούνται συγκεντρώσεις προς καταρτισμό και εκπαίδευση των μελών τους. Άξονας της δογματικής διδασκαλίας τους αποτελεί η γλωσσολαλιά, οι προφητείες, το εσχατολογικό δόγμα της αρπαγής και η έλευση του Αντιχρίστου. Αν και τα μέλη της κίνησης ενθαρρύνονται στο να ασκούν το χάρισμα της προφητείας, πρέπει να μνημονευτεί ότι πολλές φορές ηγετικά τους στελέχη αστόχησαν στις προβλέψεις τους¹³⁶.

Μία ακόμη Πεντηκοστιανική κίνηση αποτελεί η Α.Ε.Π.¹³⁷. Είναι το αποτέλεσμα της πρώτης Ιεραποστολικής και συλλογικής προσπάθειας των Πεντηκοστιανών της Αμερικής με σκοπό τη διάδοση των δογματικών αξιών της. Από αυτήν προήλθε η Ε.Α.Ε.Π., η *Αποστολική Εκκλησία του Θεού*, η *Εκκλησία του Θεού της Πεντηκοστής* και άλλες ακόμα οργανώσεις¹³⁸. Οι θρησκευτικές αυτές ομάδες – συμπεριλαμβανομένης και της Ε.Α.Ε.Π. -αποτελούν καρπό διαφωνιών μεταξύ των μελών της Α.Ε.Π., οι οποίοι αποσχίζονταν και μαζί με άλλους πιστούς δημιουργούσαν νέες θρησκευτικές εστίες¹³⁹.

¹³³ 'Α. 'Αλεβιζόπουλου (πρωτ.), οπ. π., σ. 180.

¹³⁴ Για την Ε.Α.Ε.Π., βλ. σχετικά, 'Α. 'Αλεβιζόπουλου (πρωτ.), οπ. π., σ. σ. 208-228. Του ιδίου, *Πεντηκοστιανοί και 'Ορθοδοξία...*, οπ. π., σ. σ. 56-77. 'Αντωνίας (Μοναχής), οπ. π., σ. σ. 11-12, 61-70. Σ.Α. Λιόση, *Γνωστές Θρησκείες, αιρέσεις και παραθρησκευτικές ομάδες στην Ελλάδα, Ευκτήριοι οίκοι, Αθήνα 2004*, σ. σ. 51-55. Του ιδίου, *Προσηλυτισμός Ι., Πεντηκοστιανοί στην Πολεμική Αεροπορία, (θεωρία – διαδικασίες – πρακτική), Αθήνα-Κομοτηνή 2008*, σ. σ. 19-24.

¹³⁵ 'Α. 'Αλεβιζόπουλου (πρωτ.), *'Εγχειρίδιο αιρέσεων...*, οπ. π., σ. σ. 180-183. Του ιδίου, *Πεντηκοστιανοί ...*, οπ. π., σ. σ. 28-31.

¹³⁶ Το θέμα της εκπλήρωσης των προφητειών θα αναλυθεί στα επόμενα κεφάλαια.

¹³⁷ Βλ. σχετικά, 'Α. 'Αλεβιζόπουλου (πρωτ.), *Πεντηκοστιανοί...*, οπ. π., σ. σ. 28-37.

¹³⁸ 'Α. 'Αλεβιζόπουλου (πρωτ.), οπ. π., σ. σ. 37-42.

¹³⁹ Για τις συνεχείς αποσχίσεις και διαιρέσεις στον Ελλαδικό χώρο αναφέρονται αντιπροσωπευτικά οι εξής πηγές: 'Α. 'Αλεβιζόπουλου (πρωτ.), οπ. π., σ. σ. 28-30,37-38,43,51,56,77. Σ.Α. Λιόση, *Γνωστές Θρησκείες* οπ. π., σ. σ. 53,56,85. 'Αντωνίας (Μοναχής), οπ. π., σ. σ. 11-12.

Κεφάλαιο 2^ο

Βασικά χαρακτηριστικά Πεντηκοστιανικής και Νεοπεντηκοστιανικής - Χαρismaticής κίνησης

2.1 Γλωσσολαλιά

Έχει ορθώς επισημανθεί, ότι χωρίς το (λεγόμενο) Βάπτισμα στο Άγιο Πνεύμα (Β.Α.Π.) ο Πεντηκοστιανισμός θα ήταν ανύπαρκτος¹. Η διδασκαλία αυτή αποτελεί τον πνευματικό αρμό που συνέχει ολόκληρο το Πεντηκοστιανικό οικοδόμημα². Η πνευματική αυτή πλήρωση του πιστού με το Άγιο Πνεύμα, κατά τους ισχυρισμούς τους, αναδείχθηκε και αποδείχτηκε με τη γλωσσολαλιά³. Οι ερευνητές δυσκολεύτηκαν να συγκεκριμενοποιήσουν το φαινόμενο της γλωσσολαλιάς των Πεντηκοστιανών αποδίδοντας έναν μονάχα ορισμό⁴. Λέξεις και φράσεις που τη χαρακτηρίζουν αποτέλεσαν η εμπειρία, η έκσταση, το εκστατικό φαινόμενο, το βίωμα, το χάρισμα, το θεϊκό δώρο⁵. Η θεολογική της κατοχύρωση επιχειρείται να συσχετιστεί με το ιστορικό γεγονός της Πεντηκοστής των Αποστόλων⁶ και θεωρείται ότι αποτελεί πνευματική του προέκταση⁷.

Οι οπαδοί, λοιπόν, της Πεντηκοστιανικής κίνησης έθεσαν ως σημείο αναφοράς το γεγονός της πρώτης Πεντηκοστής που αναφέρεται στην Καινή Διαθήκη⁸. Είναι, λοιπόν, πολύ εύκολο να γίνει αντιληπτό από πού πηγάζει η ονομασία τους. Οι Πεντηκοστιανοί δώσανε στην κίνησή τους αυτή την ονομασία διότι θεώρησαν ότι και αυτοί αποτελούν ανθρώπους της Πεντηκοστής στους οποίους εμφανίστηκαν τα ίδια χαρίσματα που ασκήθηκαν κατά την Αποστολική εποχή⁹. Επομένως, αναφέρονται στην ουσία σε μία επανάληψη του ιστορικού γεγονότος στον χώρο τους¹⁰. Παράλληλα, τέθηκε επιτακτικά¹¹ το αίτημα της

¹ G. Tchonang, οπ. π., σ. 133.

² Διαβάζουμε μεταξύ άλλων (σ. 133), ότι, «... ο Πεντηκοστιανισμός βρίσκει μέσα σε αυτό (ενν. Βάπτισμα Αγίου Πνεύματος), την ενότητά του... διατηρεί μια ομοιογένεια ... Αυτή η διδασκαλία είναι τόσο θεμελιώδης για τον Πεντηκοστιανισμό που αν του την στερήσεις, αυτό που μένει δεν είναι πλέον Νεοπεντηκοστιανισμός».

³ Βλ. ενδεικτικά, Α. Μύρου (Αρχιμ.), οπ. π., σ. 7. 'Α. 'Αλεβιζόπουλου (πρωτ.), 'Εγχειρίδιο..., οπ. π., σ σ. 158, 162-163. Β.Α Γεωργόπουλου (πρωτ.), Πεντηκοστιανών Κακοδοξίες, 'Αθήνα 2004, σ. 25. (Ιδίου), «'Η Πεντηκοστιανική κίνηση...», οπ. π., σ. 149. (Ιδίου), 'Η περί τῆς 'Αγίας Γραφῆς..., οπ. π., σ σ. 157, 164.

⁴ G. Tchonang, οπ. π., σ. 159.

⁵ Βλ. Οπ. π.. Α. Μύρου (Αρχιμ.), οπ. π.. 'Α. 'Αλεβιζόπουλου (πρωτ.), 'Εγχειρίδιο..., οπ. π., σ. 163.

⁶ Πράξ. Αποστ. Κεφ. 2.

⁷ H.I. Lederle, οπ. π., σ. 2.

⁸ J.D.G. Dunn, *Baptism in the Spirit...*, οπ. π., σ. 38.

⁹ Π. Καρανικόλα (Μητρ. Κορινθίας), 'Οι Αίρετικοί Προτεστάντες, 'Αθήνα 1976², σ σ. 262.

¹⁰ 'Α. Καρακαλλινού ('Ιερομονάχου), οπ. π., σ. 268. R. B. Robson, οπ. π., σ. 53. 'Αντωνίας (Μοναχής), οπ. π., σ. 14. Α. Anderson, οπ. π., σ σ. 189-190. H.I. Lederle, οπ. π., σ. 3.

¹¹ 'Αντωνίας (Μοναχής), οπ. π., σ. 19.

επιστροφής της κίνησης στην αρχέγονη Εκκλησία και στις αρχαίες χαρισματικές πρακτικές της (π.χ γλωσσολαλιά). Η παλίνδρομη αυτή θεολογική κίνηση είχε ενοποιητικό (εσωστρεφή) και ιεραποστολικό (εξωστρεφή) χαρακτήρα αλλά και εσχατολογική προοπτική και προετοίμαζε την Εκκλησία για τα όσα δεινά θα επακολουθήσουν¹².

Δεν είναι, λοιπόν, υπερβολικό να πούμε ότι ένα από τα κύρια χαρακτηριστικά της διδασκαλίας των Πεντηκοστιανών είναι η εμπειρία του Β.Α.Π. με ορατή την πλευρά εκείνη που εκδηλώνεται ως μία εκστατική έγχυση δύναμης, τη γλωσσολαλιά¹³. Η εκστατική αυτή δύναμη παρέχει μία σειρά από *βεβαιώσεις ή αποδείξεις* σε συλλογικό –ατομικό επίπεδο. Σε συλλογικό επίπεδο η οργάνωση παρουσιάζεται ως ο μοναδικά γνήσιος φορέας και εκφραστής της αλήθειας¹⁴. Σε ατομικό επίπεδο αποδεικνύεται ότι ο πιστός γίνεται όντως *αυθεντικό δοχείο* του Αγίου Πνεύματος¹⁵ που αποκτά ιδιαίτερες, πνευματικά, δυνατότητες. Ο πιστός λαμβάνει την εσωτερική πληροφορία ότι έχει σωθεί¹⁶. Η βεβαιότητα της σωτηρίας έχει ως φυσική συνέπεια, σε κάποιες ομάδες, την πεποίθηση της έλλειψης ροπής στην αμαρτία¹⁷. Η εκδήλωση της γλωσσολαλιάς αποτελεί για κάθε μέλος μία *προσωπική Πεντηκοστή* που είναι ισόκυρη της Πεντηκοστής των Αποστόλων¹⁸. Ως εκ τούτου χαρακτηρίζεται με την ανώτατη δωρεά που μπορεί να αξιωθεί ένας πιστός¹⁹ αλλά και με την ισχυρότερη επιβεβαίωση ότι αποτελεί πνευματικό τέκνο της αληθινής Εκκλησίας²⁰.

2.1.1 Ιστορία

Η ιστορική θεώρηση και το υπόβαθρο του γλωσσικού αυτού φαινομένου δεν παρουσιάζει ομοιομορφία. Υπάρχουν ερευνητές που αναφέρονται σε μία διαχρονική πορεία του μέσα στους αιώνες. Διάφοροι έλληνες και ξένοι θεολόγοι²¹, εντοπίζουν την εμφάνιση της γλωσσολαλιάς πολύ παλαιότερα από την Αποστολική εποχή, βεβαιώνοντας παράλληλα ότι δεν ήταν αποκλειστικό προνόμιο των Χριστιανικών κοινοτήτων. Στην Αρχαία Ελλάδα, στο μαντείο των Δελφών, η ιέρεια Πυθία και το ιερατείο ασκούσαν ένα είδος γλωσσολαλιάς ως χρησμό έναντι

¹² Α. Άλεβιζόπουλου (πρωτ.), *Πεντηκοστιανοί...*, οπ. π., σ. 47.

¹³ R. B. Robson, οπ. π., σ. 52. Για την Πεντηκοστιανική κίνηση η γλωσσολαλιά δεν αποτελεί το μοναδικό χάρισμα που εκδηλώνεται. Χαρίσματα αποτελούν και η προφητεία, η θεραπεία κ.τ.λ., βλ. σχετ. Α. Μύρου, οπ. π..

¹⁴ Α. Μύρου (Αρχιμ.), οπ. π., σ. 9.

¹⁵ Α. Άλεβιζόπουλου (πρωτ.), *Πεντηκοστιανοί...*, οπ. π., σ. 11.

¹⁶ Α. Άλεβιζόπουλου (πρωτ.), *Έγχειρίδιο...*, οπ. π., σ. 158. Β. Α. Γεωργόπουλου (πρωτ.), *Πεντηκοστιανών...*, οπ. π., σ. 25.

¹⁷ Α. Άλεβιζόπουλου (πρωτ.), *Έγχειρίδιο...*, οπ. π., σ.σ. 164, 217, 228.

¹⁸ Π. Καρανικόλα (Μητρ. Κορινθίας), οπ. π., σ. 272.

¹⁹ Οπ. π..

²⁰ Α. Καρακαλλινοῦ (Ίερομονάχου), οπ. π., σ. 221.

²¹ Π. Καρανικόλα (Μητρ. Κορινθίας), οπ. π., σ. 287. Η.Ι. Lederle, οπ. π., σ. 67. Α. Anderson, οπ. π., σ.σ. 19-23.

ποικίλλων διλημμάτων²². Άλλοι ερευνητές εντόπισαν ίχνη του σε Ανατολικά και φιλοσοφικά ρεύματα (θεωρία της μετενσάρκωσης)²³. Αργότερα το εντοπίζουμε κατά τον δεύτερο (2^ο) αιώνα στους Μοντανιστές και στον Τερτυλιανό. Κατά τον Μεσαίωνα υπάρχουν σποραδικές αναφορές άσκησης των γλωσσών²⁴. Στα χρόνια της Προτεσταντικής Μεταρρύθμισης εκπροσωπείται μονομερώς στην Ριζοσπαστική πτέρυγα, στους Αναβαπτιστές. Κατά τον 18^ο-19^ο αιώνα, Κουάκεροι, Μορμόνοι, εκπρόσωποι της Αγιαστικής και Μεθοδιστικής κίνησης παραδέχτηκαν την ύπαρξή τους ανεξαρτήτως προσδιοριστικών χαρακτηριστικών που τις απέδιδαν²⁵.

Από την άλλη, τμήμα οπαδών της κίνησης εντοπίζει την επανεμφάνισή της στις αρχές του 20ου αιώνα²⁶, ύστερα από σιγή δεκαοκτώ (18) αιώνων. Οι πιστοί αυτοί υποστηρικτές των κινήσεων αυτής της εκδοχής θεώρησαν το κίνημα θεόσταλτο και συνδεδεμένο υπερβατικά με τους πρώτους Αποστολικούς χρόνους. Τα φαινόμενα αυτά, μετά από πολυετή απουσία²⁷, εκδηλώθηκαν ξανά στις συγκεντρώσεις των προδρόμων της κίνησης (π.χ W.Etter, J.Dowie²⁸) και στους σκαπανείς του Κινήματος (C. Parham, W.Seymour)²⁹. Έπειτα, αποτέλεσαν δογματικό υπόβαθρο της Χαρισματικής – Νεοπεντηκοστιανικής κίνησης με την κοινή αυτή εμπειρία να μεταφέρεται σε ποικίλες Κοινότητες³⁰. Τέλος, στη σημερινή εποχή των οπαδών του Τρίτου (3^{ου}) Κύματος τα χαρισματικά δώρα εξακολουθούν να

²² Λουκά Φίλη, «Πύθων», *ΘΗΕ 10 (1967)*, στ. 738 – 739. Ο Π. Καρανικόλας αναφέρει, επίσης, ότι φαινόμενα που προσιδιάζουν στη γλωσσολαλιά των Πεντηκοστιανών εντοπίζονται σε έργα του Πλάτωνα και του Ευριπίδη. Βλ. σχετ. σ. 287.

²³ Σύμφωνα με τη θεωρία αυτή οι ασκούμενες γλώσσες αποτελούσαν αναμνήσεις του παρελθόντος. Βλ. H.I. Lederle, οπ. π., σ. 67.

²⁴ Αν και η Ρωμαιοκαθολική Εκκλησία ποτέ δεν κατοχύρωσε με επίσημη πράξη την άσκηση της γλωσσολαλιάς ως καρπό Αγιοπνευματικής εμπειρίας, ιδιαίτερα μετά τον ενδέκατο (11ο) αιώνα. Βλ. A. Anderson, οπ. π..

²⁵ Υπήρχε όπως φαίνεται μία ποικιλία προσδιορισμών που χαρακτήριζαν τη γλωσσολαλιά άλλοτε ως καρπό Αγιοπνευματικής εκδήλωσης και άλλοτε ως δαιμονικό κατασκεύασμα. Για την ιστορική πορεία της γλωσσολαλιάς, βλ. σχετ. A. Anderson, οπ. π., σ σ. 19-26.

²⁶ Στο Α' Κεφάλαιο τέθηκε το θέμα της ιστορικής πορείας της Πεντηκοστιανικής κίνησης βάσει της διαπίστωσης των κοινών εμπειριών. Η επιχειρηματολογία στο παρόν Κεφάλαιο παρουσιάζει την ίδια συλλογιστική διότι τα πνευματικά χαρίσματα και ο Πεντηκοστιανισμός βρίσκονται σε αρραγή ενότητα.

²⁷ Η παύση των χαρισμάτων αντιπροσωπεύονται από το κίνημα του *Cessationism*, βλ. σχετ. J.M. Ruthven, *On the Cessation of the Charismata, The Protestant Polemic on Post-Biblical Miracles 2008*, σ. 3. G. Mcintosh, *Origin of Spiritual Gifts Profiles, 23-10-2017*, άρθρο σε ηλεκτρονική μορφή από τον επίσημο ιστότοπο της εφημερίδας CT στην ηλεκτρ. διεύθυνση: <http://www.christianitytoday.com/edstetzer/2017/october/origin-of-spiritual-gifts-profiles.html> (01/11/2017).

²⁸ Βλ. Α' Κεφάλαιο, υποσημ. 47.

²⁹ Α. Καρακαλλινού (Ίερομονάχου), οπ. π., σ σ. 189, 196.

³⁰ Α. Άλεβιζόπουλου (πρωτ.), *Έγχειρίδιο...*, οπ. π., σ σ. 261-262.

ασκούνται -αν και ελλειμματικά- από τους πιστούς³¹ και να γίνονται αποδεκτά υπό προϋποθέσεις³².

2.1.2 Είδη γλωσσολαλιάς

Η ανάδειξη και κατοχύρωση της γλωσσολαλιάς από την Πεντηκοστιανική κίνηση, με βάση αποσπάσματα της Αγίας Γραφής³³, δημιούργησε αντιδράσεις στις επιμέρους Χριστιανικές Ομολογίες. Σημείο αντιπαράθεσης αποτέλεσε ο βαθμός κατανόησης της χαρισματικής γλώσσας, τόσο γι' αυτόν που την εκφέρει όσο και για τον αποδέκτη του γλωσσικού μηνύματος. Δημιουργήθηκαν δύο (2) διαφορετικές και αντικρουόμενες προσεγγίσεις. Η μία (1) πλευρά υποστήριζε ότι το γλωσσικό αυτό φαινόμενο αποτελεί είδος ξενολαλιάς, εκφορά, δηλαδή, μιας γνωστής γλώσσας που γίνεται αντιληπτή στον αποδέκτη της. Η άλλη πλευρά υποστήριζε ότι το γλωσσικό φαινόμενο αποτελεί γλωσσολαλιά και αναφέρεται σε γλωσσικό είδος που δε γίνεται κατανοητό ούτε από τον ομιλητή ούτε από τον ακροατή.

2.1.2.1 Ξενολαλιά

Μερίδα ερευνητών αποφαινεται ότι οι Απόστολοι της Πεντηκοστής μίλησαν στη δική τους γλώσσα, ενώ οι ακροατές κατενόησαν τα λεγόμενά τους ο καθένας στη δική του μητρική γλώσσα³⁴. Τον ρόλο του μεταφραστή ανέλαβε το Άγιο Πνεύμα³⁵. Παραλλαγή αυτής της θέσης αποτελεί η περίπτωση να είχαν εκφέρει (οι Απόστολοι) μία κατανοητή για το πλήθος αλλά μη διδακτική γι' αυτούς γλώσσα. Η περίπτωση αυτή αναφέρεται ως ένα έκτακτο χαρισματικό δώρο³⁶.

Κατά την έναρξη της Πεντηκοστιανικής κίνησης η μαθήτρια του C.Parham, Agnes Ottman, και οι υπόλοιποι ακροατές άρχισαν να μιλάνε, κατά τους ισχυρισμούς τους, μη διδακτές γλώσσες (Κινέζικα-Σουηδικά), χάρισμα που τους δόθηκε εκτάκτως και προσωρινά³⁷. Το γεγονός αυτό έδωσε το έναυσμα για την οργάνωση μίας Ιεραποστολικής εκστρατείας η οποία στέφθηκε από αποτυχία όταν οι Ιεραπόστολοι διαπίστωσαν ότι η χρήση ξένων γλωσσών δεν αποτέλεσε τελικά τον επιζητούμενο δίαυλο επικοινωνίας με τα άλλα έθνη³⁸. Η αποτυχία αυτή οδήγησε τους μεταγενέστερους εκπροσώπους του κινήματος σε μία μετατόπιση του δογματικού ενδιαφέροντος από την Ιεραποστολική χρήση της ομιλίας ξένων

³¹ Αναφέρεται ότι περίπου το 35% των πιστών της κίνησης ασκεί το χάρισμα, Βλ. H.I. Lederle, οπ. π., σ. 179.

³² A. Anderson, οπ. π., σ σ. 283-284.

³³ Λουκ. 21,15. Πράξ. Απ. Κεφ. 2. Α' Κορ. 12,8-10.

³⁴ Π. Καρακάλινου (Μητρ. Κορινθίας), οπ. π., σ. 274.

³⁵ Α. Καρακάλινου (Ίερομονάχου), οπ. π., σ σ. 84-85.

³⁶ G. Tchonang, οπ. π., σ σ. 157-158.

³⁷ Α. Καρακάλινου (Ίερομονάχου), οπ. π., σ. 191. A. Anderson, οπ. π., σ σ. 34-35.

³⁸ R. B. Robson, οπ. π., σ σ. 53-54. A. Anderson, οπ. π., σ σ. 57, 190. H.I. Lederle, οπ. π., σ. 13.

γλωσσών στην καθ' εαυτή άσκηση της γλωσσολαλιάς ως θεϊκό χάρισμα³⁹. Στις ημέρες μας, υποστηρικτές της κίνησης υποστηρίζουν την άσκηση των γλωσσών μόνο για ατομική χρήση, ενώ παράλληλα τονίζεται η ανάγκη εκμάθησης ξένων γλωσσών με τους γνωστούς συμβατούς τρόπους προς άσκηση της Ιεραποστολής⁴⁰.

2.1.2.2 Γλωσσολαλιά

Στη δεύτερη αυτή κατηγορία η άσκηση του χαρίσματος απευθύνεται απευθείας στον Θεό παραβλέποντας τους συμβατικούς τρόπους επικοινωνίας⁴¹. Στο υπερφυσικό αυτό πλαίσιο η γλώσσα μετασχηματίζεται σε ένα είδος προσευχητικής αναφοράς και παραμένει άγνωστη τόσο για τον ασκούμενο όσο και για τον ακροατή⁴². Παρά την απόπειρα Αγιογραφικής της κατοχύρωσης⁴³ εξακολουθεί να προκαλεί αντιδράσεις ως μη έγκυρο είδος προσευχής⁴⁴ αλλά οι υποστηρικτές της τη θεωρούν δώρο από τον ουρανό⁴⁵. Το παράδοξο αυτό φαινόμενο δημιούργησε πεδίο διαμάχης μεταξύ των δύο (2) ηγετών του κινήματος, W.Seymour και C.Parham, όταν ο τελευταίος μετέβηκε σε μία (1) συνάντηση του νέγρου μαθητή του και χαρακτήρισε το είδος αυτής της γλωσσολαλιάς ασυνάρτητη φλυαρία⁴⁶. Το είδος αυτό, αποτελούμενο από κραυγές, ήχους και κτυπήματα⁴⁷, ήρθε να ενισχύσει την άποψη ότι το κίνημα της A.S.M. καλλιεργούσε ένα ιδιαίτερο είδος γλωσσολαλιάς που το κύριο χαρακτηριστικό του ήταν η εκφορά παράξενων και ακατανόητων λέξεων⁴⁸. Αναφορές από τις εμπειρίες των πιστών της κίνησης κάνουν λόγο για αδυναμία ταύτισης των μορφών του λόγου που χρησιμοποιούνται με οποιαδήποτε γνωστή γλώσσα⁴⁹. Συμπερασματικά, μπορούμε να πούμε ότι το γλωσσικό αυτό φαινόμενο γίνεται αποδεκτό ή απορριπτέο βάσει ερμηνευτικής προσέγγισης. Η εξάσκησή του από ένα τμήμα πιστών της κίνησης έχει μειώσει τον

³⁹ A. Anderson, οπ. π., σ. 190. Προκαλεί αναπάντητα ερωτήματα η εμμονή του C.Parham στην άποψη ότι το χάρισμα που έλαβε χώρα στη συνεδρία του και θεωρήθηκε ως ξενολαλιά εξακολουθούσε να έχει ιεραποστολική δυναμική παρά την απογοήτευση των Ιεραποστόλων, άποψη που διατήρησε ως τον θάνατό του.

⁴⁰ H.I. Lederle, οπ. π., σ. 64.

⁴¹ G. Tchonang, οπ. π., σ. 158.

⁴² Οπ., π.. 'Α. Καρακαλλινού (Ίερομονάχου), οπ. π., σ. 194.

⁴³ Α' Κορ. 12.

⁴⁴ 'Α. Καρακαλλινού (Ίερομονάχου), οπ. π..

⁴⁵ R. B. Robson, οπ. π., σ. 53.

⁴⁶ 'Α. Καρακαλλινού (Ίερομονάχου), οπ. π., σ. 197.

⁴⁷ Οπ., π..

⁴⁸ H.I. Lederle, οπ. π., σ. 1. G.B. McGee, οπ. π., σ. 58.

⁴⁹ Συγκεκριμένα, αναφέρεται ότι οπαδός της κίνησης υποθέτει ότι μίλησε επτά (7) ή οκτώ (8) γλώσσες βάσει των ήχων που έκφερε, τονίζοντας παράλληλα ότι τραγούδησε πολύ όμορφα με αυτές χωρίς, όμως, να ξέρει το τι λέει, βλ. σχετ. A. Anderson, οπ. π., σ. 189. Σε μία άλλη περίπτωση, γυναίκα που συμμετείχε σε συνάθροιση άρχισε να επαναλαμβάνει ακατάπαυστα την παράξενη φράση «tojetojeto», βλ. σχετ. Β.Α Γεωργόπουλου (πρωτ.), «'Η Πεντηκοστιανική κίνηση...», σ. 152. Κεντρικό στέλεχος κατά την εξάπλωση της κίνησης στην Γερμανία αποτέλεσε ο Ευαγγελιστής πάστορας J. Paul. Ο ίδιος κατά την άσκηση της γλωσσολαλιάς τραγουδούσε ακατανόητους στίχους όπως, «Sa tschu ra to ratori da tschu ri kenka ohi Lanka bori tari ju ra fanka kullikatschi da uri ra ta», βλ. J.L. Neve, *Churches...*, οπ. π., σ. 445.

ενθουσιαστικό του χαρακτήρα και έχει μετασχηματιστεί περισσότερο σε ιδιωτική υπόθεση⁵⁰.

2.1.3 Τεχνικές και χαρακτηριστικά

Γενικά, η γλωσσολαλιά (ως επικρατούμενος προσδιοριστικός όρος του φαινομένου) εντάσσεται από τους Πεντηκοστιανούς σε υψηλό πνευματικά επίπεδο. Γνωρίζουμε, επίσης, ότι αποτελεί γι' αυτούς το ορατό σημείο του Αγιοπνευματικού βαπτίσματος⁵¹ και την ανώτατη ευλογία που μπορεί να αξιωθεί ένας πιστός⁵². Η διαδικασία απόκτησής της προϋποθέτει από την πλευρά του πιστού κατάλληλη ψυχολογική προετοιμασία που καλλιεργείται μέσα σε φορτισμένο πνευματικά περιβάλλον έτσι ώστε να επιτευχθεί ευκολότερα η εκστατική κορύφωση. Τεχνικές που επικουρούν στην απόκτησή της αποτελούν η εκφώνηση τραγουδιών σε υψηλή βάση, ο ολοένα και αυξανόμενος μουσικός ρυθμός, οι δυνατές φωνές και οι απαγγελίες συνθημάτων⁵³. Επίσης, οι νεοεισερχόμενοι στον χώρο παρακινούνται να συμπεριφερθούν πειραματικά, μιμητικά και αυθόρμητα καλλιεργώντας διανοητικά την πεποίθηση ότι η έλευση της γλωσσολαλιάς θα λάβει χώρα πολύ σύντομα⁵⁴.

Ακόμα και αν κάποιος δεν καταφέρει να λάβει το χάρισμα υποβοηθείται από τη μαζική εκδήλωση και εκφορά της γλωσσολαλιάς που ασκείται από το υπόλοιπο πλήθος⁵⁵. Η χρήση ιδιόρρυθμων βοηθητικών μέσων⁵⁶ για την επίτευξη της γλωσσολαλιάς έχει δημιουργήσει αντιδράσεις για πρόκληση ψυχικής βίας στους νεοεισερχόμενους οπαδούς με απρόβλεπτες συνέπειες στην ψυχική τους υγεία⁵⁷. Παρόλα αυτά, όταν η αμύητη μερίδα της συγκέντρωσης κατορθώσει να λάβει το χάρισμα εκδηλώνεται συνάμα και μία σειρά από διάφορες γλωσσικές ή κινησιολογικές συμπεριφορές που περιλαμβάνουν μεταξύ άλλων: κινήσεις ή συσπάσεις μελών του σώματος, χειροκροτήματα, κλάματα, απρόκλητα γέλια, τρέμουλα, χοροί, ψιθυρισμοί, κραυγαλέες φωνές, πτώσεις στο έδαφος,

⁵⁰ R. B. Robson, οπ. π., σ. 55.

⁵¹ Βλ. υποσημ. 13.

⁵² Βλ. υποσημ. 18, 19.

⁵³ Π. Καρανικόλα (Μητρ. Κορινθίας), οπ. π., σ. 288. F.D. Goodman, *Speaking in Tongues, a cross-cultural Study of Glossolalia, Oregon 1972*, σ. 9. Α. Μύρου (Αρχιμ.), οπ. π., σ. σ. 52-55. Σ. Ρόουζ ('Ιερομονάχου), οπ. π., σ. σ. 158, 166.

⁵⁴ 'Α. Καρακαλλινού ('Ιερομονάχου), οπ. π., σ. σ. 262-264. 'Α. 'Αλεβιζόπουλου (πρωτ.), *Πεντηκοστιανοί...*, οπ. π., σ. σ. 21-22.

⁵⁵ 'Α. 'Αλεβιζόπουλου (πρωτ.), *Πεντηκοστιανοί...*, οπ. π.

⁵⁶ Μεταξύ άλλων αναφέρονται τα εξής: *Συνεχής υποβολή οδηγιών και καθοδήγησης, απαγόρευση εκφοράς της μητρικής γλώσσας όσο διαρκεί η διανοητική προετοιμασία, η επίθεση των χειρών κ.α.*, Βλ. σχετ. 'Α. Καρακαλλινού ('Ιερομονάχου), οπ. π., σ. σ. 262-265. 'Α. 'Αλεβιζόπουλου (πρωτ.), *Πεντηκοστιανοί...*, οπ. π., σ. σ. 19-22.

⁵⁷ 'Α. 'Αλεβιζόπουλου (πρωτ.), *Πεντηκοστιανοί...*, οπ. π., σ. 22.

παροξυσμοί, χτυπήματα ή μαλάξεις στο πρόσωπο, αδιάκοπες και παράδοξες ομιλίες, και φαινόμενα όπως αυτονομία της γλώσσας⁵⁸.

2.2 Θεραπεία

Το όραμα της επιστροφής στις αρχέγονες πρακτικές της Εκκλησίας των Αποστόλων περιελάμβανε και την αποκατάσταση του χαρίσματος της θεραπείας⁵⁹. Η ισχυρή Βιβλική κατοχύρωσή⁶⁰ του το έθεσε σε ισότιμη θέση με το χάρισμα της γλωσσολαλίας. Υπάρχουν πάμπολλες αναφορές που αναφέρονται στο Β.Α.Π. και στις ορατές υπερφυσικές εκδηλώσεις του που μεταξύ άλλων (γλωσσολαλίας, προφητείας κ.τ.λ) συγκαταλέγεται και το φαινόμενο της θεραπείας⁶¹. Η θεραπεία του σώματος και της ψυχής επιτυγχάνεται μέσω της πίστης⁶² και αποτελεί επίδειξη της δύναμης του Θεού, ειδικά στις περιπτώσεις δίωξης πονηρών πνευμάτων⁶³. Οι ισχυρισμοί αυτοί επιτάχυναν την εξάπλωση των Πεντηκοστιανικών και Χαρισματικών κινήματων⁶⁴.

Κατά τον 16^ο αιώνα Αναβαπτιστές και Κουάκεροι τόλμησαν να δηλώσουν ότι η πρακτική της θεραπείας δεν αποτελεί αποκλειστικό προνόμιο της Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας⁶⁵. Οι κινήσεις της Αγιότητας και του Ευσεβισμού παραδέχτηκαν την άσκησή της ως μέρος της παράδοσής τους⁶⁶. Δύο σημαντικότετοι εκπρόσωποι της Αγιαστικής κίνησης, ο εξέχων θεραπευτής J.A. Dowie και η M.W.Etter⁶⁷, απέρριψαν τη χρήση της ιατρικής επιστήμης προς όφελος των ασθενών τονίζοντας ως μοναδικό παράγοντα ίασης την πίστη. Παρόμοιες πρακτικές συναντούμε και σε άλλους εκπροσώπους του κινήματος της θεραπείας⁶⁸. Επίσης, ένας από τους ιδρυτές του Πεντηκοστιανισμού, ο Parham, υπήρξε εκπρόσωπος του κινήματος της θεραπείας. Ο ίδιος, κατά τη διάρκεια της ζωής του και κατά δήλωσή του, δέχτηκε τα ευεργετικά αποτελέσματα της ίασης μέσω της πίστης⁶⁹. Η άσκηση της

⁵⁸ Βλ. σχετ. 'Α. 'Αλεβιζόπουλου (πρωτ.), *'Εγχειρίδιο...*, σπ. π., σ σ. 273-274. 'Α. Καρακαλλινού ('Ιερομονάχου), σπ. π., σ σ. 197, 263-264, 266. Β. Α. Γεωργόπουλου (πρωτ.), «'Η Πεντηκοστιανική κίνηση...», σπ. π., σ. 152. Α. Anderson, σπ. π., σ. 188. Β. Α. Γεωργόπουλου (πρωτ.), Πεντηκοστιανών..., σπ. π., σ. 27. J. Lawless, σπ. π., σ σ. 24, 52. M.G. Henderson, *Speaking in tongues & dancing diaspora, Black women writing and performing*, Οξφόρδη 2014, σ. 14. Σ. Ρόουζ ('Ιερομονάχου), σπ. π., σ σ. 154, 192, 195.

⁵⁹ R. B. Robson, σπ. π., σ σ. 40, 48, 59-60. Α. Anderson, σπ. π., σ. 19.

⁶⁰ Κατά Ιω. 14,12. Μαρκ. 16,17-18. Πραξ. 2,43. Πραξ. 3,1-10. Α' Κορ. 12,9-10.

⁶¹ Ενδεικτικά αναφέρονται, 'Α. 'Αλεβιζόπουλου (πρωτ.), *'Εγχειρίδιο...*, σπ. π., σ σ. 163, 202, 217, 240, 270. Α. Anderson, σπ. π., σ σ. 60, 103, 105, 133.

⁶² 'Α. 'Αλεβιζόπουλου (πρωτ.), *'Εγχειρίδιο...*, σπ. π., σ. 312.

⁶³ H.I. Lederle, σπ. π., σ. 140.

⁶⁴ R. B. Robson, σπ. π., σ. 64. Α. Anderson, σπ. π., σ. 211.

⁶⁵ Α. Anderson, σπ. π., σ. 30.

⁶⁶ Οπ. π..

⁶⁷ Βλ. Κεφ. Α', Υποσημ. 47.

⁶⁸ H.I. Lederle, σπ. π., σ σ. 60-61.

⁶⁹ Αναφέρεται ότι λίγο πριν συσχετισθεί με το κίνημα της Θεραπείας στο Κάνσας θεραπεύτηκε από ρευματικό πυρετό, Βλ. Σχετ. Α. Anderson, σπ. π., σ. 33.

θεραπείας αναπτύχθηκε ιδιαίτερα και στο κίνημα A.S.M.. Το χάρισμα αυτό δόθηκε σε όλους τους πιστούς ανεξαρτήτως φυλής και κοινωνικού επιπέδου⁷⁰. Την περίοδο μετά τον πρώιμο Πεντηκοστιανισμό αναπτύχθηκε η ιδιαίτερη ομάδα των *θεραπευτών ευαγγελιστών* οι οποίοι άσκησαν το χάρισμα με ιδιαίτερη δυναμικότητα και εντυπωσιακές, όπως ισχυρίζονται, θεραπείες. Σημαντικότεροι θεραπευτές αποτέλεσαν, μεταξύ άλλων, οι: W. Branham, O. Roberts, T.L. Osborn, W. Etter, G. A. Mcpherson, G. Jeffreys και R. Bonnke⁷¹.

Η αρρώστια για τους Πεντηκοστιανούς θεωρείται σατανικό έργο⁷². Αποτελεί μία αφύσικη και εφάμαρτη κατάσταση από την οποία ο άνθρωπος απαλλάσσεται με το Β.Α.Π. και έκτοτε δεν μπορεί να επιστρέψει σε αυτήν⁷³. Η υγεία αποτελεί μία πνευματική ευλογία και ένδειξη παρουσίας του Αγίου Πνεύματος⁷⁴. Σε περίπτωση που δεν μπορεί να θεραπευτεί ο ενδιαφερόμενος, αυτό ερμηνεύεται ως στέρση της αγιοπνευματικής χάριτος⁷⁵. Ίσως γι' αυτόν ακριβώς τον λόγο η χρήση των φαρμάκων θεωρήθηκε από τους πρώτους ιδρυτές της κίνησης ως πράξη που απομακρύνει τον πιστό από την πίστη και τα θεία δώρα. Η πίστη ήταν προϋπόθεση της θεραπείας και όχι τα φάρμακα⁷⁶.

Η άρνηση της ιατρικής επιστήμης μέσα στους κόλπους του κινήματος είχε θετικές αλλά και αρνητικές επιδράσεις. Στις θετικές συγκαταλέγεται το γεγονός ότι η θεραπεία μέσω της πίστης συνιστούσε μοναδικό στήριγμα και παρηγοριά σε τριτοκοσμικές χώρες όπου οι πιστοί βρίσκονταν στα όρια εξαθλίωσης στερούμενοι στοιχειωδών βιοτικών και ιατρικών πόρων⁷⁷. Στις αρνητικές συναντούμε διαπιστώσεις όπου η άρνηση χορήγησης ιατρικής θεραπείας ή η μη έγκαιρη λήψη αυτής οδήγησε σε θανάτους⁷⁸. Δεν έλειψαν, τέλος, και περιπτώσεις εξαπάτησης κατά τις οποίες ιεροκήρυκες απέκτησαν οικονομικά οφέλη εις βάρος ασθενών⁷⁹.

Ο κατάλογος⁸⁰ των ευεργετικών επιδράσεων μέσω της προσευχής και της πίστης φιλοξενεί ένα μεγάλο εύρος θεραπειών στο σώμα και στην ψυχή.

⁷⁰ R. B. Robson, οπ. π., σ σ. 97-98.

⁷¹ Για τους ευαγγελιστές θεραπευτές, βλ. σχετ. 'Α. Άλεβιζόπουλου (πρωτ.), *Έγχειρίδιο...*, οπ. π., σ σ. 309, 333-336. A. Anderson, οπ. π., σ σ. 58, 93, 145. H.I. Lederle, οπ. π., σ σ. 62-63, 139.

⁷² Εφημερίδα *Χριστιανισμός*, *Αρ. φ. 289*, *Ιανουάριος 2008*, σ. 4. 'Α. Άλεβιζόπουλου (πρωτ.), *Έγχειρίδιο...*, οπ. π., σ σ. 242, 245-246, 313.

⁷³ 'Α. Άλεβιζόπουλου (πρωτ.), *Έγχειρίδιο...*, οπ. π., σ σ. 164, 270.

⁷⁴ R. B. Robson, οπ. π., σ. 64.

⁷⁵ 'Α. Άλεβιζόπουλου (πρωτ.), *Έγχειρίδιο...*, οπ. π., σ. 271.

⁷⁶ D. W. Faupel, οπ. π., σ. 38.

⁷⁷ A. Anderson, οπ. π., σ σ. 211,232.

⁷⁸ H.I. Lederle, οπ. π., σ. 154.

⁷⁹ A. Anderson, οπ. π., σ. 211.

⁸⁰ Βλ. σχετικές πηγές, 'Α. Άλεβιζόπουλου (πρωτ.), *Έγχειρίδιο...*, οπ. π., σ σ. 205, 263, 269- 270, 319, 333-336. R. B. Robson, οπ. π., σ σ. 59-61, 63-64. A. Anderson, οπ. π., σ. 149. Β.Α Γεωργόπουλου (πρωτ.), *Πεντηκοστιανοί θεραπευτές, Η περίπτωση του Benny Hinn 2013*, άρθρο σε ηλεκτρονική μορφή από την ηλεκτρ. διεύθυνση του Επισήμου Ιστοτόπου της Εκκλησίας της Ελλάδος:

Αναφέρονται χαρακτηριστικά από εκπροσώπους του χώρου κάποιες από τις ασθένειες που έχουν ιαθεί μέσω των Πεντηκοστιανών θεραπειών. Σωματικές ασθένειες, όπως: αρθρίτιδα, λέπρα, παράλυση, τύφλωση, αναπλήρωση οργάνων σώματος, ρινικές παθογένειες, ακόμα και νεκρυναστάσεις. Πνευματικές ασθένειες, όπως: δαιμονική κατοχή (εξορκισμοί), ψυχικές παθογένειες λόγω μοναξιάς και ναρκωτικών, αδιέξοδα από οικονομικού τύπου καταστροφές. Ευεργετικές επιδράσεις διαπιστώνονται και στη φύση. Αναφέρονται περιπτώσεις κατά τις οποίες ανεστάλησαν περίοδοι ξηρασίας, καταιγίδες και χαλαζοπτώσεις⁸¹.

Οι θεραπευτές ενεργούν ίσως μέσω της προσευχής αλλά και με τη χρήση αγιασμένων μαντηλιών, ελαίου, με την επίθεση των χεριών στον ασθενή - χαρακτηριστικό μέσο και αυτό όλων των ασκούμενων αγιοπνευματικών δώρων - αλλά και μέσω της τηλεόρασης⁸². Τέλος, υπάρχουν αναφορές όπου ηγέτες του κινήματος γνώρισαν οι ίδιοι την θεραπεία⁸³, ενώ αξιοπερίεργο παραμένει το γεγονός ότι μερικοί από αυτούς πέθαναν από κάποιο είδος ασθένειας ή κατάχρησης⁸⁴. Στις ημέρες μας, οι Χαρismaticές και Πεντηκοστιανικές Κινήσεις ενεργούν με μετριοπάθεια έναντι του ευαίσθητου θέματος της ασθένειας, αποδεχόμενες την ιατρική ως θεραπευτική και πραγματική λύση, τονίζοντας παράλληλα ότι η υγεία ή η ασθένεια αποτελεί μέρος της ανθρώπινης πραγματικότητας και όχι απαραίτητα καρπό ευλογίας ή δαιμονικής επιρροής αντίστοιχα⁸⁵.

2.3 Προφητεία

Το χάρισμα της προφητείας συγκαταλεγόταν και αυτό στα χαρακτηριστικά της πρώτης Εκκλησίας⁸⁶. Το κίνημα της αποκατάστασης επεδίωκε την επαναφορά του στην πεντηκοστιανή πραγματικότητα⁸⁷. Η προφητεία ακόμη και σήμερα συνιστά και αυτή υπερφυσική δύναμη⁸⁸ την οποία αποκτά ο πιστός με το Β.Α.Π.. Πεντηκοστιανές ομάδες προτρέπουν τους πιστούς να εξασκηθούν στη χαρισματική αυτή ευλογία μέχρι να την αποκτήσουν χωρίς να επηρεαστούν από τα λάθη που

<http://www.ecclesia.gr/greek/holysynod/commitees/heresies/skopoi.html> (πρόσβαση 06/12/2017). (Ιδίου), «'Η Πεντηκοστιανική κίνηση...», οπ. π., σ. 153.

⁸¹ R. B. Robson, οπ. π., σ. 60.

⁸² Βλ. Σχετ. 'Α. 'Αλεβιζόπουλου (πρωτ.), 'Εγχειρίδιο..., οπ. π., σ σ. 162, 250, 298. A. Anderson, οπ. π., σ. 229. R. B. Robson, οπ. π., σ. 62. 'Α. Καρακαλλινού ('Ιερομονάχου), οπ. π., σ σ. 204, 208, 209.

⁸³ Ο C.Parham όπως ήδη σημειώθηκε στην υποσημ. 69, στην S. McPherson θεραπεύτηκε ο σπασμένος αστράγαλός της, βλ. σχετ. A. Anderson, οπ. π., σ. 46, κ. α..

⁸⁴ Ο Durham από φυματίωση, Ο Dowie από εγκεφαλικό επεισόδιο, η McPherson πιθανώς από υπερβολική δόση ναρκωτικών. Βλ. σχετ. A. Anderson, οπ. π., σ σ. 32, 46. 'Α. Καρακαλλινού ('Ιερομονάχου), οπ. π., σ. 208.

⁸⁵ A. Anderson, οπ. π., σ. 233.

⁸⁶ 'Α' Κορ. 12. A. Anderson, οπ. π., σ. 19.

⁸⁷ R. B. Robson, οπ. π., σ. 40.

⁸⁸ 'Α. 'Αλεβιζόπουλου (πρωτ.), 'Εγχειρίδιο..., οπ. π., σ. 163.

μπορεί να διαπράξουν⁸⁹. Ιστορικά, το χάρισμα αυτό εμφανίστηκε στους Κουάκερους, στους Ιρβικκιανούς, στην κίνηση της Azusa, στους τηλεκήρυκες της εποχής (άσκηση προφητείας μέσω τηλεοπτικής οθόνης), στους ευαγγελιστές και θεραπευτές, γενικότερα σε Χαρισματικές Ομολογίες, όπως και σε ομάδες που δραστηριοποιούνται στην Ελληνική επικράτεια⁹⁰.

Κατά καιρούς ηγέτες των επιμέρους κινήσεων έχουν προφητεύσει γεγονότα που καταπιάνονται με γεωστρατηγικά και πολιτικά θέματα, προφητείες σε σχέση με ιεραποστολικές εξορμήσεις αλλά και με οράματα που έχουν να κάνουν με τα ιεραποστολικά δρώμενα των ίδιων των ιδρυτών των επιμέρους κινήσεων⁹¹. Γενικά, ο κεντρικός κορμός των προφητειών χαρακτηρίζεται από έντονες εσχατολογικές προβλέψεις. Τελειώνοντας πρέπει να επισημάνουμε ότι τα χαρισματικά δώρα της θεραπείας και της προφητείας αποτελούν θεμελιώδη στοιχεία της κίνησης της Πεντηκοστής. Υπάρχουν, όμως, επιστημονικές φωνές που στηλιτεύουν την αναποτελεσματικότητά τους προκαλώντας ρωγμές αξιοπιστίας στο υπόβαθρο της κίνησης. Οι αναφορές αυτές θα αποτελέσουν αντικείμενο μελέτης σε επόμενο κεφάλαιο.

⁸⁹ Οπ. π., σ σ. 224-225, 301.

⁹⁰ Βλ. σχετικά με ιστορική πορεία προφητείας, 'Α. 'Αλεβιζόπουλου (πρωτ.), *Πεντηκοστιανοί...*, σ σ. 72-73. (Ιδίου), *Έγχειρίδιο...*, οπ. π., σ σ. 269, 271, 279, 298, 301, 333, 335. F. Schaeffer, οπ. π., σ. 38. R. B. Robson, οπ. π., σ σ. 97-98. A. Anderson, οπ. π., σ. 23. H.I. Lederle, οπ. π., σ. 1. B. A. Γεωργόπουλου (πρωτ.), «'Η Πεντηκοστιανική κίνηση...», οπ. π., σ. 155.

⁹¹ Βλ. σχετ. 'Α. 'Αλεβιζόπουλου (πρωτ.), *Έγχειρίδιο...*, σ σ. 226, 269, 271, 335. A. Anderson, οπ. π., σ σ. 71, 107.

Κεφάλαιο 3^ο

Εσχατολογία

Όπως έχει διευκρινιστεί από το πρώτο (Α') κεφάλαιο της παρούσας εργασίας, το Πεντηκοστιανικό κίνημα αποτέλεσε συνισταμένη υποκειμενικών προσεγγίσεων δογματικού χαρακτήρα. Η θεολογική αυτή ανομοιοότητα προκάλεσε προσκόμματα στις όποιες προσπάθειες συστηματικής καταγραφής και δογματικής χαρτογράφησης του. Η μελέτη της Πεντηκοστιανικής θεολογίας αρκέστηκε διαχρονικά σε μία γενική ομολογία πίστεως¹ κατά την οποία επισημάνθηκαν τα κοινά στοιχεία αλλά και οι βασικές διαφοροποιήσεις μεταξύ των επιμέρους Ομολογιών. Η Εσχατολογία ως υποενότητα αυτής δε θα μπορούσε να αποτελεί εξαίρεση. Πριν γίνει μνεία στη σημασία και στον βαθμό επίδρασής της στο κίνημα, χρίεται αναγκαία η διασαφήνιση του όρου της και η παράθεση σχετικών ερμηνειών υπό το πρίσμα βασικών εκπροσώπων του.

3.1 Ορισμοί

Ο όρος *Εσχατολογία* είναι σύνθετος και προέρχεται από τις λέξεις *Έσχατος* και *Λόγος*². Εξ' ορισμού γίνεται ευκρινές ότι αποτελεί αναφορά σε έναν καταληκτικό χρόνο ή τόπο³. Θεολογικά, στα παλαιότερα σχολαστικής δομής εγχειρίδια δογματικής, αποτελεί κλάδο στον οποίο γίνεται λόγος σχετικός με τη συντέλεια του κόσμου, με τις αντιλήψεις για τον θάνατο, τη Δευτέρα Παρουσία κ.ά.⁴. Υπάρχουν πηγές⁵ που χαρακτήρισαν τον λόγο για τα έσχατα ως τη *σημαντικότερη χριστιανική διακήρυξη*, ως *μέσο για τη χριστιανική πίστη*, ως *καθολική λύση ή διευθέτηση και ως λάμψη που καλύπτει τα πάντα*. Ο K.Barth συνέδεσε με τόσο στενό τρόπο την Εσχατολογία με τον Χριστιανισμό που δήλωσε ότι «*Αν ο Χριστιανισμός δεν είναι ολοκληρωτικά και ανεπιφύλακτα Εσχατολογία, τότε δεν έχει καμία σχέση με τον Χριστό*»⁶.

¹ Α. Μύρου (Άρχιμ.), «Έσχατολογικές πλάνες τῶν Πεντηκοστιανῶν στό φῶς τῆς Ὁρθοδοξίας», στο *Ἱερά Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, Συνοδική Ἐπιτροπή ἐπί τῶν Αἱρέσεων, Ἡ Ἐλπίδα τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας γιά τήν Αἰωνιότητα καί οἱ πλάνες τῶν «Ἐσχατολογικῶν Αἱρέσεων», Πρακτικά ΚΔ΄ Πανορθόδοξου Συνδιασκέψεως Ἐντεταλμένων Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν καί Ἱερῶν Μητροπόλεων γιά θέματα Αἱρέσεων καί Παραθρησκείας, Θεσσαλονίκη 2012*, σ. 149.

² Α.Α. Hoekema, *The bible and the Future, Grand Rapids, Michigan 1979*, σ. 1.

³ Γ. Μπαμπινιώτη, *Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας, Κέντρο Λεξικολογίας Ε.Π.Ε., Αθήνα 2005*², σ. 678.

⁴ Για την Ορθόδοξη θεώρηση και περιεχόμενο των Εσχάτων, βλ. σχετ. Ν. Α. Ματσούκα, *Δογματική καί Συμβολική Θεολογία Β΄, Ἐκθεση τῆς ὀρθόδοξης πίστεως σέ ἀντιπαράθεση μέ τή δυτική χριστιανοσύνη, Θεσσαλονίκη 2010*³, σ σ. 539 – 553. Β. Τσίγκου, *Δογματική τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, Θεσσαλονίκη 2017*, σ σ. 425 - 469.

⁵ Α.Α. Hoekema, οπ. π., σ. 3. W. J. Hollenweger, *The Pentecostals, "In these last days...": Eschatology, U.S.A 1988*, σ. 419.

⁶ W. J. Hollenweger, οπ. π..

Η αναφορά στα έσχατα κατείχε την ίδια εξέχουσα θέση και στην Πεντηκοστιανική κίνηση. Παρόλο που η γλωσσολογία κατέκτησε την πρώτη θέση στη βασική διδασκαλία της *κεντρικό θέμα, ηχηρό μήνυμα αλλά και ισχυρή της δύναμη συνέστησε η Δευτέρα Παρουσία του Χριστού*⁷. Από τις αρχές του εικοστού (20^ο) αιώνα, το *όραμα για το τέλος των πραγμάτων*⁸, όπως επισημαίνει ο Hollenweger⁹, πυροδότησε τις μελλοντικές της προσδοκίες με μία ασυγκράτητη προσμονή¹⁰. Στο ίδιο μήκος κύματος κυμάνθηκε και η θεολογική θέση κατά την οποία ο κλάδος αυτός δεν περιορίστηκε σε χρονικές προσεγγίσεις όσον αφορά στην πραγμάτωση επερχόμενων γεγονότων, αλλά περιέβαλε ερμηνείες και διαπιστώσεις που ήδη εκπληρώθηκαν με συνέπεια στον κάθε ενεστώτα χρόνο¹¹.

3.2 Ιστορία

Πριν αναπτυχθεί η διάρθρωση της διδασκαλίας *περί των Εσχάτων* κρίνεται σκόπιμο να επισημανθεί ο τρόπος υιοθέτησής της από προδρομικές θεολογικές προσωπικότητες και κατ' επέκταση ο τρόπος ανάπτυξής της εντός του Πεντηκοστιανικού κινήματος έως σήμερα. Ο προτεστάντης και πρεσβυτεριανός ηγέτης C.Finney¹² σε ένα από τα ριζοσπαστικά και καινοτόμα θεολογικά του κηρύγματα απαίτησε από την Εκκλησία του να αναμορφώσει ριζικά τον κόσμο και μετά να τον οδηγήσει στη Βασιλεία. Μάλιστα προσέθεσε κατηγορηματικά ότι «*Αν η Εκκλησία επιτελούσε ορθά το καθήκον της, η χιλιετία θα αποτελούσε πραγματικότητα μέσα σε έξι (6) μήνες*». Πίστευε στην αξία της ανθρώπινης υπευθυνότητας ως παράγοντα ανατροπής των παθητικών αντιλήψεων της εποχής του¹³.

⁷ C. J. Richmann, *Sanctification, Ecstasy, and War: the Development of American Pentecostal Eschatology, 1898-1950, Thesis, Luther Seminary, St. Paul, Minnesota 2009*, σ σ. 2-3.

⁸ W. J. Hollenweger, *οπ. π.*, σ. 421.

⁹ Ο W.J. Hollenweger είναι Πεντηκοστιανός πάστορας και καθηγητής στο Πανεπιστήμιο του Birmingham. Αποτελεί Πεντηκοστιανό θεολόγο εγνωσμένης αξίας και καθολικού κύρους στο Πεντηκοστιανικό κίνημα, *βλ. σχετ. D. W. Faupel, οπ. π.*, σ. 11.

Βιογραφικά του στοιχεία παρατίθενται και στο διαδικτυακό τόπο του Ευρωπαϊκού Ομίλου της Πεντηκοστιανικής Θεολογίας *E.P.T.A.* (European Pentecostal Theological Association), Hollenweger W. & Hudson N., *Pentecostalism, Past, Present and Future, 11/03/2015, Τόμος 21, 2001, θέμα 1*, σ. 41, άρθρο σε ηλεκτρονική μορφή στην ηλεκτρ. διεύθυνση:

<https://www.tandfonline.com/toc/yjpe20/21/1?nav=toCList> (23/12/2017).

¹⁰ P. Althouse, R. Waddell, *Perspectives in Pentecostal Eschatologies, World Without End, Cambridge 2010*, σ. 189.

¹¹ Α.Α. Hoekema, *οπ. π.*, σ. 1. Β.Α. Τσίγκου, «Τά έσχατα στή θεολογία καί ζωή τής Όρθόδοξης Έκκλησίας», στο *Ίερά Σύνοδος τής Έκκλησίας τής Ελλάδος, Συνοδική Έπιτροπή επί τών Αιρέσεων, Η Έλπίδα τής Όρθόδοξου Έκκλησίας γιά τήν Αίωνιότητα καί οι πλάνες τών «Έσχατολογικών Αιρέσεων», Πρακτικά ΚΔ΄ Πανορθόδοξου Συνδιασκέψεως Έντεταλμένων Όρθοδόξων Έκκλησιών καί Ίερω̄ν Μητροπόλεων γιά θέματα Αιρέσεων καί Παραθρησκείας, Θεσσαλονίκη 2012*, σ. 44.

¹² Wikipedia, *Charles Grandison Finney*, άρθρο σε ηλεκτρονική μορφή από την ηλεκτρονική Διεύθυνση: https://en.wikipedia.org/wiki/Charles_Grandison_Finney (πρόσβαση 23/12/2017).

¹³ H.I. Lederle, *οπ. π.*, σ. 64.

Οι πρόδρομοι του Αμερικανικού Πεντηκοστιανισμού J.A. Dowie και M.W. Etter¹⁴ αποτέλεσαν προάγγελους μίας νέας περιόδου. Ιδιαίτερα ο J.Dowie, από το 1901 και έπειτα, έθεσε τον εαυτό του στο κέντρο της επικαιρότητας αυτοαποκαλούμενος: α) *Αγγελιοφόρος της Συμφωνίας* που προφήτευσαν οι προφήτες της Παλαιάς Διαθήκης Μαλαχίας και Ηλίας και β) *Πρώτος Απόστολος* της Νέας Εσχατολογικής Εκκλησίας, η οποία μετονομάστηκε *Χριστιανική Καθολική Αποστολική Εκκλησία της Σιών*¹⁵. Ο J.Dowie πίστευε, μαζί με άλλους ομοϊδεάτες, ότι τα Αγιοπνευματικά χαρίσματα που αναφέρονται στην επιστολή του Αποστόλου Παύλου¹⁶ έπρεπε να ανακτηθούν πριν έλθει η αναμενόμενη Δευτέρα (Β') Παρουσία¹⁷. Στην ίδια συλλογιστική πορεία κινήθηκε και η αποκαλούμενη «πνευματική γιαγιά» του κινήματος, M.W.Etter. Οι εκδοθείσες ομιλίες της στον πεντηκοστιανικό τύπο της εποχής βρήθουν – όπως πιστεύεται – *αποκαλύψεων* για το τέλος του κόσμου¹⁸.

Τη σκυτάλη των αυτοπροσδιοριστικών δηλώσεων συνέχισε ο F.W. Sandford¹⁹. Οι λέξεις που χρησιμοποιεί για να σκιαγραφήσει τον εαυτό του δεν υστερούν σε υπερβολή και ιδιορρυθμία. Λίγους μόνο μήνες μετά τις δηλώσεις του J.Dowie αποκάλυψε, επίσης, τον εαυτό του «*Ηλία τον Αναγεννητή*» και «*Πρώτο Απόστολο*»²⁰. Και αυτός πίστευε με θέρμη στην *εγγύτητα του τέλους του κόσμου λόγω της τρέχουσας ανθρώπινης και θείας συνεργασίας*²¹. Ανάμεσα στις επιφανείς αλλά αμφιλεγόμενες προσωπικότητες της κίνησης συγκαταλέγεται και η Aimee Semple McPherson²². Ιδρύτρια μιας από τις πιο αναγνωρίσιμες Ομολογίες του χώρου, παρόλο που δραστηριοποιήθηκε μεταγενέστερα, άσκησε τόσο έντονη επιρροή στις τάξεις των πιστών, που πολλοί πίστευαν ότι ως εκλεκτό πρόσωπο θα αναληφθεί ατομικά όπως ο προφήτης Ενώχ²³. Γενικά, η περίοδος αυτή χαρακτηρίζεται από το επιτακτικό αίτημα της μεταμόρφωσης του κόσμου σε μία πρωτοφανή, παγκόσμια, πνευματική αναβίωση. Η απαίτηση αυτή διαλαλήθηκε έντονα και από τις κινήσεις Αγιότητας, οι οποίες συνετέλεσαν στη μετάδοσή της στον πρώιμο Πεντηκοστιανισμό²⁴.

Η αυγή του εικοστού (20^{ου}) αιώνα υποδέχτηκε ευφρόσυνα την έναρξη του Πεντηκοστιανικού κινήματος στην Αμερική. Εκεί είχε καλλιεργηθεί ένα κλίμα

¹⁴ Για J.A. Dowie και M.W. Etter, βλ. Κεφάλαιο Α', υποσημ. 47.

¹⁵ A. Anderson, οπ. π., σ. 32.

¹⁶ Α' Κορ. 12.

¹⁷ H.I. Lederle, οπ. π., σ. 65.

¹⁸ A. Anderson, οπ. π., σ. 217.

¹⁹ Wikipedia, *Frank Sandford*, άρθρο σε ηλεκτρονική μορφή από την ηλεκτρονική Διεύθυνση: https://en.wikipedia.org/wiki/Frank_Sandford (πρόσβαση 23/12/2017).

²⁰ A. Anderson, οπ. π., σ. 33.

²¹ Οπ. π..

²² Βλ. Α' Κεφάλαιο.

²³ W. J. Hollenweger, οπ. π., σ. 415.

²⁴ A. Anderson, οπ. π., σ. 27. Th. Engelder, οπ. π., σ. 342.

αδημονίας για το τέλος του κόσμου²⁵. Θεολογικές διατυπώσεις που μιλούσαν για τον Ερχόμενο Βασιλιά και την επικείμενη επιστροφή Του κατείχαν ξεχωριστή θέση στις καρδιές των πιστών²⁶. Τα αποκαλυπτικά κηρύγματα ενός από τους - κατά κοινή ομολογία- θεμελιωτές της κίνησης C. Parham²⁷ αποτέλεσαν καρπό προσωπικής του ερμηνευτικής προσέγγισης της Αγίας Γραφής και ιδιαίτερα του βιβλίου της Αποκάλυψης. Οι συγγραφικές του απόπειρες κατακλύσθηκαν από σχόλια περί του τέλους των καιρών²⁸. Το κεφαλιώδους σημασίας γλωσσικό φαινόμενο της *xenolalias* θα συνιστούσε, σύμφωνα με τον Parham, εχέγγυο ταχύτατης μετάδοσης και οικειοποίησης του Ευαγγελικού μηνύματος από τους αμήνητους λαούς, γεγονός που θα επέσπευδε τον ερχομό του Κυρίου²⁹.

Άμεση συνάφεια με τα κηρύγματα του C. Parham αποτελούσαν οι ομιλίες του ιδρυτή του κινήματος της A.S.M., W. Seymour³⁰. Οι λόγοι του, εκφερόμενοι από τον ίδιο στην *Εκκλησία* αλλά και διατυπωμένοι στην εφημερίδα *Αποστολική Πίστη*³¹, μιλούσαν για τα σπουδαία επερχόμενα³². Η έλευση του Χριστού σε άμεσο χρόνο υποχρέωνε τους πιστούς της Azusa σε έντονη πνευματική επιφυλακή, σε μία θερμή διατήρηση της πίστης τους, αλλά και σε μία πυρετώδη προετοιμασία για τα συνταρακτικά γεγονότα που έπονται³³.

Παράλληλα, οι λόγοι του ηγέτη της κίνησης συνέστησαν άνοιγμα υποδοχής των μη μυημένων. Τα θερμά και αποκαλυπτικά του λόγια έπρεπε οπωσδήποτε να γίνουν αντιληπτά είτε ως πρόσκληση στη νέα πραγματικότητα που σηματοδοτούσε το κίνημα είτε ως προειδοποίηση για τις κυρώσεις που θα ακολουθούσαν σε ενδεχόμενη αδιαφορία τους³⁴. Η αποκαλυπτική θεολογία της κίνησης δε θα έπρεπε να εστιάζει μόνο στη δυνατότητα που παρείχε να προσδιορίσει χρονικά τα επιμέρους εσχατολογικά θέματα, αλλά και να πιστοποιήσει ότι όποιος μετέχει ενεργά σε αυτήν αποτελεί κατηγορηματικά σωσμένο άνθρωπο. Ο Παράδεισος, όπως πιστευόταν, ενώ αποτελούσε μελλοντικό σημείο αναφοράς, ταυτόχρονα αποκαλυπτόταν ως πραγματικότητα κατά τη διαδικασία μύησης του πιστού στα χαρισματικά και Αγιοπνευματικά δώρα³⁵.

Δεκαετίες αργότερα οι ανεξάρτητοι χαρισματικοί-θεραπευτές και οι τηλεκήρυκες-ευαγγελιστές επιστράτευσαν τις λεγόμενες *ιαματικές* ικανότητές

²⁵ W. J. Hollenweger, οπ. π., σ. 415.

²⁶ P. Althouse, οπ. π., σ. 206.

²⁷ Βλ. Α' Κεφάλαιο, Ιστορία της κίνησης.

²⁸ C. J. Richmann, οπ. π., σ. 13.

²⁹ H.I. Lederle, οπ. π., σ. 64. A. Anderson, οπ. π., σ. 34.

³⁰ Βλ. Α' Κεφάλαιο, Ιστορία της κίνησης.

³¹ Η εφημερίδα *Αποστολική Πίστη* (Αγγλ. *Apostolic Faith*) αποτελούσε έντυπη προσπάθεια μετάδοσης των πεποιθήσεων της κίνησης της Azusa Street.

³² A. Anderson, οπ. π., σ. 217.

³³ C. J. Richmann, οπ. π., σ. 18. G.B. McGee, οπ. π., σ. 58.

³⁴ C. J. Richmann, οπ. π., σ. 19.

³⁵ P. Althouse, οπ. π., σ. 18.

τους³⁶ και τα μέσα ενημέρωσης της εποχής αντίστοιχα, για να καταπολεμήσουν το κακό. Ο κόσμος που βρέθηκε έξω από το χαρισματικό κίνημα ήταν *κόσμος του κακού*³⁷. Ο Διάβολος χρησιμοποίησε το ραδιόφωνο και τους τηλεοπτικούς δέκτες για να κυριαρχήσει³⁸. Οι πιστοί έπρεπε να αντισταθούν στη δαιμονική επίθεση και να τον εξουδετερώσουν, στηρίζοντας μέσω χρηματικών εισφορών τις τηλε-εκκλησίες³⁹ και τους ευαγγελιστές.

Η αυτοσυνειδησία του φημισμένου θεραπευτή – ευαγγελιστή W. Branham⁴⁰ ως *απεσταλμένου-Χριστού* στον κόσμο αποτελούσε τμήμα της τελευταίας εσχατολογικής περιόδου της Εκκλησίας. Σύμφωνα με την ιδιόρρυθμη αυτή δοξασία ο Branham- αυτοαποκαλούμενος *πρεσβευτής, προφήτης και πρόδρομος* - προετοίμασε το έδαφος για την επερχόμενη παρουσία του Χριστού στη γη. Μέχρι, όμως, την ημέρα πραγμάτωσής της θα έπρεπε να διαφυλάξει τους πιστούς της Πεντηκοστιανικής εκκλησίας. Η προπαρασκευαστική αυτή περίοδος ονομάστηκε *Έβδομη (7^η) και Τελευταία Περίοδος* της Εκκλησίας και *Περίοδος της Λαοδικείας*⁴¹. Τη σκυτάλη αυτής της ιδιότυπης διακήρυξης παρέλαβε ο Ινδικής καταγωγής P. M. Lawrie⁴². Και στην περίπτωση του Lawrie, η προπαρασκευή του εδάφους για την υποδοχή του Χριστού έγινε από τον ίδιο, ο οποίος αυτοαναγορεύτηκε *υιός ανθρώπου και υιός Θεού*⁴³.

Στις ημέρες μας οι αναφορές περί των Εσχάτων καιρών έχουν χάσει τον παλιό ενθουσιαστικό τους χαρακτήρα. Η μετάλλαξη αυτή παρουσιάστηκε σταδιακά και ακολούθησε την έκρηξη του πολιτισμού και τη βελτίωση των ανθρώπινων όρων ζωής. Κεντρικό μέλημα στη ζωή των πρώιμων Πεντηκοστιανών αποτέλεσε η Δευτέρα (Β΄) Παρουσία. Το τέλος του κόσμου θεωρείτο *βάλαμο* στις απελπισμένες ψυχές, που ψάχνανε να καταπραΰνουν τον πόνο τους από τις άθλιες συνθήκες διαβίωσης⁴⁴.

Με το πέρασμα των χρόνων η ραγδαία κοινωνικοπολιτική ανέλιξη παρουσίασε έναν *καλύτερο κόσμο* στα μάτια των εύρωστων Βορειοαμερικανών Πεντηκοστιανών, γεγονός που έφθινε τη σπουδαιότητα των Αποκαλυπτικών γεγονότων⁴⁵. Ο ζήλος για τη χιλιετηρίδα - και τα όσα σπουδαία θα έφερνε - άρχισε να δίνει τη θέση του σε κρούσματα αμφισβήτησης και δυσπιστίας των

³⁶ Βλ. Α΄ Κεφάλαιο.

³⁷ Α. Άλεβιζόπουλου (πρωτ.), *Έγχειρίδιο...*, σπ. π., σ. 290.

³⁸ Οπ. π., σ. 296.

³⁹ Οπ. π..

⁴⁰ Για τον W. Branham, βλ. Α. Άλεβιζόπουλου (πρωτ.), *Έγχειρίδιο...*, σπ. π., σ. 333.

⁴¹ Οπ. π..

⁴² Wikipedia, *Paulaseer Lawrie Muthukrishna*, άρθρο σε ηλεκτρονική μορφή από την ηλεκτρονική Διεύθυνση: <https://en.wikipedia.org/wiki/Paulaseer> (πρόσβαση 26/12/2017).

⁴³ Α. Άλεβιζόπουλου (πρωτ.), *Έγχειρίδιο...*, σπ. π., σ. 333.

⁴⁴ W. J. Hollenweger, σπ. π., σ. 417. A. Anderson, σπ. π., σ. 61.

⁴⁵ A. Anderson, σπ. π., σ. 219.

ευκατάστατων κοινωνικά ομάδων⁴⁶. Παρόλα αυτά, η εμφάνιση νέων *Εκκλησιών* και θρησκευτικών οργανισμών ήρθαν να υπενθυμίσουν με δυναμικές διακηρύξεις ότι τα Έσχατα πρέπει να συνεχίσουν να αποτελούν θεμελιώδες σημείο αναφοράς στην καθημερινότητα των πιστών τους. Ο Θεός, όπως κηρύττουν, θα στείλει μία πνευματική βροχή που θα πέσει σε όλη την ανθρωπότητα και θα προκαλέσει και πάλι την αναγέννηση και ενσωμάτωσή της στο σώμα του Χριστού ακόμα και για τους αργοπορημένους⁴⁷.

3.3 Διδασκαλία

Θεμέλιο λίθο της Εσχατολογίας όλων των κινήσεων συνέστησαν οι στίχοι του προφητικού βιβλίου της Παλαιάς Διαθήκης *Ιωήλ*⁴⁸ από τον ομώνυμο προφήτη. Σε αυτούς τους λόγους αποκαλύφθηκε η πρόθεση του Θεού να εκχύσει το Πνεύμα Του στον Ισραηλιτικό λαό. Μεταξύ άλλων, κάθε Ισραηλίτης ανεξαρτήτως φυλετικών, ηλικιακών και λοιπών χαρακτηριστικών, θα υπόκειτο, αναφέρει η προφητεία, μία πνευματική μεταβολή, μία οντολογική μεταμόρφωση, που θα τον ενέδουε με πλούσια πνευματικά χαρίσματα. Σκοπός θα ήταν η δημιουργία μίας κοινότητας προικισμένων πνευματικά ανθρώπων, η οποία θα αποτελούσε την πνευματική μήτρα που θα μετέδιδε τους ευλογημένους αυτούς καρπούς στις επόμενες γενιές⁴⁹.

Επειδή η συγκεκριμένη προφητεία είχε το δικό της εσχατολογικό υπόβαθρο επιχειρήθηκε η ερμηνευτική της προσέγγιση και η απόδοσή της με σύγχρονους όρους που χαρακτήριζαν την Πεντηκοστιανική πραγματικότητα. Η έκχυση του Πνεύματος ταυτίστηκε με την πνευματική αναβίωση που τελέστηκε στους κόλπους της από τις αρχές του εικοστού (20^{ου}) αιώνα⁵⁰. Τα διάφορα χαρισματικά φαινόμενα χαρακτηρίστηκαν *καρποί Αγιοπνευματικής χάριτος*⁵¹. Η αναβίωση χαρακτηρίστηκε ως *δειξοδυσή της θείας δύναμης*⁵² στον ανθρώπινο κόσμο που θα προηγηθεί των εσχάτων ημερών⁵³. Παράλληλα, ερμηνεύτηκε και ως μία τελευταία πνευματική *αναγέννηση*⁵⁴, ως *μεταμόρφωση*⁵⁵ του κόσμου σε κάτι που θα έμοιαζε με τα μελλούμενα και γι' αυτόν τον λόγο συνέβαλε στη σπουδαία άνοδο του Πεντηκοστιανικού κινήματος⁵⁶.

⁴⁶ Οπ. π..

⁴⁷ W. J. Hollenweger, οπ. π..

⁴⁸ *Ιωήλ*, 3, 1-2.

⁴⁹ Σ. Έ. Καλαντζάκη, *Εισαγωγή στην Παλαιά Διαθήκη, Θεσσαλονίκη 2010*, σ σ. 734-735.

⁵⁰ Για την προφητεία του Ιωήλ, βλ. Ά. Άλεβιζόπουλου (πρωτ.), *Έγχειρίδιο...*, οπ. π., σ σ. 167-168, 268. D. W. Faupel, οπ. π., σ. 28.

⁵¹ Β. Α. Γεωργόπουλου (πρωτ.), *Πεντηκοστιανών...*, οπ. π., σ. 26.

⁵² Ά. Άλεβιζόπουλου (πρωτ.), *Έγχειρίδιο...*, οπ. π., σ. 268.

⁵³ A. Anderson, οπ. π., σ. 30.

⁵⁴ W. J. Hollenweger, οπ. π., σ. 413.

⁵⁵ Οπ. π., σ. 420.

⁵⁶ H.I. Lederle, οπ. π., σ. 63.

Πολλές από τις Πεντηκοστιανικές κινήσεις στόχευσαν σε αυτήν την αλλαγή για να απαλλαγούν από την επιρροή του κακού. Ο κόσμος που έβλεπαν γύρω τους ανήκε στο βασίλειο του Σατανά. Η μόνη προσπάθεια που έπρεπε να καταβληθεί από τους πιστούς για την απαγκίστρωσή τους από δεινές καταστάσεις ήταν η ενσωμάτωσή τους σε έναν άλλον κόσμο που πλησιάζει, δηλαδή, στη Βασιλεία του Θεού. Αυτή τη διέξοδο διέδιδε συστηματικά το θεολογικό κήρυγμα της Πεντηκοστιανικής κίνησης⁵⁷. Η είσοδος στον μελλοντικό αυτό κόσμο πραγματοποιήθηκε με την ίδρυση της λεγόμενης *Εκκλησίας των Εσχάτων*, μίας εκλεκτής ανθρώπινης κοινότητας που διακρίθηκε από την *κατ' όνομα Εκκλησία*, στην οποία υπήχθησαν οι υπόλοιποι άνθρωποι⁵⁸. Η διάκριση αυτή τονίστηκε με έμφαση σε διάφορες χρονικές φάσεις μέσα στην Πεντηκοστιανική και Χαρισματική κίνηση.

Είναι, λοιπόν, γνωστή στους κύκλους της κίνησης η τακτική του επιμερισμού των πιστών ανάλογα με τον βαθμό δεκτικότητάς τους έναντι των δογμάτων της. Η υπαγωγή του κόσμου σε δύο (2) αντίπαλα στρατόπεδα⁵⁹ είχε ως σκοπό να στηρίξει τον αγώνα των πιστών παιδιών της κίνησης έναντι των πολεμίων της. Πολλές από τις προφορικές και γραπτές δηλώσεις τους φιλοξένησαν ακραίες και πολεμικές ρητορικές με σκοπό να πείσουν τους ακόλουθούς τους για την ανάγκη τήρησης των εντολών τους. Όσοι αρνήθηκαν να διατελέσουν ενεργά μέλη τους καταδείχτηκαν ως εχθροί τους. Είναι πολύ δηκτικοί οι χαρακτηρισμοί που εκτοξεύτηκαν προς όλες τις Ομολογιακές χριστιανικές κατευθύνσεις είτε οι τελευταίες τήρησαν μετριοπαθή στάση είτε αδιάλλακτη. Αξίζει να αναφερθούμε στον τρόπο αντίδρασης μερικών κινήματων μέσα στον χώρο του Πεντηκοστιανισμού.

Η Δ.Ε.Τ.Ε. αυτοχαρακτηρίστηκε ως *ή πραγμάτωση τῆς προφητείας τοῦ Ἰωήλ* και ως εκ τούτου η μοναδική λύση και σωτηρία έναντι των υπόλοιπων εκκλησιών⁶⁰. Μάλιστα, ταύτισε τις υπόλοιπες Ομολογίες με την *πόρνη Βαβυλῶνα* της Αποκάλυψης⁶¹. Την ίδια αίσθηση αυθεντίας σχημάτισε για τον εαυτό της και η Ε.Θ.Π., η οποία απηύθυνε πρόσκληση στους πιστούς όλων των άλλων Εκκλησιών να ενταχθούν σε αυτήν⁶². Η Ε.Α.Ε.Π. όξυνε ακόμη περισσότερο τους χαρακτηρισμούς της εντάσσοντας μέσα στον χαρακτηρισμό *πόρνη Βαβυλῶνα* ακόμα και πεντηκοστιανικές ομάδες, σε περίπτωση που αυτές δεν αποδέχονταν απαρέγκλιτα εσχατολογικές θέσεις της κίνησης⁶³. Παρόμοιο χαρακτηρισμό απέδωσε για τις

⁵⁷ 'Α. 'Αλεβιζόπουλου (πρωτ.), *Έγχειρίδιο...*, οπ. π., σ. 164. R. B. Robson, οπ. π., σ. 47.

⁵⁸ 'Α. 'Αλεβιζόπουλου (πρωτ.), *Έγχειρίδιο...*, οπ. π., σ. 166.

⁵⁹ Οπ. π., σ. 299.

⁶⁰ Οπ. π., σ. 164.

⁶¹ *Αποκ. Ιωάννου, 17, 1-6.*

⁶² 'Α. 'Αλεβιζόπουλου (πρωτ.), *Έγχειρίδιο...*, οπ. π., σ. σ. 160-161.

⁶³ Οπ. π., σ. 215.

υπόλοιπες εκκλησίες και η ατομική χαρισματική κίνηση του Αρχιμ. Ευσέβιου Παπαστεφάνου στις Η.Π.Α.⁶⁴.

Οι παραδοσιακές Χριστιανικές Εκκλησίες ταυτίστηκαν με τις λεγόμενες *θυγατέρες της πόρνης Βαβυλώνας*⁶⁵ και οδήγησαν τους οπαδούς τους σε πνευματική απώλεια. Αντιθέτως, οι αποκαλούμενες *εκλεκτές Εκκλησίες* παρείχαν τη δυνατότητα να τους προσφέρουν τη μοναδική λύση σωτηρίας. Η εισχώρηση σε αυτήν τη θρησκευτική ελίτ όλων των μετανοημένων και ειλικρινών ψυχών, τις κατέστησε μονομιάς αξιότερες απ' όλους τους Προφήτες της Παλαιάς Διαθήκης, ακόμα και από τον Ιωάννη τον Βαπτιστή⁶⁶. Αν και επισημάνθηκαν από την Ε.Α.Ε.Π.⁶⁷ ως *άπολωλότα πρόβατα* δε στάθηκε αυτό τροχοπέδη στην αναγέννησή τους εντός της *άγιας και άμώμου*⁶⁸ Εκκλησίας.

Με τους ήδη σωσμένους συγκρότησαν ένα παγκόσμιο εκκλησιαστικό σώμα με ενιαία διοίκηση⁶⁹. Αυτή η αληθινή Εκκλησία έπρεπε σύντομα να ιδρυθεί πριν εισέλθει στους σκοτεινούς αιώνες⁷⁰. Οι χριστιανικές Εκκλησίες που δεν ασπάστηκαν τα κηρύγματά τους θα απαρτίσουν την αιρετική ομάδα που θα υποστηρίξει τον Αντίχριστο⁷¹. Οι πιστοί της Ε.Α.Ε.Π. κατά την τελική κρίση θα ασκήσουν δικαιοματικά έλεγχο κατηγορώντας τους για αμετανοησία και αδιαλλαξία⁷².

3.4 Η Αρχή του Τέλους

Σε ενημερωτικό φυλλάδιο-προσκλητήριο⁷³ της Ε.Α.Ε.Π.⁷⁴ τονίζεται ότι τα Έσχατα σηματοδοτήθηκαν από γεγονότα παγκοσμίου εμβέλειας. Σύμφωνα με το περιεχόμενό του, οι διεθνείς γεωστρατηγικές εξελίξεις, ο επεκτατισμός των φασιστικών καθεστώτων, η χρήση της ατομικής ενέργειας, η φονική επέλαση ακραίων καιρικών φαινομένων και η κλιματολογική αλλαγή που έλαβαν χώρα στην ανθρώπινη ιστορία αποτέλεσαν κακούς οιωνούς που προμήνυαν συνταρακτικές αλλαγές.

Τα γεγονότα αυτά οδήγησαν τους πιστούς της κίνησης σε συνεχή επαγρύπνηση η οποία κληρονομήθηκε στις νεότερες γενεές. Η πρωτοφανής βιαιότητα των γεγονότων, όπως για παράδειγμα οι δύο (2) παγκόσμιοι πόλεμοι, οδήγησαν - όπως θα δούμε - σε έναν ανεξέλεγκτο προφητικό οργανισμό κατά τη

⁶⁴ Οπ. π., σ. 268.

⁶⁵ Οπ. π., σ. 215.

⁶⁶ Οπ. π., σ. 172.

⁶⁷ Οπ. π., σ. 216.

⁶⁸ Οπ. π., σ. 268.

⁶⁹ Οπ. π., σ. 199.

⁷⁰ Οπ. π..

⁷¹ Άντωνίας (Μοναχής), οπ. π., σ. 57.

⁷² Ά. Άλεβιζόπουλου (πρωτ.), *Έγχειρίδιο...*, οπ. π., σ. 220.

⁷³ Τιτλοφορεί ως *Έσχατες ημέρες, Αλήθεια ή ψέμα;*, *Ελευθέρα Αποστολική Διακονία Πεντηκοστής,*

Χ.Χ.

⁷⁴ Βλ. Α' Κεφάλαιο εργασίας.

διάρκεια του οποίου επιχειρήθηκε η ημερολογιακή τοποθέτηση των Εσχάτων μέσα στον χρόνο. Πριν απαριθμήσουμε τις πηγές και τα προφητικά εγχειρήματα των ηγετών της κίνησης, κρίνεται χρήσιμη η ανάδειξη της σημασίας που έχει η Πεντηκοστιανική ορολογία στη θεώρηση γεγονότων που κρύβονται πίσω από διάφορες ανθρώπινες ενέργειες και πρωτοβουλίες.

3.4.1 Έρχεται

Είναι πασιφανής η ανυπέβλητη δυσκολία καταγραφής και αποτύπωσης του βαθμού έντασης και προσμονής των πιστών της κίνησης για τα γεγονότα που συγκρότησαν το εσχατολογικό της δόγμα.

Για τον Anderson, το λεγόμενο *εσχατολογικό άγχος* των Πεντηκοστιανών συνοψίστηκε στην ιδέα, ότι ο χρόνος που απέμενε για το τέλος του κόσμου ήταν ελάχιστος και εκ των πραγμάτων πολύτιμος. Οι κοινωνικές και επαναλαμβανόμενες υποχρεώσεις που απασχόλησαν την καθημερινότητά τους αποτέλεσαν τροχοπέδη έναντι του ιερού καθήκοντος να μεταστρέψουν και να σώσουν τους αμύητους⁷⁵. Η αγωνία του επικείμενου τέλους θα διατυπωθεί παρακάτω ευκρινώς, μέσα από αυτούσιες προφορικές και έντυπες απόπειρες των ηγετών της, αλλά και βάσει καταγεγραμμένων γεγονότων που συνέβησαν σε απλούς καθημερινούς οπαδούς της.

Οι πρώτοι ηγέτες της κίνησης πίστευαν ότι ζούσαν στο **τέλος της εποχής** και ότι ο Ιησούς θα επιστρέψει **σύντομα** στην γη⁷⁶ (οι υπογραμμίσεις δικές μας). Το χίλια εννιακόσια τρία (1903) σύσσωμος ο πιστός λαός αναφώνησε με βροντερή φωνή «*Ιδού ο Νυμφίος έρχεται*⁷⁷». Την ίδια περίοδο ο Parham ήταν αυτός που δήλωσε ότι «*απομένει πολύ λίγος χρόνος για την επιστροφή του Βασιλιά*». Είχε ακράδαντη την πίστη ότι η έλευσή Του θα πραγματοποιούταν κατά τη διάρκεια της ζωής του⁷⁸.

Ο Seymour νουθετούσε τους οπαδούς του με το «*να είναι συνεχώς έτοιμοι και πιστοί λόγω της επικείμενης έλευσης του Χριστού*». Μάλιστα, προειδοποιούσε τους μη έχοντες το Β.Α.Π. ότι «*θα απογοητευτούν με απαίσιο τρόπο και θα μαρτυρήσουν*⁷⁹». Οι ακροατές των τηλεκκλησιών γινόντουσαν μόνιμα αποδέκτες μηνυμάτων ότι «*ό άγωνας τών παιδιών του Θεού γίνεται έναντίον του κόσμου που*

⁷⁵ A. Anderson, οπ. π., σ. 219.

⁷⁶ R. B. Robson, οπ. π., σ. 78. C. J. Richmann, οπ. π., σ σ. 24, 36-37.

⁷⁷ W. J. Hollenweger, οπ. π., σ. 415.

⁷⁸ P. Althouse, *Spirit of the Last Days, Pentecostal Eschatology in Conversation with J. Moltmann, with a foreword by J. Moltmann, London-N. York 2003*, σ. 26.

⁷⁹ C. J. Richmann, οπ. π., σ σ. 18, 20.

είναι κακός. 'Ο κόσμος του Θεού θά γίνει πραγματικότητα μέ τή δευτέρα παρουσία πού **πλησιάζει**⁸⁰».

Σε πολλές εσχατολογικές αναφορές τους δόθηκαν συνθήματα πολεμικού χαρακτήρα ενάντια στα πονηρά και σκοτεινά πνεύματα. Χαρακτηριστικό είναι το σύνθημα της προετοιμασίας μίας πνευματικής μάχης κατά την οποία «...ό διάβολος συναθροίζει **τώρα** τόν στρατό του έναντίον τής ούρανίου κυριαρχίας...⁸¹». Κατά τη Χαρismaticή κίνηση το κήρυγμα της επανεμφάνισης των Αγιοπνευματικών δώρων της πρώτης (1^{ης}) Εκκλησίας συγκρότησε πρόγευση της **ταχείας** προσέγγισης και υπερχείλιση της Θεϊκής παρουσίας⁸².

Άλλες βεβαιώσεις της εγγύτητας του τέλους κατατέθηκαν και από την Ε.Θ.Π.. Σε μία πρόσκληση προς τους πιστούς των άλλων Εκκλησιών ανέφερε χαρακτηριστικά: «'Η έναρξη τών γεγονότων **πλησιάζει**... Φίλε μου, ό καιρός είναι **σύντομος**. Δέν υπάρχουν περιθώρια για σένα...⁸³». Άλλη Ομολογία επεσήμανε ότι πολλά γεγονότα που άπτονται της Δευτέρας (Β') Παρουσίας του Χριστού θα εξελιχθούν σε **κλάσματα του δευτερολέπτου**⁸⁴. Δύο ακόμα Ομολογίες κραύγασαν μέσω των ηγετών της: « **Ιδού ο Νυμφίος έρχεται. Ω! Ο χρόνος είναι τόσο λίγος**⁸⁵», «...**Η ώρα είναι τόσο κοντά**...⁸⁶». Στο ίδιο μήκος κύματος κινήθηκαν και άλλοι Πεντηκοστιανοί οι οποίοι είπαν τα εξής: «...**Για λίγο άκόμη ή πόρτα τής χάρις του Χριστού είναι άνοικτη. Προλαβαίνεις νά μπεις και σύ σήμερα. Άυριο ίσως είναι πολύ άργά**⁸⁷».

Παρόμοιες δηλώσεις συναντήσαμε και σε Ομολογίες που δραστηριοποιήθηκαν στον Ελλαδικό χώρο. Ο ηγέτης της Ε.Α.Ε.Π., Λ. Φέγγος, παρομοίασε τη σύντομη έλευση των γεγονότων με ένα ρολόι. Συγκεκριμένα ανέφερε ότι: «'Ο μικρός δείκτης δείχνει δώδεκα (12) και ό μεγάλος παρά δύο (2) λεπτά. Άπομένουν **άλλα δύο (2) λεπτά** για νά συναντήσουμε τόν έρχόμενο Χριστό και νά μή δοῦμε τόν Άντίχριστο νά άποκαλύπτεται⁸⁸». «'Η ώρα του Άντιχρίστου», κατά τον Φέγγο, «είναι **όπως δέποτε πλησίον**... θά δοῦμε πολύ καθαρά και ίσως και τό πρόσωπό του⁸⁹». Σε άλλα σημεία της διακήρυξης της Ομολογίας διακρίθηκαν οι εξής λόγοι αφύπνισης και εγρήγορσης: «'Η έσχατη σάλπιγγα **όπου νάσαι θά ήχήσει. Γίνεσθε έτοιμοι**. Όποιος είναι έτοιμος θά φύγει. Όποιος δέν είναι έτοιμος θά μείνει νά περάσει τήν ώρα του πειρασμού, ήτις μέλλει νά έλθει επί τής οικουμένης

⁸⁰ 'Α. Άλεβιζόπουλου (πρωτ.), 'Εγχειρίδιο..., οπ. π., σ. 296.

⁸¹ Οπ. π..

⁸² R. B. Robson, οπ. π., σ. 64.

⁸³ 'Α. Άλεβιζόπουλου (πρωτ.), 'Εγχειρίδιο..., οπ. π., σ. 200.

⁸⁴ Οπ. π., σ. 207.

⁸⁵ C. J. Richmann, οπ. π., σ. 19.

⁸⁶ C. J. Richmann, οπ. π.. D. W. Faupel, οπ. π., σ. 28.

⁸⁷ Β. Α. Γεωργόπουλου (πρωτ.), Πεντηκοστιανών..., οπ. π., σ. 36.

⁸⁸ Οπ. π., σ σ. 11-12.

⁸⁹ Οπ. π..

όλης...». Σε κάποια άλλη αναφορά έγινε λόγος για τον Χριστό. «*Ὁ Ἰησοῦς Χριστός ἔρχεται. Ἡ ὥρα πλησίασε πραγματικά καί τά χρόνια εἶναι μετρημένα*⁹⁰». Η αυτοσυνειδησία της Ε.Α.Ε.Π. ως η μόνη αληθινή διάδοχος της πρώτης Αποστολικής Εκκλησίας προβλήθηκε ξεκάθαρα στις παρακάτω δηλώσεις που περιθωριοποίησαν τη σωτηριολογική προοπτική των άλλων Ομολογιών κατά την εποχή των Εσχάτων. Συγκεκριμένα, αναφέρεται σε μία ομιλία του ιδρυτή της: «*Ὁ καθένας μας τώρα πρέπει να βιαστεί να βγεῖ ἀπό τίς ἐκκλησίες καί νά ἐνταχθεῖ στήν μία ποιίμνη... (ενν. την Ε.Α.Ε.Π.)*⁹¹».

Εκτός, όμως, από τις προαναφερόμενες διακηρύξεις, η προσμονή των Εσχάτων εκφράστηκε και μέσα από τη δημιουργία ομάδων που είχαν ξεκάθαρη εσχατολογική προοπτική. Αντιπροσωπευτικά παραδείγματα συνέστησαν οι κινήσεις με τις επωνυμίες *Ὁ Βασιλεύς ἔρχεται*⁹² και *Μαραναθά* (MCM)⁹³. Η τελευταία ήταν γνωστή και ως *Maranatha Campus Ministries International*. Μεταξύ άλλων ονομάστηκε και *Χριστιανική Κοινότητα Μαραναθά ή Κέντρο Ευαγγελίου Μαραναθά*⁹⁴. Η ιδιοτυπία της δεν ἐγκειτο μόνο στην *Ὁμολογία πίστεως* της⁹⁵ που προκάλεσε, δικαιολογημένα, σοβαρές κριτικές για τις απολυταρχικές μεθόδους της. Η αναφορά μας στην ύπαρξή της οφείλεται κατά κύριο λόγο στην εσχατολογική της προσωνυμία. Η λέξη Μαραναθά ή αλλιώς **Μαράν Αθά** είναι Χαλδαϊκής⁹⁶ ή Αραμαϊκής προέλευσης και μεταφράζεται ως **ὁ Κύριος ἔγγυς**. Αποτελεί καρπό Αγιογραφικής γνώσης και φέρεται να χρησιμοποιήθηκε από τον Απόστολο Παύλο με συγγενή σημασία⁹⁷.

Οι φονικοί πόλεμοι και οι καθολικές - καταστροφικές συνέπειές τους, δημιούργησαν, όπως ήταν φυσικό, ένα κλίμα δικαιολογημένης ανησυχίας και παρατεταμένου πανικού. Ο έντυπος τύπος της εποχής ανέλαβε την ενημέρωση του κόσμου για τα όσα διαδραματίζονταν τόσο στη διπλωματική σκακιέρα όσο και στα πεδία των μαχών. Η τραγική καταμέτρηση των ανθρώπινων απωλειών αλλά και οι ηχηρές επιπτώσεις στο φυσικό περιβάλλον επανέφεραν στην επικαιρότητα την αποκαλυπτική θεολογία των Πεντηκοστιανών. Αρχικό προμήνυμα της ἔλευσης των Εσχάτων αποτέλεσε όπως ήταν λογικό επακόλουθο ο πρώτος (Α΄) Παγκόσμιος Πόλεμος. Με τη λήξη των εχθροπραξιών ξέσπασε ένα πρωτοφανές ὄργιο

⁹⁰ Οπ. π., σ. 35.

⁹¹ Α. Ἀλεβιζόπουλου (πρωτ.), *Ἐγχειρίδιο...*, οπ. π., σ σ. 218-219.

⁹² W. J. Hollenweger, οπ. π., σ. 417.

⁹³ Για την κίνηση, βλ. σχετ. Α. Ἀλεβιζόπουλου (πρωτ.), *Ἐγχειρίδιο...*, οπ. π., σ σ. 299 – 302.

⁹⁴ Α. Ἀλεβιζόπουλου (πρωτ.), *Ἐγχειρίδιο...*, οπ. π., σ. 299.

⁹⁵ Οπ. π., σ σ. 299-302.

⁹⁶ Βλ. Παπαδημητρίου Κ., *Βιβλικά Σημαίνοντα και Σημαινόμενα, Θεσσαλονίκη 2012*, σ σ. 29 – 31. Τσιγιάννη Γ., *Οι χρησιμοποιούμενες γλώσσες στη Νοτιοανατολική Μεσόγειο και στην Παλαιστίνη κατά τον Α΄ μ.Χ. αιώνα 2007*, άρθρο σε ηλεκτρονική μορφή από την επίσημη ιστοσελίδα της Ιεράς Μονής Παντοκράτορος στην ηλεκτρ. Διεύθυνση: <https://www.impantokratoros.gr/85EB4A21.el.aspx> (πρόσβαση 29/12/2017).

⁹⁷ Α΄ Κορ. 16,12.

δημοσιεύσεων με αναφορές στις τελευταίες στιγμές πριν το τέλος της ανθρωπότητας. Τα επαναλαμβανόμενα άρθρα που αναφέρονταν στη Δευτέρα (Β΄) Έλευση του Χριστού απέκτησαν τη δική τους καθημερινή στήλη. Πηχουαίοι τίτλοι έκαναν λόγο για το «**τέλος των καιρών**», για τα «**Σημάδια του επικείμενου τέλους**» για το γεγονός ότι τα μελλούμενα «**Είναι κοντά**»⁹⁸.

Άλλες έντυπες δημοσιεύσεις που ανάρτησαν emphaticούς τίτλους με λακωνικό περιεχόμενο και επίκεντρο τις ραγδαίες εσχατολογικές εξελίξεις είναι οι εξής: «**Το νυφικό κάλεσμα**», «**ο τελευταίος άσσος**», «**Έρχομαι γρήγορα**», «**Maranatha (Μαράν - Αθά)**», «**Κραυγή τα μεσάνυχτα**», «**Βραδινό φως**», «**η Εκκλησία του Ευαγγελίου του Θεού**», «**ο τελευταίος αγγελιοφόρος**», «**ο άγγελος του Νυμφίου**»⁹⁹ κ.α. Ανεξάρτητα από τον τρόπο προβολής τους, τις ποικίλες πηγές διάδοσης ή επίδρασής τους στην καθημερινότητα των ανθρώπων της εποχής, ήταν έκδηλη η απόπειρα ανάδειξης της δοξασίας της κίνησης ότι **ο Χριστός είναι έτοιμος να κατέβει στη γη**. Αξίζει να επισημανθεί ότι οι προαναφερόμενες προσπάθειες δεν αποτέλεσαν εποχικές δράσεις σπασμωδικού τύπου. Αντίστοιχες απόπειρες προβολής του λεγόμενου *εσχατολογικού άγχους* παρατηρήθηκαν μέχρι τις ημέρες μας και μάλιστα εντός του Ελλαδικού χώρου¹⁰⁰.

Η ανήσυχη αυτή προσμονή δεν εκφράστηκε αποκλειστικά μέσα από θερμά κηρύγματα και διακηρύξεις ούτε αποτέλεσε ειδησεογραφικό μονοπώλιο των εκδοτικών τύπων της κάθε εποχής. Η πεποίθηση αυτή γιγαντώθηκε στην ψυχή μίας

⁹⁸ C. J. Richmann, οπ. π., σ σ. 36-37.

⁹⁹ W. J. Hollenweger, οπ. π., σ. 415.

¹⁰⁰ Η μηνιαία έκδοση της εφημερίδας *Χριστιανισμός* αποτελεί επίσημο φορέα ενημέρωσης των διδασκαλιών της κίνησης της Ε.Α.Ε.Π. στην Ελλάδα, βλ. Α΄ Κεφάλαιο. Μερικά από τα αποκαλυπτικά περιεχόμενά της έχουν ήδη συμπεριληφθεί μέσω άλλων πηγών στο κεφάλαιο αυτό, {π.χ 'Α. Άλεβιζόπουλου (πρωτ.), 'Εγχειρίδιο..., (Ιδίου), *Πεντηκοστιανοί...*, Β. Α. Γεωργόπουλου (πρωτ.), *Πεντηκοστιανών...*, 'Αντωνίας (Μοναχής), *Νεοπεντηκοστιανοί...*}. Όμως, κρίνεται επιβεβλημένη η συγκεντρωτική παράθεση των τευχών της και η ανάδειξη της εμμονικής προσμονής των εσχάτων. Αν και η μεσολάβηση τριών (3) και πλέον δεκαετιών υποβάθμισε δικαιολογημένα τον χαρακτήρα του επειγόντος, παρ' όλα αυτά ακόμη και μέχρι τις ημέρες μας υπάρχουν σχετικές αναφορές στην εγγύτητα των αποκαλυπτικών γεγονότων. Μεταξύ άλλων αναφέρθηκαν τα εξής: το 1986 δημοσιεύτηκαν άρθρα που συμβούλευαν τους πιστούς να είναι σε **επαγρύπνηση** και **ετοιμότητα** διότι **έρχεται** ο Χριστός, βλ. τεύχη *Ιαν.*, σ. 3. *Μαρ.*, σ. 1. *Απρ.*, σ. 1. *Σεπ.*, σ. 1. *Δεκ.*, σ. 4. Το επόμενο χρόνο (1987) έγινε λόγος για την ετοιμότητα που πρέπει να έχουν οι Χριστιανοί λόγω των αποκαλυπτικών γεγονότων που έρχονται. βλ. τεύχη *Ιαν.*, σ. 1. *Νοε.*, σ. 3. Το 1988 και 1989 στις εκδόσεις του *Ιουλίου* και *Σεπτεμβρίου* αντίστοιχα έγινε λόγος για το **πότε θα έρθουν αυτά που περιμένουν**. Το 1990 τα φύλλα της εφημερίδας (*Ιαν.*, σ. 1. *Φεβ.*, σ. 1. *τευχ. Μαρ. έως Αυγ. Οκτ.*, σ. 4. *Νοε.*, σ. 1) αναφέρθηκαν **στα τελευταία χρόνια, στον Αντίχριστο, και στην Αρπαγή** τα οποία θα αναλυθούν διεξοδικώς παρακάτω. Κατά το 1991 έγινε αναφορά στον Αρμαγεδδώνα και σε άλλα επιμέρους αποκαλυπτικά στοιχεία. βλ. τεύχη, *Ιαν.*, σ. 4. *Φεβ.*, σ σ. 1-2. *Απρ.*, σ. 1. *Ιουν.*, σ. 4. Το 1992 η εφημερίδα διαβεβαίωσε ότι **όλα είναι έτοιμα για τα μεγάλα γεγονότα όπως η Μ. Ολίψη**. βλ. σχετ. τεύχη *Μαρ.* σ. 1. *Αυγ.* σ. 1. *Σεπ.* σ σ. 1, 4. Τέλος, αξίζει να σημειώσουμε ότι σε πρόσφατα φύλλα της εφημερίδας διαπιστώθηκε μία απόπειρα τμηματικής αναπαραγωγής των προβλέψεων της κίνησης στο παρελθόν αλλά αυτή τη φορά σε ηπιότερο ύψος. βλ. σχετ. τεύχη *Ιαν. 1999, Ιαν. 2018*. Τα ως άνω τεύχη μεταφορτώθηκαν από τον επίσημο ιστότοπο της Εφημερίδας *Χριστιανισμός* στην ηλεκτρ. διεύθυνση: <https://www.christianity.gr/efimerida-christianismos> (πρόσβαση 27/01/2018).

μερίδας οπαδών της κίνησης, όταν άρχισαν να αναδύονται στην επιφάνεια της επικαιρότητας περιστατικά κατά τα οποία καθημερινοί άνθρωποι διαβεβαίωσαν ότι ενημερώθηκαν αναπάντεχα για το τέλος με έναν αποκαλυπτικό αλλά άκρως δυσερμήνευτο τρόπο. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η δήλωση του Ο. Τ. Swart, ο οποίος στη μέση μίας διαδρομής σταμάτησε το αυτοκίνητό του με σκοπό να επιβιβαστεί κάποιος παράξενος - όπως αποδείχθηκε - πεζός. Κατά την συνοδοιπορία τους ο ξένος γύρισε προς το μέρος του και του είπε χαρακτηριστικά τα εξής: **«Φίλε, ο ερχομός του Κυρίου πλησιάζει»**. Ύστερα, μπροστά στα έκπληκτα μάτια του Swart, ο άγνωστος εξαφανίστηκε αφήνοντας μόνο δύο (2) αποτυπώματα στο αυτοκίνητο από το σημείο επαφής των ποδιών του με το όχημα¹⁰¹. Ένα περιστατικό βγαλμένο μέσα από την καθημερινότητα έμελλε να εξελιχτεί σε μία αποκαλυπτική εμπειρία.

Το περιστατικό, όμως, αυτό με τον άγνωστο πεζό δεν ήταν το μοναδικό. Ένα ζευγάρι κινούμενο σε αυτοκινητόδρομο της Βοστώνης σταμάτησε για να επιβιβαστεί ένας νεαρός παρά την εκκεντρικότητα της εμφάνισής του. Ξαφνικά κατά την διαδρομή ο γενειοφόρος και αμίλητος νέος τους ανακοίνωσε ότι: **«Ο Κύριος έρχεται σύντομα»**. Αμέσως μετά εξαφανίστηκε προκαλώντας τους δέος. Σε μία στάση ανεφοδιασμού που βρισκόταν στα αμέσως επόμενα χιλιόμετρα διηγήθηκαν το περιστατικό στον υπάλληλο του πρατηρίου. Ο τελευταίος όχι απλά δεν έδειξε έκπληξη αλλά τους ενημέρωσε ότι *προηγήθηκαν άλλες τέσσερις (4) πανομοιότυπες μαρτυρίες διερχομένων οδηγών*. Σιγά σιγά τα μυστήρια αυτά περιστατικά εξαπλώθηκαν σε ευρύτερες περιοχές όπως το Λος Άντζελες, τη Φιλαδέλφεια, το Ντουλόθ, τη Νέα Υόρκη κ.α. λαμβάνοντας την πρέπουσα δημοσιότητα και προκαλώντας ρίγη κατάπληξης και θαυμασμού¹⁰².

3.5 Ήδη, αλλά όχι ακόμα¹⁰³

3.5.1 Ακτιβιστική δράση και Έσχατα.

Οι πρώτης γενιάς Πεντηκοστιανοί πίστευαν ότι είχαν επωμισθεί με το ιερό καθήκον του καταρτισμού των άπιστων λαών στην Πεντηκοστιανική πνευματικότητα. Ο ιεραποστολικός τους ζήλος τροφοδοτήθηκε από την πεποίθηση ότι αποτελούσαν μέρος του Θεϊκού σχεδίου για το τέλος του κόσμου¹⁰⁴. Η παγκόσμια εξόρμησή τους και η προσπάθεια μύησης των αγαλούχητων λαών στις χαρισματικές εμπειρίες της κίνησης πλαισιώνονταν από το επιχείρημά τους ότι τα Έσχατα ήταν πολύ κοντά¹⁰⁵.

¹⁰¹ W. J. Hollenweger, οπ. π., σ σ. 415-416.

¹⁰² Σ. Ρόουζ (Ίερομονάχου), οπ. π., σ. 218.

¹⁰³ A. Anderson, οπ. π., σ σ. 219-220. R. B. Robson, οπ. π., σ. 87. Με αυτήν την φράση οι μελετητές του Πεντηκοστιανικού κινήματος χαρακτηρίζουν την ένταση αλλά και την θολή διάκριση ανάμεσα στο παρόν και στο μέλλον, στην ήδη διαπιστωμένη αλλά και στην μελλοντική εσχατολογία.

¹⁰⁴ A. Anderson, οπ. π., σ. 217.

¹⁰⁵ R. B. Robson, οπ. π., σ. 54.

Αυτή ακριβώς η έμφαση στην εγγύτητα του τέλους επιτάχυνε τις ακτιβιστικές τους δραστηριότητες - Ιεραποστολικού χαρακτήρα¹⁰⁶ - έτσι ώστε να προετοιμάσουν εσπευσμένα όλους τους λαούς της γης για τα γεγονότα που θα λάμβαναν χώρα¹⁰⁷.

Θεολογικά ο ευαγγελισμός¹⁰⁸ των εθνών συνέδεε με ένα ακατάλυτο τρόπο τις δύο (2) εμφανίσεις του Χριστού. Ήταν πεπεισμένοι ότι ανάμεσα στην Πρώτη (Α΄) και Δευτέρα (Β΄) Παρουσία Του θα παρεμβληθεί το έργο των Ιεραποστόλων της κίνησης¹⁰⁹. Η επίτευξη από την πλευρά τους ενός παγκόσμιου Ευαγγελισμού¹¹⁰ χαρακτηρίστηκε σημάδι ή ευλογία των εσχάτων¹¹¹.

Οι «Αγιοπνευματικές» αποκαλύψεις που είχαν γνωρίσει κατά τη διάρκεια της ζωής τους, όπως διαβεβαίωναν, τους παρείχαν εξουσιοδοτικό και ενδυναμωτικό χαρακτήρα. Μερικοί ιεραπόστολοι υποστήριζαν, μεταξύ άλλων, ότι το Άγιο Πνεύμα είχε την ανάγκη να εκπροσωπηθεί από τους ανθρώπους, διότι σε σχέση με τα υπόλοιπα πρόσωπα της Αγίας Τριάδος στερείτο φυσικών ανθρώπινων στοιχείων (π.χ σώμα). Η στέρηση αυτή, που ελλείπεται οποιουδήποτε θεολογικού ερείσματος στις υπόλοιπες Χριστιανικές Ομολογίες, οδήγησε στην αποκαλούμενη *σωματοποίηση* του Πνεύματος¹¹². Το ιδιόμορφο αυτό επιχείρημα περιέγραφε ως επιτακτική τη χρήση των Πεντηκοστιανών Ιεραποστόλων ως μέσα εκδήλωσης και εδραίωσης της πνευματικής δραστηριότητας σε όλες τις γωνιές της υφηλίου¹¹³. Παράλληλα τους ζωοποιούσε ψυχοσωματικά, ώστε να ανταπεξέλθουν στις δυσκολίες που θα συναντούσαν κατά την εξάπλωσή τους στα πιο πρωτόγονα και αφιλόξενα μέρη του πλανήτη¹¹⁴.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα αυτής της εντατικοποιημένης δράσης βρίσκουμε στη Χερσόνησο του Αίμου. Στην περιοχή αυτή έδρασαν αναγεννημένοι Πεντηκοστιανοί προσκαλώντας τους συντοπίτες τους να μεταστραφούν και να πιστεύσουν στα Αποκαλυπτικά κεφάλαια της Αγίας Γραφής. Η εξόρμηση αυτή ήταν ανεξέλεγκτη και χειμαρρώδης. Ανυποψίαστοι διαβάτες γίνανε μάρτυρες της αθρόας εισχώρησης Βούλγαρων ακτιβιστών σε κέντρα εξαγνισμού και χαλάρωσης (χαμάμ), σε ιαματικά λουτρά, σε νοσηλευτικά ιδρύματα και σε σημεία έντονης επισκεψιμότητας, όπως σταθμοί αποβίβασης και επιβίβασης χρηστών των

¹⁰⁶ Οπ. π..

¹⁰⁷ M. Beard, (Thesis), *A Book Review of The Everlasting Gospel, The Significance of the Eschatology in the Development of Pentecostal Thought* by D. W. Faupel 2002, σ. 1.

¹⁰⁸ Η ακτιβιστική δράση της κίνησης περιγράφεται από Πεντηκοστιανικές ονομασίες ως *Ευαγγελισμός των εθνών*, βλ. σχετ. R. B. Robson, οπ. π., σ. 54. A. Anderson, οπ. π., σ. 218.

¹⁰⁹ A.A. Hoekema, οπ. π., σ. 33.

¹¹⁰ Η στιχολογία που εντοπίζεται στο Κατά Ματθαίον (24,14) θεωρείται σημείο εκκίνησης και αιτιολόγησης των ακτιβιστικών τους δραστηριοτήτων.

¹¹¹ A.A. Hoekema, οπ. π.. Φυλλάδιο (Ε.Α.Ε.Π), *Έσχατες ημέρες...*, οπ. π..

¹¹² R. B. Robson, οπ. π., σ. 89.

¹¹³ Οπ. π..

¹¹⁴ G.B. McGee, οπ. π., σ. 58.

δημοσίων μέσων μεταφοράς¹¹⁵. Αν και η πρόσβαση σε ορισμένα από τα προαναφερόμενα μέρη παραβίαζε προφανώς αυτονόητους ή και επιβεβλημένους κανόνες ιδιωτικότητας, παρόλα αυτά το ιερό έργο της αλίευσης των ψυχών τούς ωθούσε σε ακραίες κοινωνικές συμπεριφορές.

Βαθιά, όμως, μέσα τους αντηχούσε το παράδειγμα της Ευαγγελικής περικοπής της παραβολής των δέκα (10) παρθένων¹¹⁶. Οι φωνές τους προέτρεψαν τους καλοπροαίρετους να ακολουθήσουν τη συνέπεια των πέντε (5) φρονίμων παρθένων. Η μεταμέλεια των ειλικρινών ψυχών, η καθολική υιοθέτηση των αρχών της κίνησης, αλλά και ο ακολουθούμενος αγιασμός τους, θα τους έδινε τη δυνατότητα να *φορέσουν τα λευκά τους ρούχα, να αγοράσουν το λάδι για τους λύχνους τους και να ετοιμαστούν για τον ερχομό του Νυμφίου*¹¹⁷. Η φρόνιμη αυτή στάση θα τους έσωζε από την πνευματική απώλεια¹¹⁸. Με την παρέλευση των δεκαετιών η πίστη στη θεία ενδυνάμωση χάριν του Ιεραποστολικού έργου εξασθένησε. Για τους σύγχρονους Πεντηκοστιανούς τέτοιου είδους αποστολές είναι βιώσιμες και αποτελεσματικές μόνο όταν συνοδεύονται από μία υπέρβαση του τωρινού και γήινου κόσμου εγκεντρίζοντας παράλληλα τον υποψήφιο - πιστό με την ελπίδα για τα ουράνια¹¹⁹.

3.5.2 Αγιοπνευματικά δώρα και Έσχατα.

Οι αποκαλούμενες Αγιοπνευματικές εμπειρίες των Πεντηκοστιανών σε εποχές πνευματικής ερήμωσης¹²⁰ συγκρότησαν - όπως αναφέρουν - τις πιο ισχυρές μαρτυρίες¹²¹ θρησκευτικής γνησιότητας στον ευρύτερο Χριστιανισμό. Σε χαρακτηριστικές διακηρύξεις των επιμέρους κινήσεων διαβάζουμε ότι: «Σκοπός της άληθινής εκκλησίας (ενν. της Δ.Ε.Τ.Ε.) είναι να αποτελέσει λιμάνι σωτηρίας. Όσοι θελήσουν να μετανοήσουν πρέπει να ένταχθουν σ' αυτήν¹²²». Η ένταξη στη λεγόμενη εσχατολογική κοινότητα των νυμφευμένων Αγίων¹²³ αναδείκνυε μία υπερφυσικού τύπου ενότητα¹²⁴ που επικυρωνόταν με την άσκηση των Αγιοπνευματικών δώρων (π.χ γλωσσολαλία - προφητεία).¹²⁵

Δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι κατά την ιστορική διαδρομή της κίνησης οι υπερφυσικές εμπειρίες και οι εσχατολογικές προσδοκίες δημιούργησαν τους σταθερότερους πυλώνες στήριξής της. Σπουδαιότερά τους προτερήματα ήταν η

¹¹⁵ W. J. Hollenweger, οπ. π., σ. 417.

¹¹⁶ Ματθ. 25, 1-13.

¹¹⁷ S.J. Land, *Pentecostal Spirituality, a passion for the Kingdom, London – New York 2003*⁴, σ. 54.

¹¹⁸ A. Anderson, οπ. π., σ. 219.

¹¹⁹ W. J. Hollenweger, οπ. π., σ. 421.

¹²⁰ Α. Άλεβιζόπουλου (πρωτ.), *Έγχειρίδιο...*, οπ. π., σ. 268.

¹²¹ J. Lawless, οπ. π., σ σ. 39, 82.

¹²² Α. Άλεβιζόπουλου (πρωτ.), *Έγχειρίδιο...*, οπ. π., σ. 164.

¹²³ R. B. Robson, οπ. π., σ. 86. Σχόλιο: Οι όροι Νυμφευμένοι Άγιοι που χρησιμοποιεί ο Robson προσιδιάζουν την προαναφερθείσα παραβολή των δέκα (10) Παρθένων.

¹²⁴ Α. Άλεβιζόπουλου (πρωτ.), *Έγχειρίδιο...*, οπ. π., σ. 268.

¹²⁵ Βλ. Β' Κεφάλαιο.

διαχρονική τους αξία και η οξεία επιρροή στα κηρύγματα των εκπροσώπων της. Έχοντας απλώσει αμφότερες τις θεολογικές τους ρίζες βαθιά μέσα στις διακηρύξεις των Ομολογιών ανέπτυξαν τάσεις αλληλοπεριχώρησης και αλληλεπίδρασης. Η αφθονία των εκδηλώσεων του Αγίου Πνεύματος και η άσκηση των αποκαλούμενων *χαρισματικών δώρων* χαρακτηρίστηκαν τα σημαντικότερα εσχατολογικά προμηνύματα¹²⁶. Η παρουσία Του κατείχε εγγυητικό και υποσχετικό ρόλο στην εποχή του *ήδη αλλά όχι ακόμα*¹²⁷, ενώ συνδέθηκε αρμονικά και με τις μελλοντικές προσδοκίες τους¹²⁸. Η πλήρωση της *εκκλησίας* με τον απαραίτητο αριθμό εκλεκτών φορέων του Πνεύματος ή αλλιώς σεσωσμένων ανθρώπων θα εκκινούσε τα εναπομείναντα εσχατολογικά δρώμενα¹²⁹.

3.5.2.1 Βάπτισμα Αγίου Πνεύματος - Γλωσσολαλιά.

Η αξία του γλωσσικού φαινομένου διαλαλήθηκε με γλαφυρό τρόπο ως μέσο Ιεραποστολής και αποκάλυψης του τέλους των καιρών, αλλά και ως τρόπος σωτηρίας. «*Η εμπειρία της γλωσσολαλιάς*», τονίζει ο Seymour, «*δεν είναι μία απλή προσευχητική κατάσταση ή μία μυσταγωγία, αλλά η ικανότητα να μιλάς σε γήινες γλώσσες που θα διευκολύνουν το κήρυγμα του Ευαγγελίου σε ολόκληρο τον κόσμο και κατά συνέπεια θα συμβάλλει στην επιστροφή του Χριστού*»¹³⁰. Επίσης, ο Parham τόνισε ότι η *Δευτέρα (Β΄) Παρουσία* θα πραγματοποιείτο ύστερα από μία *ενθουσιώδη αποδοχή του Ευαγγελίου που θα κηρυχτεί παγκόσμια μέσω της γλωσσολαλιάς*¹³¹. Επομένως, το πνευματικό αυτό γνώρισμα δε συνέστησε απλά έναν συμβατικό δίαυλο επικοινωνίας και μετάδοσης των Ευαγγελικών ιδεών, αλλά πολύ περισσότερο επιτάχυνε με υπερφυσικό τρόπο την εξάπλωση της Πεντηκοστιανικής εμπειρίας σε όλα τα μήκη και πλάτη της γης για να επιστρέψει ο Χριστός¹³².

Στα κηρύγματα των ιδρυτών της κίνησης διαφάνηκαν και άλλες πτυχές της επενέργειας των υπερφυσικών εμπειριών στην εσχατολογική τους θεολογία. Τα ευεργετικά αποτελέσματα της μέθεξης των πιστών στην αποκληθείσα *χαρισματική ζωή* τους παρείχε την προοπτική της πρόγερσης του Παραδείσου¹³³. Οι εναγώνιες απόπειρες κατήχησης των αμύητων λαών από τους ακτιβιστές ή ευαγγελιστές της κίνησης (όπως συνηθίζουν να τους αποκαλούν) δικαιολογήθηκε ως το τελευταίο προσκλητήριο για την ένταξή τους στην ελιτιστική κοινότητα των *σωσμένων - αγίων*

¹²⁶ J.D.G. Dunn, *Jesus and the Spirit, A Study of the Religious and Charismatic Experience of Jesus and the First Christians as Reflected in the New Testament, Grand Rapids, Michigan 1997*², σ. 89. C. J. Richmann, οπ. π., σ. 15. 'Α. Καρακαλλινού (Ίερομονάχου), οπ. π., σ σ. 199-200.

¹²⁷ Βλ. υποσημ. 103 παρόντος κεφαλαίου.

¹²⁸ A.A. Hoekema, οπ. π., σ. 62.

¹²⁹ 'Α. 'Αλεβιζόπουλου (πρωτ.), *'Εγχειρίδιο...*, οπ. π., σ σ. 160 - 161, 232.

¹³⁰ P. Althouse, *Spirit of the Last Days...*, οπ. π., σ. 35.

¹³¹ H.I. Lederle, οπ. π., σ. 65. A. Anderson, οπ. π., σ. 218.

¹³² P. Althouse, *Spirit of the Last Days...*, οπ. π., σ σ. 21, 26.

¹³³ P. Althouse, R. Waddell, *Perspectives...*, οπ. π., σ. 18.

που μόνο - και μόνο - αυτοί διέθεταν το προνόμιο ενός βιωματικού προϊδεασμού της άλλης ζωής¹³⁴. Η ατελής αυτή αποκάλυψη θα φανεωνόταν σε πλήρη έκφανση έπειτα από τη συνάντηση της αληθινής – αν και υπολειμματικής¹³⁵ – εκκλησίας με τον ερχόμενο Χριστό¹³⁶.

Η άσκηση, όμως, των πνευματικών εμπειριών θα τους διαφύλαττε και από όσα δεινά θα επακολουθούσαν κατά την κορύφωση των εσχάτων. Ο ιδρυτής της κίνησης της A.S.M. πίστευε ότι οι βαπτισμένοι στο Άγιο Πνεύμα θα μείνουν ανεπηρέαστοι από τα βάσανα που θα ταλαιπωρήσουν τους αβάπτιστους¹³⁷.

Όπως θα αναλυθεί παρακάτω, το λυτρωτικό προνόμιο από τις επικείμενες συμφορές θα το εκμεταλλευτούν μόνο όσοι προστατευτούν από τον Κύριο κατά την Δευτέρα (Β΄) Παρουσία. Οι υπόλοιποι θα γίνουν έρμαια της κακίας του Αντιχρίστου και των όσων συνταρακτικών αναφέρονται στις δοξασίες της κίνησης¹³⁸. Ο Χριστός ως Νυμφίος¹³⁹ θα έρθει ξανά στη γη για να *παραλάβει*¹⁴⁰ τη νυμφευμένη και εκλεκτή κοινότητά Του που απαρτίζεται από πιστούς, που εκφράζουν εμπράκτως την απόλυτη πίστη στα Αγιοπνευματικά ιδεώδη της κίνησης¹⁴¹.

3.5.2.2 Προφητεία.

Έχει ειπωθεί ότι όλα τα χαρίσματα του Αγίου Πνεύματος είχαν εσχατολογική προοπτική. Το χάρισμα της προφητείας όχι μόνο κατείχε αυτό το ιδίωμα¹⁴², αλλά προσέφερε εξόχως και μία δυναμική ακριβούς προσέγγισης και οριοθέτησης των γεγονότων. Αν και η κάθε απόπειρα πρόβλεψης στυλώθηκε επιμόνως σε Βιβλικά θεμέλια¹⁴³, οι άστοχες εκτιμήσεις και τα ερμηνευτικά ατοπήματα προκάλεσαν έριδες τόσο εντός των Πεντηκοστιανικών Ομολογιών όσο και στο ευρύτερο Χριστιανικό σύνολο¹⁴⁴. Οι περισσότερες προβλέψεις, όπως θα δούμε, δε γνώρισαν την αναμενόμενη εξέλιξη, παρόλα αυτά κέντρισαν το ενδιαφέρον των ερευνητών. Η

¹³⁴ 'Α. Άλεβιζόπουλου (πρωτ.), *Έγχειρίδιο...*, οπ. π., σ. 256. R. B. Robson, οπ. π..

¹³⁵ R. B. Robson, οπ. π..

¹³⁶ Β. Α. Γεωργόπουλου (πρωτ.), *Πεντηκοστιανών...*, οπ. π., σ. 25.

¹³⁷ C. J. Richmann, οπ. π., σ. 20.

¹³⁸ Β. Α. Γεωργόπουλου (πρωτ.), οπ. π., σ. 34, 36.

¹³⁹ Υποσημ. 77, 116-117 παρόντος κεφαλαίου.

¹⁴⁰ Η παραλαβή εντάσσεται στην δοξασία της *Αρπαγής* που θα αναλυθεί εκτενώς παρακάτω.

¹⁴¹ Κ. Τσουρού (πρωτ.), *Όταν οι ψευδοπροφήτες διαψεύδονται 2000*, άρθρο σε ηλεκτρονική μορφή από τον Επίσημο Ιστότοπο της Εκκλησίας της Ελλάδος στην ηλεκτρ. διεύθυνση: http://www.ecclesia.gr/greek/holysynod/commitees/heresies/bibliothiki_profites.html (πρόσβαση 01/02/2018). 'Α. Καρακαλλινού (Ίερομονάχου), οπ. π., σ. 221. P. Althouse, R. Waddell, *Perspectives...*, οπ. π..

¹⁴² Β. Α. Γεωργόπουλου (πρωτ.), *Πεντηκοστιανών...*, οπ. π., σ. 9.

¹⁴³ Βλ. χαρακτηριστικό παράδειγμα το τεύχος της εφημερίδας Χριστιανισμός, Μαρ. 1986. Β.Α. Γεωργόπουλου (πρωτ.), «'Η χιλιαστική δοξασία στίς νεώτερες προτεσταντικές κινήσεις», *στό Δήμος Κατερίνης (Έκδ.), Πρακτικά ΚΘ' Πανορθόδοξου Συνδιάσκεψις για θέματα Αιρέσεων και Παραθρησκείας, « ψευδοπροφήτες – ψευδομεσσίες – και έσχατα », Λεπτοκαρυά 30 Οκτωβρίου – 1 Νοεμβρίου 2017, Κατερίνη 2018, σ. 133.*

¹⁴⁴ W. J. Hollenweger, οπ. π., σ. 415.

συντριπτική πλειοψηφία των οραμάτων συνδέθηκε με γεγονότα παγκόσμιας κλίμακας και αφορούσαν γεω-στρατηγικά, κοινωνικά, πολιτικοοικονομικά, πολιτιστικά και άλλα σύγχρονα ιστορικά θέματα¹⁴⁵.

3.5.2.2.1 Γεωστρατηγικές και γεωπολιτικές εξελίξεις.

Σύμφωνα με όσα έχουν λεχθεί, οι κύριες πολεμικές συρράξεις που απασχόλησαν την προφητειολογία της κίνησης ήταν οι δύο (2) Παγκόσμιοι πόλεμοι. Το 1917 ο Σκώτος Ευαγγελιστής E. Lekganyane ανέφερε ότι *είδε σε όραμα την ήττα της Γερμανίας από τη Βρετανία*¹⁴⁶. Σε μία άλλη αποκαλυπτική δήλωση του Λ. Φέγγου, που δε συνδυάστηκε με την αντίστοιχη εκπλήρωση, αναφέρθηκε μεταξύ άλλων ότι: *«ή γενιά που άρχισε με τον Πρώτο (Α) Παγκόσμιο πόλεμο (1914) θά προλάβει να δει την Άρπαγή της Έκκλησίας που αποτελεί την άπαρχή των έσχάτων»*¹⁴⁷. Η εφημερίδα της κίνησης έγινε ακόμα πιο ακριβής. Συγκεκριμένα κατέδειξε ότι *με τον Πρώτο (Α) Παγκόσμιο πόλεμο ξεκίνησαν τα θλιβερά γεγονότα, τα οποία θα έκδηλωθούν μέσα σε μία γενιά*¹⁴⁸, δηλαδή, μέχρι τις αρχές του 1990¹⁴⁹. Άλλοι ερμηνευτές ανέμεναν με το τέλος των δύο (2) Παγκοσμίων Πολέμων - το 1918 και 1945 κατά αντίστοιχη χρονολογική προτεραιότητα - την επιστροφή του Χριστού¹⁵⁰. Άλλοι ταύτιζαν τον Πρώτο (Α) Παγκόσμιο πόλεμο με σημεία των καιρών, όπως η *μεγάλη θλίψη που θα περάσει η ανθρωπότητα*¹⁵¹.

Οι αναφορές στους δύο (2) πολέμους δεν είχαν μονοπωλιακό χαρακτήρα. Οι απώλειες χιλιάδων Αμερικανών στρατιωτών κατά τον πόλεμο στο Βιετνάμ επικαιροποίησαν τις θεολογικές τους θέσεις επανατοποθετώντας τα έσχατα στην εποχή του *Ψυχρού πολέμου (1947 - 1991)*¹⁵². Παράλληλα υπήρξαν και τοποθετήσεις ηγετών κάποιων κινήσεων, που προσιδίαζαν με αναλύσεις εμπειρογνομώνων σε θέματα γεωστρατηγικού σχεδιασμού. Συγκεκριμένα το 1939, το περιοδικό *Πεντηκοστιανικό Ευαγγέλιο* δήλωνε ότι *«Ο Χίτλερ θα κατακτούσε την Παλαιστίνη μαζί με τους Άραβες»*¹⁵³. Ο Έλληνας Λ. Φέγγος διαβεβαίωσε πως στα αμέσως επόμενα χρόνια, μεταξύ της Ελλάδας και της Τουρκίας δεν θα υπάρξει οποιαδήποτε εχθρική πράξη και επέμβαση. Επίσης, προέβλεψε ότι η άσκηση επιθετικής πολιτικής

¹⁴⁵ Α. Μύρου (Άρχιμ.), «Έσχατολογικές πλάνες...», οπ. π., σ. 159.

¹⁴⁶ Α. Anderson, οπ. π., σ. 107.

¹⁴⁷ Α. Άλεβιζόπουλου (πρωτ.), *Έγχειρίδιο...*, οπ. π., σ. 220.

¹⁴⁸ Εδώ φαίνεται καταφανώς η σύνδεση της θεωρούμενης προφητείας με την Αγία Γραφή. Οι Πεντηκοστιανοί επικαλούνται συνδυαστικά χωρία από το Κατά Ματθαίον (24, 8) και τον 89^ο Ψαλμό του Δαβίδ στην Παλαιά Διαθήκη ψάχνοντας την ερμηνευτική τους συσχέτιση με σύγχρονα ιστορικά γεγονότα γεφυρώνοντας παρόν και μέλλον. Οι όποιες προσπάθειες καταλήγουν στο κενό λόγω ανυπόστατων και αναμικτών επιχειρημάτων, βλ. σχετ. Άντωνίας (Μοναχής), οπ. π., σ. 70.

¹⁴⁹ Άντωνίας (Μοναχής), οπ. π., σ. 70.

¹⁵⁰ C. J. Richmann, οπ. π., σ. σ. 36 – 39. A.A. Hoekema, οπ. π., σ. 23.

¹⁵¹ Β. Α. Γεωργόπουλου (πρωτ.), *Πεντηκοστιανών...*, οπ. π., σ. 39. (Ιδίου), «Η Άρπαγή της Έκκλησίας και η χιλιετής Βασιλεία», στο *Εφημέριος*, τευχ. 1 (Ιανουάριος 2004), σ. 14.

¹⁵² A.A. Hoekema, οπ. π..

¹⁵³ W. J. Hollenweger, οπ. π., σ. 417.

ή μία πιθανή πολεμική επιχείρηση από την πλευρά της γείτονας χώρας εναντίον της χώρας μας θα οδηγούσε σε συντριπτική ήττα της πρώτης. Προς επίρρωση των λεχθέντων ανέφερε ότι η υπόθεση αυτή κατείχε Αγιογραφικά ερείσματα¹⁵⁴.

Από τις πιο πρόσφατες σχετικά προβλέψεις ήταν οι δηλώσεις των D. Webbler και O. G. Stair. Οι τελευταίοι μίλησαν για την εισβολή της Ρωσίας στο Ισραήλ το 1983 και την καταστροφή των Η.Π.Α από πυρηνικό πόλεμο το έτος 1988. Στην πρόβλεψη του Webbler έγινε προσπάθεια και Αγιογραφικής κατοχύρωσης από χωρίο της Παλαιάς Διαθήκης¹⁵⁵. Τέλος, σε όλα τα προαναφερόμενα μπορούμε να προσθέσουμε ότι κατά διαστήματα εξαγγέλθηκαν προφητικές βεβαιώσεις, που προειδοποιούσαν ότι στο εγγύτερο μέλλον - σε βάθος δέκα (10) χρόνων - ο κόσμος θα γίνει μάρτυρας ενός Τρίτου (Γ') Παγκοσμίου Πολέμου ασυγκρίτως καταστροφικότερου από οποιονδήποτε άλλο πόλεμο στη γη¹⁵⁶.

Το ιστορικό γεγονός της ίδρυσης του Ισραήλ δε θα μπορούσε να μείνει αμέτοχο των προσπαθειών τού χρονικού προσδιορισμού του τέλους των εποχών. Η επανίδρυση του Ισραηλιτικού κράτους κατά το πρώτο μισό του εικοστού (20^{ου}) αιώνα αποτέλεσε για κάποιους το τελευταίο προδρομικό στοιχείο της έλευσης των εσχάτων¹⁵⁷. Αμέσως μετά από αυτό θα άρχιζαν σημαντικά γεγονότα. Μάλιστα, η Εκκλησία του Θεού του Πλήρους Ευαγγελίου επικαλούμενη την αυθεντία των Αγιογραφικών στίχων¹⁵⁸ απέδωσε ερμηνευτικά και θεολογικά τη θέση ότι η γενιά που συνοδοιπορεί με τις πολιτικές εξελίξεις της περιοχής - και υπολογίζεται αυθαίρετα σε τέσσερις (4) δεκαετίες - θα γίνει μάρτυρας διαφόρων φαινομένων, όπως π.χ. η Αρπαγή και η ανάσταση των δικαίων. Δηλώσεις ιδίου τύπου ακούστηκαν και από τη θρησκευτική ομάδα που δραστηριοποιείται στον Ελλαδικό χώρο, την Ε.Α.Ε.Π.¹⁵⁹.

Στον Ευρωπαϊκό χώρο, διεθνείς συμφωνίες διπλωματικού και πολιτικού περιεχομένου έδωσαν βήμα λόγου στα προφητικά στόματα των επιμέρους Ομολογιών. Η ίδρυση της *Κοινωνίας των Εθνών (Κ.τ.Ε)*, αλλά και η *συνθήκη του Μάαστριχτ* με την μετέπειτα οικονομικοπολιτική ένωση των Ευρωπαϊκών κρατών (Ε.Ε.) έδωσαν το έναυσμα για μία σειρά από εσχατολογικές εξαγγελίες. Η πρώτη (Κ.τ.Ε) χαρακτηρίστηκε ως προάγγελος της έλευσης του Αντιχρίστου¹⁶⁰. Αλλά και η δημιουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Ε.Ε.) συνδέθηκε με το *θηρίο* που

¹⁵⁴ 'Α. 'Αλεβιζόπουλου (πρωτ.), *'Εγχειρίδιο...*, σπ. π., σ. 218.

¹⁵⁵ Β.Α Γεωργόπουλου (πρωτ.), *Σύγχρονοι Προτεστάντες Ψευδοπροφήτες, (25 περιπτώσεις)*, άρθρο σε ηλεκτρονική μορφή από τον Επίσημο Ιστότοπο της Εκκλησίας της Ελλάδος στην ηλεκτρ. διεύθυνση:
http://www.ecclesia.gr/greek/holysynod/committees/heresies/library/georgopoulos_protestantes.pdf (18/01/2018).

¹⁵⁶ Β. Α. Γεωργόπουλου (πρωτ.), *Πεντηκοστιανῶν...*, σπ. π., σ σ. 12, 35. Κ. Τσουρού (πρωτ.), σπ. π..

¹⁵⁷ D. W. Faupel, σπ. π., σ. 29.

¹⁵⁸ *Ματθ. 24, 34.*

¹⁵⁹ 'Α. 'Αλεβιζόπουλου (πρωτ.), *'Εγχειρίδιο...*, σπ. π., σ σ. 202, 220.

¹⁶⁰ C. J. Richmann, σπ. π., σ. 51.

μνημονεύεται στην Αποκάλυψη¹⁶¹. Η χρήση της αριθμολογίας ως μοχλού ερμηνείας και η αδικαιολόγητη παρομοίωση μίας πολιτικής πράξης με τη συγκεκριμένη Βιβλική οντότητα οδήγησε την Ε.Α.Ε.Π. σε μία αβάσιμη προφητική πρόβλεψη. Σύμφωνα με αυτή, ο διεθνής αυτός οργανισμός θα ασκήσει κυριαρχικό έλεγχο στο μέλλον και θα συμβάλλει στα όσα δεινά θα ταλαιπωρήσουν τους άπιστους λαούς¹⁶².

3.5.2.2.2 Περί Αντιχρίστου.

Οι Βιβλικές προσδιοριστικές τοποθετήσεις περί Αντιχρίστου «*έν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ*¹⁶³» δε θα μπορούσαν να μη χρησιμοποιηθούν από τις σημαντικότερες θρησκευτικές κινήσεις. Ηγετικά στελέχη τους τοποθετήθηκαν επισταμένως με αναφορές που σχετίστηκαν με το είδος και τον τρόπο παρουσίας του κατά τις αποκαλυπτικές εκείνες ημέρες. Η Ε.Α.Ε.Π. λόγου χάρη, μέσα από τα λεγόμενα του ιδρυτή της, δε δίστασε να προβεί σε λεπτομερείς περιγραφές που προσδιόριζαν χαρακτηριστικά της προσωπικότητας και της καταγωγής του. Σύμφωνα με αυτές, ο Αντίχριστος θα γεννηθεί το 1952 στην Ελλάδα. Θα είναι, εκτός των άλλων, πολιτικό πρόσωπο και θα έχει ευρεία αναγνωρισιμότητα ευρωπαϊκού επιπέδου. Το αποκαλυπτικότερο στοιχείο, πάντα με γνώμονα την επιχειρηματολογία της κίνησης, είναι το ότι θα διαδραματίσει τον κακοήθη ρόλο της δίκης των πιστών εκμεταλλεόμενος την ισχύ του που θα απορρέει από την ανάληψη της εξουσίας και της διοίκησης των κρατών της Ε.Ε.¹⁶⁴. Με τις ίδιες επισημάνσεις δημοσιεύτηκε άρθρο στην εφημερίδα της κίνησης κάνοντας μνεία για τον Αντίχριστο και τη δυναμική του παρουσία με την ιδιότητα του αρχηγού του Ευρωπαϊκού Κράτους κατά τα έτη 1991 – 1992¹⁶⁵.

3.5.2.2.3 Το τέλος του κόσμου.

Αν και το τέλος του κόσμου περιλαμβάνει μία ευρεία κλίμακα γεγονότων, όπως π.χ η *αρπαγή* - που αποτελεί γεγονός βαρύνουσας σημασίας για όλους ανεξαιρέτως τους Πεντηκοστιανούς, η *χιλιετής βασιλεία* και η *μεγάλη θλίψη* (τα οποία θα αναλυθούν αμέσως παρακάτω), κρίθηκε επιβεβλημένη η επιτόπου προέκταση της καταγραφής των προφητικών προσπαθειών που άπτονται των παραπάνω για λόγους ομοιομορφίας της εργασίας. Όπως θα διαπιστωθεί στις επόμενες γραμμές οι απόπειρες ημερολογιακής τοποθέτησης των αποκαλυπτικών γεγονότων που

¹⁶¹ Αποκ. 13, 1.

¹⁶² 'Α. 'Αλεβιζόπουλου (πρωτ.), 'Εγχειρίδιο..., οπ. π., σ. 218. Β. Α. Γεωργόπουλου (πρωτ.), Πεντηκοστιανῶν..., οπ. π., σ σ. 10 – 11. Β.Α Γεωργόπουλου (πρωτ.), «Ψευδοπροφητείες Πεντηκοστιανῶν», στο Εφημέριος, τευχ. 9 (Σεπτέμβριος 2003), σ σ. 22-23.

¹⁶³ Ιω. 6, 41.

¹⁶⁴ 'Α. 'Αλεβιζόπουλου (πρωτ.), 'Εγχειρίδιο..., οπ. π., σ. 218.

¹⁶⁵ 'Αντωνίας (Μοναχής), οπ. π., σ. 69. Β. Α. Γεωργόπουλου (πρωτ.), Πεντηκοστιανῶν..., οπ. π., σ σ. 12, 35. (Ιδίου), «Ψευδοπροφητείες...», οπ. π.. Κ. Τσουρού (πρωτ.), οπ. π..

προσδιορίστηκαν από ποικίλα προδρομικά φαινόμενα χαρακτηρίζονται από την ίδια ένταση και ανησυχία με τις πρότερες μελλοντικές αναφορές.

Η κατάθεση των τελευταίων προφητειών άρχεται με τον Ουαλό πάστορα J. Geffreys¹⁶⁶, ο οποίος δήλωσε ότι «*Το τέλος του κόσμου συμπίπτει με το έτος 1932*¹⁶⁷». Για τον αυτοαποκαλούμενο προφήτη και θεραπευτή της κίνησης W. Branham, «*Η τελευταία περίοδος της Έκκλησίας που άρχισε τό 1906 θά τελειώσει τό 1977*». Στο τέλος αυτής της περιόδου οι πιστοί έπρεπε να περιμένουν τα γεγονότα της Αρπαγής και τα επακόλουθά της¹⁶⁸. Στην ίδια αποκάλυψη προέβη και ο διάδοχός του, Lawrie, ο οποίος μίλησε για πραγματοποίηση της Αρπαγής το 1977 αλλά και την άμεση έναρξη της χιλιετούς βασιλείας¹⁶⁹. Και ο H. Lindsey δήλωσε ότι «*Η δεκαετία του 1980 θα είναι ή τελευταία δεκαετία της Ιστορίας*¹⁷⁰. Η εφημερίδα Χριστιανισμός προειδοποίησε το αναγνωστικό της κοινό ότι «*Η δεκαετία που μεσολαβεί μεταξύ τών έτων 1990 – 1999 θα ύποδεχτεί δύο (2) μεγάλα γεγονότα, ένα από τά όποία θα είναι και ή Αρπαγή*»¹⁷¹.

Έναν πρωτότυπο τρόπο προσδιορισμού του τέλους του κόσμου άσκησε ο D. W. Myland. Ο Καναδός θεραπευτής προσπάθησε να δώσει τη δική του εκδοχή προφητεύοντας ότι το τέλος θα συμβεί το έτος 1906. Η κατοχύρωση της προφητείας του δε στηρίχτηκε σε Αγιογραφικά ερείσματα, αλλά σε εμπειρικές και επιστημονικές μελέτες. Αναλυτικότερα, χρησιμοποίησε διαγράμματα και κλιματολογικά φαινόμενα με τα οποία παρατηρούσε τα επίπεδα βροχοπτώσεων των τεσσάρων (4) τελευταίων δεκαετιών στην περιοχή της Παλαιστίνης. Η έντονη μετεωρολογική κινητικότητα και η ακολουθούμενη ραγδαία αύξηση των υδατοπτώσεων τον οδήγησαν στο συμπέρασμα ότι οι εσχατολογικές εξελίξεις πλησιάζουν με γοργό ρυθμό¹⁷².

Αν και η αναβλητικότητα των προφητειών συνετέλεσε στη διαμόρφωση μιας επιφυλακτικότερης στάσης που ενστερνίστηκαν όλοι οι πιστοί της κίνησης, αξίζει να παρατεθούν μερικές ακόμα, που απασχόλησαν επίσημα το αναγνωστικό κοινό. Ο Αμερικανός Πεντηκοστιανός E. Whisenant σε δύο (2) εκδοτικές απόπειρες που βρήκαν απήχηση από εκατομμύρια βιβλιόφιλους αποκάλυψε ότι «*το 1988 θα είναι το έτος της Αρπαγής*». Το έτος 1989 ανακάλεσε την πρότερη πρόβλεψη επαναπροσδιορίζοντας την εκδήλωση της Αρπαγής κατά την τρέχουσα περίοδο. Και

¹⁶⁶ Wikipedia, *George Jeffreys (pastor)*, άρθρο σε ηλεκτρονική μορφή από την ηλεκτρ. διεύθυνση: [https://en.wikipedia.org/wiki/George_Jeffreys_\(pastor\)](https://en.wikipedia.org/wiki/George_Jeffreys_(pastor)) (πρόσβαση 18/01/2018).

¹⁶⁷ W. J. Hollenweger, οπ. π..

¹⁶⁸ Ά. Άλεβιζόπουλου (πρωτ.), *Έγχειρίδιο...*, οπ. π., σ. 333.

¹⁶⁹ Οπ. π..

¹⁷⁰ Β.Α Γεωργόπουλου (πρωτ.), *Σύγχρονοι...*, οπ. π..

¹⁷¹ Άντωνίας (Μοναχής), οπ. π., σ σ. 69, 124, 128. Β. Α. Γεωργόπουλου (πρωτ.), *Πεντηκοστιανών...*, οπ. π., σ σ. 12, 35. Κ. Τσουρού (πρωτ.), οπ. π..

¹⁷² D. W. Faupel, οπ. π., σ. 28.

τα δύο προφητικά εγχειρήματα κατέληξαν στο κενό¹⁷³. Για την επιστροφή του Χριστού το 1988 μίλησε και ο C. Deal¹⁷⁴. Ο R. H. Hal δήλωσε ότι η αρπαγή θα λάβει χώρα εντός του 1991¹⁷⁵. Μία άλλη συγγραφέας ονόματι D. Miller τοποθέτησε την Αρπαγή το 1992¹⁷⁶. Τον Οκτώβριο του ίδιου έτους μίλησε για την αρπαγή της Εκκλησίας ο B. O. Ahn¹⁷⁷. Για το ίδιο έτος μίλησε και ο R. Reese και τόνισε ότι όσοι ζουν θα δούνε τη Μ. Θλίψη¹⁷⁸. Ο εκδότης C. Taylor διαφώνησε με τις παραπάνω προβλέψεις διορθώνοντας με νέα πιο συγκεκριμένη ημερομηνία το έτος της Αρπαγής που ήταν ο Σεπτέμβριος του 1994¹⁷⁹.

Την σκυτάλη των προβλέψεων¹⁸⁰ παρέλαβε ο πάστορας J. Hikle, ο οποίος φάνηκε ακόμα πιο βέβαιος για τα αναμενόμενα ορίζοντας ως ημερομηνία της αρπαγής την 09/06/1994. Στο ίδιο έτος αλλά με διαφορετική ημερομηνία (06/09/1994) προσδιορίστηκε η αρπαγή και από τον H. Camping. Οι δηλώσεις για το τέλος του κόσμου συνεχίστηκαν με αμείωτο ρυθμό παρά τους ψιθύρους που έκαναν δυσμενή σχόλια για την ασυνέπεια των προφητικών λόγων. «Κατά το διάστημα των ετών 1993-1996 ο Αντίχριστος θα βασιλεύει πάνω στη γη» σύμφωνα με τον C. Edminster. Οι J. Civelli και S. Dok προέβλεψαν την έλευση του Χριστού τον Νοέμβριο του 1996. Το έτος 1997 θα γνώριζε για την Μ. S. Relfe τη φοβερή μάχη του Αρμαγεδδώνα. Ένα (1) χρόνο αργότερα ο L. Wilson μίλησε για την έλευση της Β΄ Παρουσίας εντός του 1998.

Όπως ήταν πολύ λογικό η δυστοκία των προβλέψεων της κίνησης, που θα μπορούσε να περιγραφεί μεταφορικά ως ένας εξαντλητικός καλπασμός αναίρεσης και αντικατάστασης των προφητικών λόγων με νέες προβλέψεις, απομυθοποίησε τους έχοντες το λεγόμενο χάρισμα στα μάτια των πιστών. Η αυγή, όμως, της δεύτερης χιλιετηρίδας αναζωπύρωσε τις προσδοκίες των τελευταίων δίνοντας στις ηγετικές φυσιογνωμίες ακόμα μία ευκαιρία. Με το κλείσιμο των δύο (2) χιλιετηρίδων κάποιοι οραματίστηκαν ότι λαμβάνουν χώρα όλα όσα έχουν προειπωθεί κατά την πορεία των κινήσεων. Σύγχρονοι εκπρόσωποι χαρακτήρισαν το 2000 ορόσημο των αποκαλυπτικών δοξασιών. Εντός του νέου αποκαλυπτικού έτους (2000) προφητεύτηκε - και πάλι - η αρπαγή (ή Δευτέρα Παρουσία του Χριστού). Για το έτος αυτό μίλησαν μεταξύ άλλων οι M. Byers, J. V. Imre, J. R. Church, M. Hunter και J. Good¹⁸¹. Επίσης, «το έτος 2001 θα υποδεχόταν την έναρξη της χιλιετούς Βασιλείας» κατά τον C. R. Taylor¹⁸². Τέλος, στις πιο πρόσφατες

¹⁷³ Β. Α. Γεωργόπουλου (πρωτ.), *Πεντηκοστιανών...*, οπ. π., σ. σ. 12 – 13.

¹⁷⁴ Β.Α Γεωργόπουλου (πρωτ.), *Σύγχρονοι...*, οπ. π..

¹⁷⁵ Οπ. π..

¹⁷⁶ Β. Α. Γεωργόπουλου (πρωτ.), *Πεντηκοστιανών...*, οπ. π., σ. 13.

¹⁷⁷ Β.Α Γεωργόπουλου (πρωτ.), *Σύγχρονοι...*, οπ. π..

¹⁷⁸ Οπ. π..

¹⁷⁹ Οπ. π..

¹⁸⁰ Οπ. π..

¹⁸¹ Οπ. π..

¹⁸² Οπ. π..

προβλέψεις εντάχθηκε η δήλωση του M. J. Agee κατά την οποία η Δευτέρα (Β') Παρουσία θα πραγματοποιηθεί στις 06/08/2008¹⁸³.

3.5.2.2.4 Περιβάλλον – Αθλητισμός.

Κλείνοντας αυτή τη μακροσκελή αναφορά καθίσταται αναγκαίο να επισημάνουμε έναν κύκλο προβλέψεων που επιχείρησε να συνδέσει καθημερινά γεγονότα με τα έσχατα αν και δεν παρουσίασαν ποτέ άμεση και οφθαλμοφανή σχέση. Η Ε.Α.Ε.Π. και ο ηγέτης της Λ. Φέγγος θεώρησαν ως αποκαλυπτικό σημείο των καιρών την κατάκτηση της πρώτης θέσης της Εθνικής Ομάδας της Ελλάδας στο Ευρωπαϊκό Πρωτάθλημα Καλαθοσφαίρισης το 1987. Ο Φέγγος τόνισε ότι μετά από το σπουδαίο αυτό αθλητικό γεγονός έρχονται ραγδαίες εξελίξεις και γι' αυτό ο λαός της κίνησης θα πρέπει να είναι υπομονετικός μέχρι να επιβεβαιωθεί ο λόγος του Θεού που εκφράζεται κατά τη θεολογία της κίνησης από το στόμα του ηγέτη της¹⁸⁴. Όπως είναι πολύ φυσικό παραμένει το ερώτημα για όλους ανεξαίρετως τους χριστιανούς κατά πόσο αυτό το τυχαίο αθλητικό γεγονός επιβεβαιώνεται μέσα από τα χωρία της Παλαιάς και Καινής Διαθήκης.

Σε γενικές γραμμές, απτά σημεία απόδειξης της έλευσης του τέλους θεωρήθηκαν όλες οι κλιματολογικές καταστροφές, οι περιβαλλοντολογικές μολύνσεις αλλά και η διάδοση επικίνδυνων για τον άνθρωπο ασθενειών. Η μελλοντική πραγματικότητα περιγράφηκε και πάλι με ζοφερούς όρους. Έγινε αναφορά για επιδημία φρικτών ασθενειών που θα βασανίσουν τον άνθρωπο αλλά και φοβερής σύγχυσης της φύσης¹⁸⁵. Ακόμα πιο καταστροφική παρουσιάζεται η προφητεία της L. Wilson. Η τελευταία είδε στο μέλλον ότι η πολιτεία της Καλιφόρνια των Η.Π.Α. θα ισοπεδωθεί κυριολεκτικά κατά το έτος 1994¹⁸⁶. Ο M. J. Agee προέβη σε μία άλλη δήλωση – επίσης ολέθριου τύπου – κατά την οποία «*ή γή θα γνωρίσει άπειλή από τό διάστημα τόν Σεπτέμβριο τοῦ 2007*». Η πρόβλεψη αυτή έκανε λόγο για ασύλληπτες συνέπειες όταν ένας ουράνιος αστεροειδής καταστροφέας θα συγκρουστεί με τη γη. Οι επιπτώσεις στον πλανήτη, όπως αναφέρεται, ξεφεύγουν από τα όρια της ανθρώπινης διανόησης¹⁸⁷.

Κλείνοντας την παράθεση αυτή πρέπει να επισημάνουμε ότι στους κόλπους συγκεκριμένων κινήσεων υπήρξαν και προφητείες που παρουσίασαν ένα πιο ειρηνικό και ελπιδοφόρο μέλλον που θα υποδεχτεί τα Έσχατα. Σύμφωνα με αυτές, σημεία των καιρών δε θα αποτελέσουν μόνο η εμφάνιση και διάδοση των ασθενειών αλλά και η ίασή τους¹⁸⁸. Επίσης, άλλες «προφητείες» αναφέρθηκαν σε πολιτικούς θριάμβους, σε συνθήκες ειρήνης, στην κυκλοφορία συγκεκριμένου

¹⁸³ Οπ. π..

¹⁸⁴ 'Α. Άλεβιζόπουλου (πρωτ.), *Έγχειρίδιο...*, οπ. π., σ σ. 218 – 219.

¹⁸⁵ Οπ. π., σ. 219.

¹⁸⁶ Β.Α Γεωργόπουλου (πρωτ.), *Σύγχρονοι...*, οπ. π..

¹⁸⁷ Οπ. π..

¹⁸⁸ R. B. Robson, οπ. π., σ σ. 84 – 85.

έντυπου τύπου, σε ολοένα και συνεχώς αυξανόμενα οικονομικά μεγέθη, στην ανάπτυξη της τεχνολογίας, στην αύξηση των αεροπορικών δρομολογίων και σε διακρατικές συμφωνίες¹⁸⁹. Οι προβλέψεις αυτές απασχόλησαν πολύ λιγότερο τους μελετητές του κινήματος λόγω της μειοψηφικής τους παρουσίας στις Πεντηκοστιανικές δοξασίες.

3.6 Το Τέλος των Εσχάτων

Φθάνοντας στην παράθεση των γεγονότων με τα οποία κορυφώνεται η έλευση των Εσχάτων, κρίνεται αναγκαία η επανάληψη της δυσκολίας του εγχειρήματος όσον αφορά στην ανομοιογενή δογματική τους τοποθέτηση¹⁹⁰, αλλά και της πολυπρισματικής αντίληψης των γεγονότων της Αποκάλυψης. Η θεολογική πολυμέρεια των αναφορών τους λειτουργεί ουσιαστικώς μόνο κατά την επεξεργασία και διάρθρωση των κοινών θεολογικών παραδοχών και επικουρικώς κατά την έκθεση των διαφοροποιήσεών τους. Τα γεγονότα θα τεθούν κατά χρονολογική σειρά και όχι αυθαίρετα, βάσει του ενημερωτικού φυλλαδίου – πρόσκληση¹⁹¹ της Ε.Α.Ε.Π., η οποία δραστηριοποιείται εντός της Ελληνικής Επικράτειας. Η συγκεκριμένη Ομολογία διακρίθηκε για την ιδιομορφία των εσχατολογικών της θέσεων μέσα από τα κηρύγματα επιφανών μελών της αλλά και από τις έντυπες δράσεις της.

Οι σημαντικότερες πράξεις που θα πραγματοποιηθούν κατά την τελευταία φάση της Εσχατολογικής περιόδου, αποδεκτές απ' όλες ανεξαιρέτως τις Ομολογίες, αλλά και της πλειονότητας των θεολογικών ερευνών¹⁹² είναι οι εξής:

- Εμφάνιση Χριστού.
- Ανάσταση πιστών.
- **Αρπαγή Εκκλησίας.**
- Κρίση πιστών στον ουρανό.
- Εμφάνιση Αντιχρίστου και περίοδος **μεγάλης θλίψης** στη γη.
- Τέλος μεγάλης θλίψης και επανεμφάνιση Χριστού με τους ακολουθούμενους πιστούς στη γη.
- Εγκαθίδρυση **χιλιετούς Βασιλείας του Χριστού.**
- Τέλος Χιλιετίας με την τελευταία πράξη ανθρώπινης αποστασίας και την ακολουθούμενη συντριβή της.

¹⁸⁹ W. J. Hollenweger, οπ. π., σ. 416.

¹⁹⁰ Α. Μύρου (΄Αρχιμ.), «΄Εσχατολογικές πλάνες...», οπ. π., σ. 150.

¹⁹¹ ΄Εσχατες Ημέρες..., οπ. π..

¹⁹² Π. Καρανικόλα (Μητρ. Κορινθίας), οπ. π., σ. 273. ΄Α. ΄Αλεβιζόπουλου (πρωτ.), ΄Εγχειρίδιο..., οπ. π., σ σ. 164 – 165, 189, 200, 202 – 203, 206 – 207, 218 – 219, 232 – 233, 243. Α. Μύρου (΄Αρχιμ.), «΄Εσχατολογικές πλάνες...», οπ. π., σ. 151. ΄Α. Καρακαλλινού (΄Ιερομονάχου), οπ. π., σ. 249. Β. Α. Γεωργόπουλου (πρωτ.), *Πεντηκοστιανών...*, οπ. π., σ σ. 33 – 34. (Ιδίου), «΄Η χιλιαστική δοξασία...», οπ. π., σ. 124. W. J. Hollenweger, οπ. π., σ. 415. A. Anderson, οπ. π., σ σ. 218 – 219.

- Ανάσταση αμετανόητων αμαρτωλών και η **Τελική Κρίση ή η Κρίση του Μεγάλου Λευκού Θρόνου**.
- Ανακαίνιση ουρανού και γης.

3.6.1 Αρπαγή

Η λέξη *Αρπαγή* εντοπίστηκε Βιβλικά¹⁹³ στον λόγο με τον οποίο ο Απόστολος Παύλος απευθύνθηκε στην ιδρυθείσα από τον ίδιο Εκκλησία της Θεσσαλονίκης, με σκοπό να τους κατατοπίσει για το πώς και πότε θα έρθει η «*Ἡμέρα τοῦ Κυρίου*»¹⁹⁴. Η χαρακτηριζόμενη ως «*Ἡμέρα τοῦ Κυρίου*» ταυτίστηκε με τη χρονική εκείνη στιγμή κατά την οποία ο Υιός του Θεού «*θα ἔλθει καί πάλι πίσω στή γῆ*»¹⁹⁵. Η επανεμφάνιση του Χριστού κλήθηκε από τους Πεντηκοστιανούς και ως *νέα Ὑπαπαντή*¹⁹⁶. Σκοπός της θα είναι η *παραλαβή* των πιστών ανθρώπων για να τους ανεβάσει στον Ουρανό¹⁹⁷. Η απομάκρυνση των πιστών από το έδαφος θα τους απαγκιστρώσει από την επιρροή του Αντιχρίστου, όπως θα δούμε στη συνέχεια.

Η περιγραφή αυτού του αποκαλυπτικού γεγονότος από τις πεντηκοστιανικές πηγές ακολούθησε τα βασικά στοιχεία της αντίστοιχης Παύλειας επιστολής¹⁹⁸. Η κατάβαση του Χριστού στη γη θα γίνει με ηχηρό τρόπο. Θα ακουστούν, δηλαδή, τρεις (3) εκκωφαντικοί ήχοι (ένας αλαλαγμός, η φωνή ενός Αρχαγγέλου και το σάλπισμα του Θεού), που θα γίνουν αντιληπτοί σε όλη τη Δημιουργία¹⁹⁹. Αν και οι ήχοι αυτοί της Αποκάλυψης θα είναι έντονα ισχυροί, παρόλα αυτά στο διαπεραστικό άκουσμά τους θα ανταποκριθούν μόνο οι πιστοί της μετά Χριστού εποχής²⁰⁰. Οι χαρακτηριζόμενοι και ως *δίκαιοι* θα αναστηθούν, θα επανασυσταθούν τα σώματά τους και μόλις ολοκληρωθεί η επανένωση με τις ψυχές τους θα αρπαχτούν από τον Κύριο²⁰¹. Η διαδικασία της *Αρπαγής* θα ολοκληρωθεί με τη συμπερίληψη όλων των ζωντανών, μέχρι τότε, πιστών της κίνησης²⁰². Οι *Άγιοι*²⁰³ ή *Αναγεννημένοι*²⁰⁴ ή *εκλεκτοί*²⁰⁵ θα συγκροτήσουν μαζί με τους αναστημένους

¹⁹³ Α΄ Θεσ. 4,17.

¹⁹⁴ Βλ. σχετ. Ή. Δ. Καραβιδόπουλου, *Εισαγωγή στην Καινή Διαθήκη, Θεσσαλονίκη 2010*³, σ σ. 219 – 226.

¹⁹⁵ Στρόβολος, *Είκοσι εννέα (29) σημαντικές Βιβλικές αλήθειες, Κύπρος, χ. χ.*, σ. 10.

¹⁹⁶ Άντωνίας (Μοναχής), οπ. π., σ. 75.

¹⁹⁷ J. Lawless, οπ. π., σ. 49.

¹⁹⁸ Υποσημ. 193, βλ. Σχετ. Άντωνίας (Μοναχής), οπ. π., σ σ. 71 - 72.

¹⁹⁹ Οπ. π..

²⁰⁰ Άντωνίας (Μοναχής), οπ. π..

²⁰¹ Οπ. π.. Ά. Άλεβιζόπουλου (πρωτ.), *Πεντηκοστιανοί...*, οπ. π., σ σ. 38, 48, 50. Α. Μύρου (Άρχιμ.), «΄Εσχατολογικές πλάνες...», οπ. π., σ. 151. C. J. Richmann, οπ. π., σ σ. 45, 52.

²⁰² Ά. Άλεβιζόπουλου (πρωτ.), *Πεντηκοστιανοί...*, οπ. π., σ σ. 38, 48.

²⁰³ Ά. Άλεβιζόπουλου (πρωτ.), *Έγχειρίδιο...*, οπ. π., σ. 256.

²⁰⁴ Οπ. π., σ. 296. (Ιδίου), *Πεντηκοστιανοί...*, οπ. π., σ. 50.

²⁰⁵ Ά. Άλεβιζόπουλου (πρωτ.), *Έγχειρίδιο...*, οπ. π., σ. 333.

πιστούς της Καινής Διαθήκης την *πραγματική Εκκλησία* ή *αλλιώς τη Νύμφη*²⁰⁶ που θα αναληφθεί στον αέρα²⁰⁷.

Στον αέρα τα πράγματα θα είναι εντελώς διαφορετικά. Ο τόπος αυτός περιγράφηκε ως σημείο «*μεγάλης και ἔνδοξης συνάντησης*²⁰⁸», στον οποίο θα διαδραματιστούν όλα όσα έχουν καταγραφεί από ποικίλες διδασκαλίες των κινήσεων. Σύμφωνα με αυτές, η συνάντηση θα έχει χαρακτήρα πανηγυρικό και γαμήλιο. Ο Νυμφίος - Χριστός θα παντρευτεί τη Νύμφη – Εκκλησία. Η πράξη αυτή, που καταγράφηκε συμβολικά - παραβολικά μέσα στην Αγία Γραφή (παραβολή των δέκα παρθένων)²⁰⁹ θα αποκτήσει αληθινές διαστάσεις. Εκτός, όμως, από τον πρόσχαρο και χαρούμενο χαρακτήρα της *αρπαγής*, θα πρέπει να επισημανθούν και οι λυτρωτικές της προεκτάσεις.

Σύμφωνα, λοιπόν, με την επιχειρηματολογία τους, ο Χριστός θα προστατέψει την Εκκλησία Του από τα θλιβερά γεγονότα που θα λάβουν χώρα κατά την περίοδο της *μεγάλης θλίψης* από τον Αντίχριστο²¹⁰. Η Εκκλησία των πιστών που θα απαρτίζεται από 144.000 μέλη²¹¹ θα παραμείνει στο μεσουράνημα για μία (1) επταετία, χρονικό διάστημα κατά το οποίο, όπως είπαμε, θα διαρκέσει η τυρρανική εξουσία του Αντιχρίστου κάτω στη γη²¹². Κατά τη διάρκεια αυτής της επταετούς και εναέριας παραμονής θα λάβει χώρα και ένα ακόμα γεγονός. Συγκεκριμένα, οι αρπαχθέντες θα βρεθούν μπροστά στο αποκαλούμενο *Βήμα της Κρίσης του Χριστού*²¹³. Η παράσταση, όμως, των μελών της κίνησης ενώπιον του Θεού δε θα ταυτιστεί για τους Πεντηκοστιανούς με την *Τελική Κρίση*. Βασιζόμενοι σε αγιογραφικό χωρίο του Αποστόλου Παύλου²¹⁴ προσδοκούν ότι το Βήμα αυτό του Χριστού θα χρησιμεύσει ως πεδίο ανταπόδοσης όλων των καλών πράξεων που έχουν κάνει στη γη στερούμενο επικριτικού ή τιμωρητικού χαρακτήρα.

Από την προαναφερθείσα διδασκαλία δεν έλειψαν υπερβολικές και ακατοχύρως αναφορές σε άλλου είδους εξωγήινες υπάρξεις. Η Ε.Α.Ε.Π. αναφέρει ότι κατά την πραγμάτωση του γεγονότος της Αρπαγής και των επακόλουθων αυτής θα κυκλοφορήσουν έντονες φήμες ότι θα λάβουν μέρος και Αγνώστου Ταυτότητας Ιπτάμενα Αντικείμενα (Α.Τ.Ι.Α.). Οι αναφορές στις υπάρξεις αυτές που θα έλθουν από κάποιο άλλο πλανήτη θα προκαλέσουν ακόμη μεγαλύτερη ανησυχία στους

²⁰⁶ Οπ. π., σ σ. 256, 268. C. J. Richmann, οπ. π..

²⁰⁷ Π. Καρανικόλα (Μητρ. Κορινθίας), οπ. π.. 'Αντωνίας (Μοναχής), οπ. π..

²⁰⁸ 'Αντωνίας (Μοναχής), οπ. π..., σ. 72.

²⁰⁹ P. Althouse, R. Waddell, *Perspectives...*, οπ. π., σ σ. 144 - 145.

²¹⁰ 'Αντωνίας (Μοναχής), οπ. π., σ. 91. Α. Μύρου ('Αρχιμ.), «'Εσχατολογικές πλάνες...», οπ. π., σ. 160.

'Α. Καρακαλλινού ('Ιερομονάχου), οπ. π., σ. 250. C. J. Richmann, οπ. π., σ. 15.

²¹¹ 'Α. 'Αλεβιζόπουλου (πρωτ.), 'Εγχειρίδιο..., οπ. π., σ. 296. R. B. Robson, οπ. π., σ. 80. Για τους Πεντηκοστιανούς ο αριθμός αυτός αποτελεί φυσικό και όχι συμβολικό μέγεθος, βλ. σχετ. Α. Μύρου ('Αρχιμ.), «'Εσχατολογικές πλάνες...», οπ. π., σ. 153.

²¹² 'Αντωνίας (Μοναχής), οπ. π., σ. 74. 'Α. Καρακαλλινού ('Ιερομονάχου), οπ. π., σ. 251.

²¹³ 'Αντωνίας (Μοναχής), οπ. π., σ. 79. Α. Μύρου ('Αρχιμ.), «'Εσχατολογικές πλάνες ...», οπ. π., σ. 151.

²¹⁴ Β' Κορ. 5, 10, βλ. σχετ. 'Αντωνίας (Μοναχής), οπ. π..

απίστους. Θα διαδοθούν φήμες ότι η δραστηριοποίησή τους συνδέεται με την εξαφάνιση των Αναγεννημένων που τους πήραν μαζί τους μακριά από τη γη για να αραιώσει ο πληθυσμός της. Το δυστύχημα, σύμφωνα με την θεωρία αυτή, θα είναι ότι οι άπιστοι θα πιστέψουν σε αυτήν την ακραία τοποθέτηση, αντί να συνειδητοποιήσουν ότι η εξαφάνιση των συνανθρώπων τους οφείλεται στο σωτηριολογικό χαρακτήρα των αποκαλυπτικών δοξασιών της κίνησης²¹⁵.

Ανάλογες τοποθετήσεις της Ε.Α.Ε.Π. ανακαλύπτονται και σε άλλες φάσεις των Εσχάτων ημερών. Όπως θα δούμε παρακάτω, με την εκπνοή της επταετούς (7^{ου}) κυριαρχίας ο Αντίχριστος θα θελήσει να εμποδίσει την έλευση του Χριστού στον κόσμο που θα συνοδεύεται από την Εκκλησία Του (ενν. των Πεντηκοστιανών). Αυτό θα γίνει με ανθρώπινα πολεμικά μέσα μαζικής καταστροφής. Η προβαλλόμενη δικαιολογία για την επιθετική αυτή κίνηση εναντίον του Χριστού και των προστατευόμενων πιστών Του, θα στηριχθεί στο επιχείρημα ότι έρχονται ξανά στη γη συμπαντικές δυνάμεις που πρέπει να αναχαιτιστούν για να μην απειλήσουν την ανθρωπότητα²¹⁶. Αν και μέσω αυτών των αναφορών δεν μπορεί να επικυρωθεί η απόλυτη πίστη της Ε.Α.Ε.Π. στην ύπαρξη και παρουσία άλλων οντοτήτων που θα συμμετέχουν ενεργά στα μελλούμενα, δεν μπορούμε να παραλείψουμε έστω και τη μικρή παρουσία και συμπερίληψή τους σε θέσεις που διατύπωσε κατά το παρελθόν.

Όπως και να διαδραματιστούν τα μελλοντικά γεγονότα, οι Πεντηκοστιανικές Ομολογίες βρήκανε νόημα ύπαρξης μέσα από την αποκαλυπτική θεωρία της Αρπαγής. Γι' αυτόν ακριβώς τον λόγο εξυμνήθηκε έντονα από τις διάφορες τάξεις των πιστών. Η προσδοκία και η αναμονή της θεϊκής έλευσης είχε δοξολογικό χαρακτήρα, που βρήκε έκφραση ακόμη και μέσα από καλλιτεχνικές δημιουργίες. Αν και διαπιστώθηκε μία ασταμάτητη διάθεση εξύμνησης της ζωής, που θα απολαύσουν οι Πεντηκοστιανοί με τα νέα δεδομένα που θα έρθουν στη ζωή τους, κρίθηκε σκόπιμη μία μικρή αλλά αντιπροσωπευτική παράθεση σχετικών ύμνων και τραγουδιών. Σε γενικές γραμμές η συντριπτική τους πλειοψηφία εξήρε τον κόπο των συνανθρώπων που αγωνίστηκαν ακολουθώντας και εφαρμόζοντας πιστά τις θρησκευτικές επιταγές της κίνησης σε πείσμα όλων των λοιδοριών και των κρουσμάτων αμφισβήτησης που προήλθαν από άλλους χώρους, αλλά και από τους υπόλοιπους Χριστιανικούς κλάδους.

Χαρακτηριστική υπήρξε η αναφορά του κληρικού, πάστορα και μέλους της συνομοσπονδίας των Πεντηκοστιανών στη Γερμανία, Gerhard Klemm²¹⁷, ο οποίος ως τραγουδοποιός προσέγγισε την *Αρπαγή* με τον δικό του ξεχωριστό τρόπο. Συγκεκριμένα, ανέφερε σε ένα τραγούδι – κήρυγμα τη δική του οπτική πλευρά όσον

²¹⁵ Αντωνίας (Μοναχής), οπ. π., σ. 77.

²¹⁶ Α. Άλεβιζόπουλου (πρωτ.), *Έγχειρίδιο...*, οπ. π., σ. 219.

²¹⁷ Wikipedia, *Gerhard Klemm*, άρθρο σε ηλεκτρονική μορφή στην ηλεκτρ. διεύθυνση: https://de.wikipedia.org/wiki/Gerhard_Klemm (πρόσβαση 29/01/2018).

αφορά στον τρόπο πραγμάτωσής της παραλληλίζοντάς την με τον τρόπο αποδημίας των πουλιών από τις όχθες των φιόρδ στη Σκανδιναβία. Το εντυπωσιακό αυτό θέαμα της φύσης (στη Νορβηγία) περιγράφει τις «...Χιλιάδες αποδημητικών πουλιών που μαζεύονται στις όχθες... Μία συγκεκριμένη μέρα πετάνε όλα μαζί και με μία κραυγή θριάμβου αρχίζουν το ταξίδι τους στο Νότο. Αλλά τα άρρωστα και τα αδύνατα πουλιά δεν τολμούν να πετάξουν μαζί τους. Αυτά που έχουν μείνει πίσω αρχίζουν ένα σπαρακτικό κλάμα. Μόνο ο χειμώνας και ο θάνατος τα περιμένει... Για μας θα έρθει η ημέρα που η Βίβλος λέει ότι θα ηχήσουν οι σάλπιγγες του Θεού και θα ανέβουμε στον Ιησού Χριστό στον ουρανό. Εσύ θα είσαι εκεί,²¹⁸».

Ο τραγουδιστής Jimmy Davis μίλησε για τον θάνατο ως ανακούφιση από τα βάσανα που ταλαιπωρούν τους πιστούς στην υπάρχουσα ζωή. Το τραγούδι του με τίτλο: «Ηλιοβασίλεμα της Ζωής» ανήγγειλε θριαμβευτικά ότι « Όλες οι επιγείες ελπίδες θα ξεθωριάσουν και ο Ιησούς θα πάρει το τέκνο του Θεού από το χέρι και θα το οδηγήσει στο κρύο ποτάμι του θανάτου²¹⁹». Ο βαρύτονος Einar Ekberg τραγουδούσε στο θέατρο «Είμαι ένας προσκυνητής, είμαι ένας ξένος αλλά ανεβαίνω στο σπίτι μου ψηλά²²⁰». Ο Α. Α. Allen αναφέρθηκε σε κάποια τραγούδια του στην επουράνια πόλη της Ιερουσαλήμ. Η επισήμανση αυτή είχε τη μορφή και κριτικής τοποθέτησης ενάντια στην απερισκεψία των αμετανόητων ανθρώπων²²¹.

Ανάλογη απήχηση είχαν τα τραγούδια του Mahalia Jackson στους πιστούς της κίνησης. Η εξιστόρηση των βιωματικών τους εμπειριών μέσω των μελοποιημένων στίχων είχε ως σκοπό να μιλήσει επικριτικά για την παθητική στάση των αμύητων έναντι των επερχόμενων εσχατολογικών γεγονότων, αλλά και να τονιστεί η σωτηρία των Αγίων μέσω του θανάτου. Ένα άλλο τραγούδι αναφέρεται στη στιγμή της ακρόασης της εσχατολογικής σάλπιγγας του Κυρίου και της ανάληψης των πιστών στον αέρα. «Όταν ηχήσουν οι σάλπιγγες... και θα έχει τελειώσει ο χρόνος και η χαρραυγή θα είναι παντοτινή, λαμπερή και δίκαιη, όταν αυτοί που θα σωθούν θα συγκεντρωθούν στην άλλη όχθη και όταν συνταχθεί ο κατάλογος, θα είμαι εκεί²²²».

Κλείνοντας τον κύκλο των τραγουδιών με τα οποία εξυμνήθηκαν οι προσδοκίες των Πεντηκοστιανών για τις τελευταίες ημέρες, παρατίθεται ο νοηματικός σκελετός του τραγουδιού που τιτλοφόρησε ως «Η επιστροφή του Κυρίου μας στη γη» και βασίζεται σε στοιχεία ληφθέντα, κατά τον δημιουργό του²²³, από το βιβλίο των Πράξεων²²⁴. Σύμφωνα με αυτό κάθε πιστό μέλος της Κίνησης αναμένει με ανυπομονησία τον ερχομό του Κυρίου για να παραλάβει τη Νύμφη Του

²¹⁸ W. J. Hollenweger, οπ. π., σ. 416.

²¹⁹ Οπ. π..

²²⁰ Οπ. π..

²²¹ Οπ. π..

²²² Οπ. π., σ. 417.

²²³ Βλ. S.J. Land, οπ. π., σ σ. 54 - 55.

²²⁴ Πραξ. 1, 9-11.

στον αέρα. Η Αρπαγή θα είναι μία απαρχή ευχάριστων γεγονότων, διότι μετά από αυτή θα βασιλέψει ο Κύριος αφού εγκατασταθεί στη γη (χιλιετής Βασιλεία) και θα επικρατήσει η μακρόχρονη ειρήνη. Κάθε αρρώστια και λύπη θα εξαλειφθεί. Ύστερα από αυτή την περιγραφή το τραγούδι τελειώνει με τη συμμετοχή της χορωδίας που κραυγάζει επανειλημμένως ότι «ο Χριστός έρχεται ξανά πίσω στη γη για να συντρίψει τον Σατανά²²⁵».

Κλείνοντας την αναφορά μας στην Αρπαγή και πριν αναφερθούμε στους οραματισμούς των Πεντηκοστιανών για το εξίσου σπουδαίο, για αυτούς, γεγονός της χιλιετούς Βασιλείας, είναι σημαντικό να ορίσουμε πρώτα κάποιες θεολογικές, μεταξύ τους, διαφορές. Τα σημεία εκκινήσεως των διαφορετικών δογματικών ρευμάτων απορρέουν από το είδος προτεραιότητας μεταξύ της Δευτέρας (Β΄) Παρουσίας του Θεού και της χιλιετούς Βασιλείας. Ωστόσο, κανείς δεν μπορεί να αμφισβητήσει ότι η εσχατολογική αυτή πολυτυπία αποκάλυψε ένα ισχυρό πεδίο διένεξης που ταλαιπώρησε τόσο την πρώιμη όσο και την τωρινή Πεντηκοστιανική επικαιρότητα²²⁶.

Σε γενικές γραμμές ο κύριος όγκος των Πεντηκοστιανικών Ομολογιών πρέσβευε ότι η επάνοδος του Χριστού - ή αλλιώς η πρώτη του Έπιφάνεια²²⁷ - θα συμβεί πριν την εγκαθίδρυση της Βασιλείας Του και καλείται Προχιλιασμός (Premillennialism)²²⁸. Το υπόλοιπο Ομολογιακό σύνολο θεώρησε ότι η κάθοδος του Χριστού στον κόσμο θα πραγματοποιηθεί με την εκπνοή της χιλιόχρονης Βασιλείας Του στη γη και αναφέρθηκε ως Μεταχιλιασμός (Postmillennialism)²²⁹. Μεταξύ των δύο (2) αυτών πεποιθήσεων ξεπρόβαλε και μία τρίτη (3^η) θεωρία που εξέφρασε μία (1) συνεπή αλλά ασυνεχή αποκάλυψη του έργου του Θεού στην ιστορία της ανθρωπότητας. Η πεποίθηση αυτή αποκαλείται μέχρι και σήμερα Θεωρία των Οικονομιών (Dispensationalism)²³⁰. Κάθε δογματική απόχρωση ερείδεται στα δικά της θεωρητικά υποστυλώματα.

3.6.1.1 Προχιλιασμός (Premillennialism)

Η Προχιλιαστική θεωρία αποτελεί την τέταρτη (4^η) μεγαλύτερη ιδέα του κινήματος²³¹. Το εσχατολογικό της χρονοδιάγραμμα²³² αναπτύσσεται με γνώμονα την παραδοχή ότι ο Χριστός θα επιστρέψει προσωπικά, κυριολεκτικά και φανερά

²²⁵ S.J. Land, οπ. π..

²²⁶ W. J. Hollenweger, οπ. π., σ. 415. 'Α. 'Αλεβιζόπουλου (πρωτ.), 'Εγχειρίδιο..., οπ. π., σ σ. 164 – 165.

²²⁷ Στρόβολος, οπ. π., σ. 11.

²²⁸ 'Α. 'Αλεβιζόπουλου (πρωτ.), 'Εγχειρίδιο..., οπ. π., σ σ. 164 – 165.

²²⁹ N. Koester, *The Future in our Past: Post – millennialism in American Protestantism, Minnesota 1995*, σ. 137.

²³⁰ Β.Α Γεωργόπουλου (πρωτ.), «'Η χιλιαστική δοξασία...», οπ. π., σ. 125.

²³¹ H.I. Lederle, οπ. π., σ. 63.

²³² Βλ. χρονοδιάγραμμα σελίδων 61 – 62.

για να εγκαθιδρύσει την χιλιετή Βασιλεία Του²³³. Εντός αυτού διαπιστώνεται η έλευση του Χριστού σε δύο (2) φάσεις. Η πρώτη (1^η) θα είναι για την πράξη της Αρπαγής που καλείται και Δευτέρα (Β΄) Παρουσία. Η δεύτερη (2^η) φάση της θα ολοκληρωθεί με τον εγκαινιασμό της Βασιλείας Του και καλείται Τρίτη (Γ΄) Παρουσία²³⁴. Η διχοτόμηση της έλευσης του Χριστού (σε προ και μετά εποχής Αντιχρίστου) βρήκε σύμφωνες πολλές Ομολογίες Πίστεως των Κινήσεων²³⁵.

Στα πρώτα πνευματικά σκιρτήματα της αναβίωσης επικρατούσε η αισιοδοξία ότι τα κληθέντα Αγιοπνευματικά χαρίσματα που παρατηρήθηκαν στις εστίες του Parham και των μαθητών του θα συντελέσουν στη διάδοση του Ευαγγελίου. Τα ιδεώδη της κίνησης και ο ενθουσιασμός των νεοφώτιστων Ιεραποστόλων - ακτιβιστών προετοίμαζαν το έδαφος για την εξάπλωση της Ευαγγελικής αλήθειας και τη μεταστροφή των αμύητων. Όταν, όμως, ο υπόλοιπος κόσμος απέτυχε να συμμορφωθεί με τη νέα χαρισματική πραγματικότητα, «την αρχική αισιοδοξία τη διαδέχτηκε η απελπισία²³⁶».

Για την αντιμετώπιση αυτής της πνευματικής κρίσης επιστρατεύτηκε το δόγμα του Προχλιασμού. Η Εκκλησία της Πεντηκοστής θα βελτιωνόταν ηθικά – πνευματικά μόνο εάν περίμενε την έλευση του Κυρίου (δηλ. την Αρπαγή) «ανά πάσα στιγμή αναζητώντας τη διαβεβαίωση της ασφάλειας κατά τα σκληρά και τελευταία χρόνια²³⁷». Η ιδέα της Προχλιαστικής έλευσης του Χριστού υιοθετήθηκε από εκπροσώπους της κίνησης²³⁸ και γνώρισε τόσο ευρεία απήχηση που θεωρήθηκε σημαντική και εξέχουσα θέση της πνευματικότητάς του²³⁹.

3.6.1.2 Μεταχλιασμός (Postmillennialism)

Μία εξίσου σημαντική θεωρία, αλλά με μικρότερη επιρροή στις τάξεις των Πεντηκοστιανών, είναι αυτή του Μεταχλιασμού²⁴⁰. Η άποψη αυτή ορίζει τη Θεϊκή Έλευση ως προέκταση της ήδη παρούσας χιλιετούς Βασιλείας²⁴¹. Αναφέρεται, λοιπόν, σε μία Βασιλεία που έχει ήδη καθιερωθεί και προελαύνει. Κύρια χαρακτηριστικά της συνιστούν η διάδοση του Ευαγγελίου σε όλο τον κόσμο που συνοδεύεται από άφθονη πνευματική και χαρισματική δραστηριότητα, αλλά και οι

²³³ C. B. Bass, *Backgrounds to Dispensationalism, its Historical Genesis and Ecclesiastical Implications, A look behind the "left behind" viewpoint*, Eugene, Oregon 1960, σ. 38. N. Koester, οπ. π..

²³⁴ Β.Α Γεωργόπουλου (πρωτ.), «Ή χιλιαστική δοξασία...», οπ. π., σ. 123.

²³⁵ Α. Άλεβιζόπουλου (πρωτ.), *Έγχειρίδιο...*, οπ. π., σ σ. 164 – 165, 194, 247. R. B. Robson, οπ. π., σ σ. 79, 92.

²³⁶ H.I. Lederle, οπ. π., σ. 64.

²³⁷ C. J. Richmann, οπ. π., σ. 15.

²³⁸ Οπ. π., σ σ. 2, 18. Th. Engelder, οπ. π., σ. 335.

²³⁹ A. Anderson, οπ. π., σ. 219.

²⁴⁰ Β.Α Γεωργόπουλου (πρωτ.), «Ή χιλιαστική δοξασία...», οπ. π., σ σ. 124 -125.

²⁴¹ Οπ. π..

ραγδαίες εξελίξεις σε διεπιστημονικό και τεχνολογικό επίπεδο. Οι γινωμένοι αυτοί πνευματικοί καρποί μαρτυρούν την επίτευξη της προλείανσης του εδάφους για την επερχόμενη και συνάμα ειρηνική κάθοδο του Θεού στην ανθρώπινη πραγματικότητα²⁴². Η Παρουσία του Χριστού για τους Μεταχιλιαστές, θα εισβάλλει διακριτικά στην παγκόσμια ιστορία με Αποκαλυπτικό τρόπο, αλλά μόνο σε περίπτωση που η Εκκλησία της Πεντηκοστής έχει εκπληρώσει τη Θεϊκή εντολή²⁴³.

Μπορεί αρκετοί υποστηρικτές της, όπως οι τάξεις των Νεοπεντηκοστιανών – Θεραπευτών, να μίλησαν στους ακόλουθούς τους για *τόν κόσμον τοῦ κακοῦ που πρέπει να ἠττηθῆι ἀπό τά παιδιά τοῦ Θεοῦ ἔτσι ὥστε να ἐτοιμασθῆι τό ἔδαφος για τήν ἔλευση τοῦ Χριστοῦ*²⁴⁴. Σε γενικές, όμως, γραμμές υπήρξαν θεολογικά αντεπιχειρήματα που αποδώσανε στα δογματικά αυτά ιδεώδη έναν ονειροπόλο ή και προκλητικό χαρακτήρα όσον αφορά στην, εκούσια ή μη, παράβλεψη διαπιστωμένων παραμέτρων της εποχής, όπως οι σατανικές και πειρασμικές επιρροές στην καθημερινότητα των ανθρώπων²⁴⁵. Την ίδια άποψη υποστήριξαν και μεγάλοι πρεσβευτές της κίνησης που είδαν στη μεταχιλιαστική αυτή τοποθέτηση μία αντι – Γραφική παρασπονδία. Ιδίως ο πατέρας του κινήματος (Parham) μίλησε με όχι κολακευτικά λόγια για αυτή αναφέροντας ότι « *...Η θεωρία αυτή είναι ηθικά αντιπαραγωγική... και δεν έχει ευεργετική επίδραση στην Εκκλησία*²⁴⁶».

3.6.1.3 Η θεωρία των Οικονομιών (Dispensationalism)

Κεντρική ιδέα της θεωρίας αυτής είναι η άποψη ότι ο Θεός ασχολείται με την ανθρωπότητα σε διαδοχικές διανομές ή εποχές των χρόνων²⁴⁷. Το κάθε είδος των εποχών, που θα αναλυθεί επιγραμματικά παρακάτω, έχει ξεκάθαρη αρχή και τέλος, οπότε υπάρχει σαφή οριοθέτηση και διάκριση των χρονικών σταδίων²⁴⁸. Για τους υποστηρικτές της η αποκάλυψη αυτής της αλήθειας εκπορεύεται μέσα από τη Βίβλο, που στην ουσία περιγράφει τον τρόπο σωτηρίας με τον οποίο ο Θεός εργάζεται σε κάθε εποχή²⁴⁹. Ακρογωνιαίος λίθος αυτής της ερμηνείας είναι ο προηγούμενος προσεταιρισμός μίας άλλης αρχής, σύμφωνα με την οποία «ο Θεός δουλεύει κάτω από διαφορετικές αρχές (στρατηγικές για τον Lederle²⁵⁰) με την ανθρωπότητα στις διάφορες διανομές²⁵¹». Δημιουργός της θεωρίας θεωρήθηκε ο ιδρυτής της Εκκλησίας των Αδελφών ή Πλυμμούθιων²⁵², J. N. Darby²⁵³. Οι

²⁴² Οπ. π..

²⁴³ H.I. Lederle, οπ. π., σ. 134.

²⁴⁴ Ά. Άλεβιζόπουλου (πρωτ.), *Έγχειρίδιο...*, οπ. π., σ. 290.

²⁴⁵ Β.Α Γεωργόπουλου (πρωτ.), «*Ή χιλιαστική δοξασία...*», οπ. π..

²⁴⁶ C. J. Richmann, οπ. π..

²⁴⁷ R. B. Robson, οπ. π., σ. 79. C. C. Ryrie, *Dispensationalism*, Moody Press, Chicago 1995², σ. 23.

²⁴⁸ C. J. Richmann, οπ. π., σ σ. 24 – 25.

²⁴⁹ Β.Α Γεωργόπουλου (πρωτ.), «*Ή χιλιαστική δοξασία...*», οπ. π., σ σ. 127 - 128.

²⁵⁰ H.I. Lederle, οπ. π., σ. 40.

²⁵¹ C. B. Bass, οπ. π., σ. 19.

²⁵² Για την κίνηση των Πλυμμούθιων, βλ. Π. Καρανικόλα (Μητρ. Κορινθίας), οπ. π., σ σ. 173 – 176.

²⁵³ R. B. Robson, οπ. π..

περισσότεροι Πεντηκοστιανοί αποδέχτηκαν ένα επταπλό (7^ο) μοτίβο Οικονομιών αν και διαδόθηκαν και παραλλαγές αυτής της θεωρίας²⁵⁴.

Οι επτά (7) περίοδοι - Οικονομίες είναι οι εξής²⁵⁵:

- Η πρώτη (Α΄) Οικονομία αρχίζει με την κατάσταση προ της ανθρώπινης πτώσεως και τελειώνει με την πτώση των πρωτοπλάστων.
- Η δεύτερη (Β΄) Οικονομία αναφέρεται στην περίοδο μετά την πτώση και στον κατακλυσμό.
- Η τρίτη (Γ΄) Οικονομία ξεκινά από τα γεγονότα μετά τον κατακλυσμό και φθάνει στην καταστροφή του Πύργου της Βαβέλ.
- Η τέταρτη (Δ΄) Οικονομία συμπεριλαμβάνει την εκλογή του Αβραάμ και εκτείνεται μέχρι την έξοδο από την Αίγυπτο. Καλείται και ως *Οικονομία της Επαγγελίας*.
- Η πέμπτη (Ε΄) καλείται και *Οικονομία του Νόμου*. Σε αυτήν υπάγονται τα γεγονότα που εκτείνονται από τη Νομοδοσία στο Σινά μέχρι το «Τετέλεσται»²⁵⁶ του Χριστού στο Σταυρό.
- Στην έκτη (ΣΤ΄) *Οικονομία της Χάριτος* ή του *καιρού της Εκκλησίας* ζούνε όλοι οι άνθρωποι της εποχής μετά τον Χριστό. Η φάση αυτή άρχεται από την Ανάσταση του Κυρίου και εκπνέει με τα γεγονότα της Αρπαγής, της μεγάλης θλίψης, της εγκατάλειψης του κόσμου από το Άγιο Πνεύμα και της εμφάνισης του Αντιχρίστου.
- Η έβδομη (Ζ΄) Οικονομία καλείται (*Μεσσιανική*) *Βασιλεία της Ειρήνης*. Κύρια στοιχεία της είναι η Χιλιετής Βασιλεία, η παραδεισένια και προπρωτική κατάσταση των ανθρώπων, η αιχμαλωσία του Σατανά και η μετέπειτα συντριβή του, η αιώνια κόλαση και ο Παράδεισος.

Κλείνοντας αυτή την παράθεση πρέπει να τονίσουμε ότι από τις θεωρίες αυτές προέκυψαν και άλλες - νέου τύπου - ως αποτέλεσμα πρόσμειξης²⁵⁷ των αρχέγονων. Πολλοί ηγέτες της κίνησης ενστερνίστηκαν κατά καιρούς ένα κράμα *Προχιλιασμού* - *Premillennialism* και *Dispensationalism*²⁵⁸.

²⁵⁴ Ο Fletcher δίδαξε στην εποχή του το δόγμα των τριών (3) διανομών που σχετίζονται με τα Τριαδικά Πρόσωπα. Ο ίδιος πίστευε ότι ζει στην εποχή του Πνεύματος, βλ. σχετ. Ρ. Althouse, *Spirit...*, οπ. π., σ. 24. Η.Ι. Lederle, οπ. π., σ. 63.

²⁵⁵ Β.Α Γεωργόπουλου (πρωτ.), «Η χιλιαστική δοξασία...», οπ. π., σ σ. 128 – 129. C. C. Ryrie, οπ. π., σ σ. 54 -55.

²⁵⁶ *Κατά Ιω. 19, 30.*

²⁵⁷ Β.Α Γεωργόπουλου (πρωτ.), «Η χιλιαστική δοξασία...», οπ. π., σ. 130.

²⁵⁸ Ρ. Althouse, *Spirit...*, οπ. π., σ. 36. Α. Anderson, οπ. π., σ. 217. R. B. Robson, οπ. π.. C. J. Richmann, οπ. π., σ. 29.

3.6.2 Μεγάλη Θλίψη – Επταετία (7^{τια}) Αντιχρίστου

Αν και η Αποστολική Εκκλησία του Χριστού περιέγραψε στα κηρύγματά της με ζωνρό και πρόσχαρο τρόπο την ανοδική πορεία του πιστού Σώματός της, δε συνέβη το ίδιο όταν αφηγήθηκε με βασιανιστικές λεπτομέρειες την τύχη του πληθυσμού που θα απομείνει πίσω. Στη γη θα παρουσιαστούν αποκαλυπτικές εικόνες που απεικονίζονται με τα μελανότερα χρώματα. Οι άνθρωποι που θα παραμείνουν αμετακίνητοι στις θρησκευτικές τους πεποιθήσεις, αλλά και οι άπιστοι - αρνητές του λεγόμενου βαπτίσματος του Αγίου Πνεύματος, θα αντιμετωπίσουν οδυνηρές συνέπειες. Η ερμηνευτική απόπειρα της κίνησης όσον αφορά στο σχετικό χωρίο της Αποκάλυψης²⁵⁹ σημειώνει εμφατικώς ότι ευθύς αμέσως μετά την αρπαγή των πιστών θα συμβούν φυσικά φαινόμενα τρομερής εντάσεως. Μεταξύ άλλων γίνεται περιγραφή για έναν καταστροφικό σεισμό και για συσκότιση του ηλίου. Οι άπιστοι που δε συμμετείχαν (στην Αρπαγή) βλέποντας αυτά τα πρωτόγνωρα φαινόμενα θα προσπαθήσουν να σωθούν από αυτού του είδους τις απειλές. Μέσα στον πανικό που θα δημιουργηθεί όλοι θα ψάχνουν εναγωνίως για φίλους και συγγενείς που θα έχουν εξαφανισθεί²⁶⁰.

Η χειρότερη, όμως, συνέπεια για τους απίστους θα είναι η εγκατάλειψή τους από το Άγιο Πνεύμα²⁶¹. Η άποψη αυτή προκύπτει από την υποκειμενική προσέγγιση μίας ερμηνείας που υποστηρίζεται Καινοδιαθηκικά²⁶². Σύμφωνα με αυτή, η ισχυρή διαχρονική παρουσία της Εκκλησίας τους στη γη λειτουργεί ευεργετικά στη διατήρηση ενός ειρηνικού κλίματος στον πλανήτη. Αντίπαλος της ιδεατής αυτής κατάστασης είναι ο Αντίχριστος, του οποίου η επιρροή αναστέλλεται συνεχώς από την Αγιοπνευματική παρουσία που συνέχει την κίνηση. Εφόσον, όμως, με την ανάληψη της Εκκλησίας τους αναχωρήσει και το Άγιο Πνεύμα, τότε αφήνεται ελεύθερο το γήινο πεδίο για να εκτονωθεί σε μία περίοδο επτά (7) ετών όλη η - προς τον άνθρωπο - εμπάθεια του Αντιχρίστου²⁶³.

Τα γεγονότα της μεγάλης θλίψης και της τυραννίας του Αντιχρίστου είναι ένα και το αυτό γεγονός. Πιστοί - οι Πεντηκοστιανοί - στη συνήθη τακτική τους να ενδύουν τις θέσεις τους με τον μανδύα της Αγιογραφικής αυθεντίας, περιγράφουν αυτή την σκοτεινή και απολυταρχική περίοδο επισημαίνοντας τα ανάλογα Αγιογραφικά αντικρύσματα²⁶⁴. Ο απαράβατος κανόνας της, κατά κυριολεξίαν, ερμηνείας της Βίβλου δεν τους αφήνει περιθώρια θεολογικής διείσδυσης²⁶⁵. Όσοι, λοιπόν, από τους ανθρώπους δεν έλαβαν μέρος στο σωτήριο γεγονός της Αρπαγής, θα έρθουν αντιμέτωποι με τον Αντίχριστο με έναν οδυνηρό και ανυπόφορο

²⁵⁹ Αποκ. 11, 12-17.

²⁶⁰ Α. Άλεβιζόπουλου (πρωτ.), Πεντηκοστιανοί..., οπ. π., σ σ. 54 - 55.

²⁶¹ Α. Μύρου (Άρχιμ.), «Έσχατολογικές...», οπ. π., σ. 162.

²⁶² Β΄ Θεσ. 2, 6-7, βλ σχετ. Άντωνίας (Μοναχής), οπ. π., σ. 92.

²⁶³ Άντωνίας (Μοναχής), οπ. π., σ. 92.

²⁶⁴ Ματθ. 24, 21 -24, βλ. και Άντωνίας (Μοναχής), οπ. π., σ. 85.

²⁶⁵ Άντωνίας (Μοναχής), οπ. π..

τρόπο²⁶⁶. Η παγκόσμια²⁶⁷ επιβολή αυτής της τυραννίας θα διαρκέσει επτά (7) χρόνια.

Αν και έχουμε ήδη αναφερθεί, έστω και μερικώς, στο πρόσωπο του Αντιχρίστου πρέπει να επισημάνουμε και άλλες βασικές παραμέτρους που τονίζονται από τις περισσότερες Ομολογίες του χώρου. Σύμφωνα με αυτές, η στιγμή της εμφάνισής του στην επικαιρότητα θα συνοδεύεται από κάποιο σπουδαίο και διεθνές γεγονός, οικονομικοπολιτικού περιεχομένου. Οι σατανικές, όμως, ραδιουργίες του θα αποσκοπούν στη συλλογή ανθρώπινων στρατευμάτων σε μία μεγάλη και τελευταία μάχη εναντίον των πιστών λαών²⁶⁸. Με ορμητήριό του τον επανιδρυμένο ναό του Σολομώντα θα θελήσει να αποκτήσει με τυραννικό τρόπο επιρροή σε όλα τα έθνη. Ένα από τα μέτρα που θα λάβει θα σχετίζεται με το σφράγισμα των πιστών ακολούθων του με τον Βιβλικό αριθμό *εξακόσια εξήντα έξι (666)*²⁶⁹. Όσοι αντιδράσουν στην επιβολή αυτού του μέτρου θα κυνηγηθούν ανελέητα και θα θανατωθούν με φρικτό τρόπο. Τα ονόματα των θυμάτων θα μνημονευθούν στην ιστορία της Κίνησης ως *οι Άγιοι της επταετίας (7^{τίας})*²⁷⁰. Τα φονικά του ένστικτα εμφανίζονται αναμφισβήτητα στις θεωρίες των Πεντηκοστιανών ομάδων που κάνουν λόγο για την εξουδετέρωση τουλάχιστον του 1/3 του πληθυσμού της γης²⁷¹. Το κλίμα τρομοκρατίας ανά την υφήλιο δε θα σχετίζεται μόνο με την κακία του Αντιχρίστου αλλά θα συνεπικουρείται από την καταστροφική μανία της φύσης²⁷².

Παρόλες τις δυστυχίες που θα χαρακτηρίσουν αυτή τη φάση της *μεγάλης θλίψης* θα υπάρξουν και γεγονότα που θα ενισχύσουν το φρόνημα των πιστών ανθρώπων. Οι Πεντηκοστιανοί θεολόγοι αναφέρουν μεταξύ άλλων ότι στη μέση αυτής της περιόδου θα αναστηθούν οι δύο (2) προφήτες που σχετίζονται με συγκεκριμένο χωρίο της Αποκάλυψης²⁷³ και θα παρατηρηθεί μία απόπειρα *αναγέννησης* των ανθρώπων από κάποιους *ποιμένες* της κίνησης²⁷⁴.

Επίσης, θα υπάρξουν και κάποια ουδέτερα γεγονότα, όπως η επανασύσταση του Μωσαϊκού νόμου αλλά και η επαναφορά της νομικής λατρείας. Γενικά, οι δυσερμήνευτοι όροι που καταγράφονται στην Αγία Γραφή με ονόματα όπως

²⁶⁶ Οπ. π., σ. 69. Β. Α. Γεωργόπουλου (πρωτ.), *Πεντηκοστιανών...*, οπ. π., σ. 36. C. J. Richmann, οπ. π., σ. 20.

²⁶⁷ Αντωνίας (Μοναχής), οπ. π., σ. 73.

²⁶⁸ Οπ. π., σ. 87.

²⁶⁹ *Αποκ. 13, 18*. Αναφορά στον Βιβλικό αριθμό εξακόσια εξήντα έξι (666) που καλείται και ως *χάραγμα του θηρίου* έχει κάνει ο ιδρυτής της Ε.Α.Ε.Π., Λ. Φέγγος, βλ. *σχετ. 'Α. 'Αλεβιζόπουλου (πρωτ.), 'Εγχειρίδιο...*, οπ. π., σ. 215.

²⁷⁰ Για τα γεγονότα της μεγάλης θλίψης, βλ. Α. Μύρου (Άρχιμ.), «'Εσχατολογικές πλάνες...», οπ. π., σ. 163.

²⁷¹ Αντωνίας (Μοναχής), οπ. π., σ. 87.

²⁷² Α. Μύρου (Άρχιμ.), οπ. π..

²⁷³ *Αποκ. 11, 11*.

²⁷⁴ Α. Μύρου (Άρχιμ.), οπ. π.. Αντωνίας (Μοναχής), οπ. π., σ. 111.

σφραγίδες, σάλπιγγες και φιάλες²⁷⁵, θα πραγματοποιηθούν κατά τους περισσότερους ερμηνευτές των Ομολογιών σε αυτήν την εσχατολογική φάση²⁷⁶ χωρίς να αναφέρονται σε αυτά με περισσότερες λεπτομέρειες.

Προς το τέλος της θλίψης, η κατάσταση των πραγμάτων θα κορυφωθεί και πάλι με φαινόμενα οξείας έντασης. Πρωταγωνιστής της επικαιρότητας θα αποτελέσει ο Ισραηλιτικός λαός. Ο τελευταίος, αν και θα έχει προσχωρήσει στο στρατόπεδο του Αντιχρίστου συμβάλλοντας έτσι στην επιβολή αυτής της παγκόσμιας δικτατορίας, θα αφυπνιστεί και θα θελήσει να προσκυνήσει τον Χριστό²⁷⁷.

Αυτή η κίνηση μεταμέλειας των Ισραηλιτών δε θα μείνει χωρίς δυναμική απάντηση από τις δυνάμεις του κακού. Τα υπόλοιπα έθνη που πρόσκεινται στο στρατόπεδο του Αντιχρίστου θα συνεργαστούν με σκοπό να εξολοθρεύσουν τους αποστάτες. Η μάχη αυτή αναφέρεται με την επωνυμία *Αρμαγεδδών*²⁷⁸. Για πολλούς θεολόγους θα αποτελεί τον φονικότερο πόλεμο της ανθρωπότητας γι' αυτό και καλείται και ως *Τρίτος (Γ') Παγκόσμιος Πόλεμος*²⁷⁹. Η σύρραξη αυτή θα κλείσει τη χειρότερη φάση της εσχατολογικής ιστορίας (δηλ. της Μεγάλης Θλίψης) αφήνοντας πίσω της αδιανόητο αριθμό νεκρών²⁸⁰.

3.6.3 Χιλιετής Βασιλεία

Το δεύτερο τμήμα της Δευτέρας (Β') Παρουσίας του Χριστού θα συνδεθεί με τη νικηφόρα έκβαση των πιστών Του στη μάχη που θα κληθεί *Αρμαγεδδών*. Ο Χριστός με την συνοδεία των αρπαχθέντων και λεγόμενων Αγίων θα επιστρέψει στη γη. Η εκκίνηση της εσχατολογικής αυτής φάσης - που ονομάστηκε και *Οικονομία της Βασιλείας*²⁸¹ - προσδιορίστηκε γεωγραφικά, κατά τις διδασκαλίες των κινήσεων, στα μέρη της Ιερουσαλήμ (Όρος Ελαιών)²⁸². Μόλις η *Εκκλησία της Αρπαγής* επιστρέψει από τον ουρανό στο Όρος, τότε αυτό «...Θά σχιστεῖ στή μέση καί θά σχηματίσει μία ἀπέραντη κοιλάδα που θά ἐκτείνεται ἀπό τόν Ἰορδάνη ποταμό ἕως τήν Μεσόγειο...²⁸³». «...Στό μέρος αὐτό θά δημιουργηθεῖ μία λίμνη ἀπό φωτιά στήν ὁποία θά πέσουν καί θά αἰχμαλωτιστοῦν τόσο ὁ Ἀντίχριστος ὅσο καί οἱ ἀκόλουθοι

²⁷⁵ Βλ. Κεφ. Αποκάλυψης, 6, 8, 15 αντίστοιχα.

²⁷⁶ Ἄντωνίας (Μοναχίς), οπ. π., σ. 73.

²⁷⁷ Π. Καρανικόλα (Μητρ. Κορινθίας), οπ. π., σ. 273. Α. Μύρου (Αρχιμ.), οπ. π..

²⁷⁸ Π. Καρανικόλα (Μητρ. Κορινθίας), οπ. π..

²⁷⁹ Ἄ. Ἄλεβιζόπουλου (πρωτ.), Ἐγχειρίδιο..., οπ. π., σ. 243. Β. Α. Γεωργόπουλου (πρωτ.), Πεντηκοστιανῶν..., οπ. π., σ. 12.

²⁸⁰ Πεντηκοστιανοί μελετητές υπολογίζουν ότι θα εξολοθρευτούν περίπου τα 2/3 της ανθρωπότητας που είχαν επιβιώσει από το τυραννικό καθεστώς του Αντιχρίστου, βλ. Ἄ. Ἄλεβιζόπουλου (πρωτ.), Ἐγχειρίδιο..., οπ. π., σ. 296.

²⁸¹ Ἄ. Ἄλεβιζόπουλου (πρωτ.), Ἐγχειρίδιο..., οπ. π., σ. 232.

²⁸² Ἄ. Ἄλεβιζόπουλου (πρωτ.), Ἐγχειρίδιο..., οπ. π., σ. σ. 189, 203.

²⁸³ Ζαχ. 14, 3 -9, βλ. σχετ. Ἄντωνίας (Μοναχίς), οπ. π..

του...»²⁸⁴. Με τον ιδιότυπο αυτό περιορισμό των δυνάμεων του κακού θα ανοίξει ένα νέο κεφάλαιο στην ιστορία της ανθρωπότητας, που θα είναι πλήρες από ευτυχία και ευδαιμονία.

Ο Ιησούς, όντας θριαμβευτής²⁸⁵ από μία μάχη που άφησε εικόνες ολοκληρωτικής καταστροφής και σωρούς από ερείπια²⁸⁶, θα καθίσει στον θρόνο που θα εδρεύει στην πρωτεύουσα του Βασιλείου Του, την Ιερουσαλήμ, και θα δώσει το σύνθημα μίας δυναμικής ανάτασης τόσο υλικής όσο και πνευματικής²⁸⁷. Η περίοδος αυτή κατά τους Έλληνες Πεντηκοστιανούς θα φθάσει στην πνευματική της κορύφωση όταν θα εκπληρωθούν όλες οι προορισθείσες επαγγελίες²⁸⁸. Ένα από τα σημαντικότερα γεγονότα που θα συμβούν αναφέρεται στην ανάσταση των δικαίων της Παλαιάς Διαθήκης, συμπεριλαμβανομένου του Ιωάννη Προδρόμου αλλά και των *μαρτύρων πιστών της επταετίας (7^{τίας})*²⁸⁹. Η ολοτελής και περαιτέρω έλλειψη μνημόνευσης, από τα Πεντηκοστιανικά βιβλία, των ανταποδοτικών πράξεων και αμοιβών των πιστών προσώπων της Παλαιάς Διαθήκης προκάλεσε προφανή αλλά αναπάντητα ερωτηματικά στις Χριστιανικές Ομολογίες²⁹⁰.

Ηχηρή, όμως, ήταν η αναφορά στους μάρτυρες που εξοντώθηκαν κατά τη δικτατορία του Αντιχρίστου. Τα θύματα του Αντιχρίστου²⁹¹ θα ενσωματωθούν με τους αναστημένους και αρπαγέντες Αγίους σε μία (1) *ανώτατη* τάξη πιστών. Αυτοί θα επιβραβευτούν από τον Κύριο λαμβάνοντας αφθαρσία και άυλο σώμα. Επίσης, θα αποτελέσουν τους εντεταλμένους φορείς άσκησης διακυβέρνησης και εξουσίας ελέγχοντας ως αντιπρόσωποι κάθε γωνιά της υφηλίου. Το υπόλοιπο του λαού θα ανήκει σε κατώτερη τάξη η οποία θα μετέχει της Βασιλείας. Στους *υπηκόους* θα περιλαμβάνονται όσοι βρέθηκαν πιστοί - κατά την επίγεια κρίση - στις δοξασίες της κίνησης κατά την Δεύτερη (Β') αυτή Έλευση του Χριστού. Όσοι θα βρεθούν ένοχοι και άπιστοι θα καταδικαστούν σε απώλεια. Στους πιστούς δούλους θα δοθεί υλικό σώμα και θα ζήσουν μία ιδεατή ζωή υποτασσόμενοι στον Χριστό και στους *άυλους συγκυβερνήτες* που θα συμβασιλεύουν μαζί Του²⁹². Η πρωτότυπη αυτή δοξασία χαρακτηρίζεται από εκπροσώπους της κίνησης *ως γαμήλιο ταξίδι* που έπεται της γαμήλιας ένωσης Χριστού και Νύμφης – Εκκλησίας στον ουρανό²⁹³.

Η άνθηση που θα παρατηρηθεί στην ανθρώπινη κοινωνία δε θα είναι η μοναδική. Παρόμοια εξέλιξη θα έχει και ο φυσικός κόσμος που θα περιβάλλει με

²⁸⁴ Οπ. π..

²⁸⁵ Α. Anderson, οπ. π., σ. 218. 'Αντωνίας (Μοναχής), οπ. π., σ. 76.

²⁸⁶ 'Αντωνίας (Μοναχής), οπ. π..

²⁸⁷ Π. Καρανικόλα (Μητρ. Κορινθίας), οπ. π.. 'Αντωνίας (Μοναχής), οπ. π..

²⁸⁸ 'Α. 'Αλεβιζόπουλου (πρωτ.), *Πεντηκοστιανοί...*, οπ. π., σ. 37.

²⁸⁹ Α. Μύρου ('Αρχιμ.), «'Εσχατολογικές πλάνες...», οπ. π., σ. 151.

²⁹⁰ 'Αντωνίας (Μοναχής), οπ. π., σ. σ. 82 -83.

²⁹¹ Οπ. π., σ. 111.

²⁹² Για τις δύο (2) τάξεις πιστών, βλ. 'Α. 'Αλεβιζόπουλου (πρωτ.), *'Εγχειρίδιο...*, οπ. π., σ. 233.

²⁹³ 'Α. 'Αλεβιζόπουλου (πρωτ.), *Πεντηκοστιανοί...*, οπ. π., σ. 67.

θαλπωρή τους πιστούς. Σε κηρύγματα ομιλητών της κίνησης εντοπίστηκαν ερμηνευτικές προσεγγίσεις χωρίων της Παλαιάς Διαθήκης²⁹⁴, που περιέγραψαν ονειρικά τις ευεργετικές επιδράσεις της φύσης στον άνθρωπο. Το κλίμα θα συμβάλλει στην ανάπτυξη φυτών και καρπών που θα συντηρούν αλλά και θα προστατεύουν τον άνθρωπο από τις αρρώστιες. Το προσδόκιμο της ζωής του θα εκτοξευτεί σε ασύλληπτους αριθμούς. Στα εξημερωμένα ζώα θα προστεθούν όλες οι συνομοταξίες των άγριων θηρίων θέτοντας οριστικό τέλος στην απειλή του ανθρώπου από αυτά.

Η απουσία του Διαβόλου θα φέρει ξανά στις διαπροσωπικές σχέσεις των ανθρώπων γνήσια αισθήματα αφοσίωσης και αλληλεγγύης. Η σύμπνοια θα εκμηδενίσει κάθε μορφή επαναστατικότητα που περιγράφεται στους Αποκαλυπτικούς στίχους²⁹⁵. Στα χαρακτηριστικά αυτής της ειρηνικής Βασιλείας θα συμπεριληφθούν η επανασύσταση της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας, η επαναφορά του Μωσαϊκού νόμου, η προνομιακή αντιμετώπιση του λαού του Ισραήλ και η διαρκής λατρεία του Θεού²⁹⁶.

3.6.4 Τελική κρίση – Κρίση Λευκού Θρόνου

Το τέλος των καιρών δεν τελειώνει με την παραμονή του Διαβόλου στη λίμνη του πυρός. Οι γεννημένοι πιστοί της τελευταίας αυτής εσχατολογικής φάσης θα δοκιμαστούν από τον Σατανά ο οποίος θα απελευθερωθεί από τον τόπο τιμωρίας του²⁹⁷. Ο τελευταίος δε θα αρκεστεί σε αυτό. Θα προσπαθήσει να παρασύρει μαζί του τους λαούς της γης²⁹⁸. Θα συνάξει τα έθνη της βόρειας Ευρώπης (Γώγ -Μαγώγ), που αναφέρονται από τον προφήτη Ιεζεκιήλ²⁹⁹, και θα επιτεθεί εναντίον της ιερότερης πρωτεύουσας εκείνου του κόσμου της ιερής πόλης Ιερουσαλήμ³⁰⁰. Τα μοχθηρά τους σχέδια δε θα πραγματοποιηθούν διότι ο Θεός θα επέμβει την τελευταία στιγμή και θα τους εξολοθρεύσει με φωτιά³⁰¹. Όλοι οι ακόλουθοί του³⁰² θα καταδικαστούν για πάντα σε μία κόλαση πυρός και θείου³⁰³.

Η εσχατολογική αυτή φάση φτάνει στο τέλος της με τη γενική Ανάσταση και κρίση όλων των αδίκων που έζησαν στην ανθρώπινη ιστορία³⁰⁴. Θα σταθούν

²⁹⁴ *Ησαΐα*, 30, 23, βλ. σχετ. 'Αντωνίας (Μοναχής), οπ. π., σ. 76.

²⁹⁵ *Αποκ.* 20, 7 -10. Οι Πεντηκοστιανοί θέτουν ως βάση για την θεολογική προσέγγιση της Χιλιετούς Βασιλείας το εικοστό (20^ο) Κεφάλαιο της Αποκάλυψης, βλ. σχετ. 'Αντωνίας (Μοναχής), οπ. π.. Α. Μύρου ('Αρχιμ.), «'Εσχατολογικές πλάνες...», οπ. π., σ. 166.

²⁹⁶ 'Αντωνίας (Μοναχής), οπ. π.. Α. Μύρου ('Αρχιμ.), «'Εσχατολογικές πλάνες...», οπ. π., σ. 152.

²⁹⁷ Π. Καρανικόλα (Μητρ. Κορινθίας), οπ. π.. 'Α. 'Αλεβιζόπουλου (πρωτ.), 'Εγχειρίδιο ..., οπ. π., σ σ. 189, 200, 203, 207, 219, 233, 243.

²⁹⁸ 'Αντωνίας (Μοναχής), οπ. π., σ. 76.

²⁹⁹ *Ιεζ. Κεφ.* 38, 39, βλ. 'Α. 'Αλεβιζόπουλου (πρωτ.), 'Εγχειρίδιο..., οπ. π., σ σ. 203, 219.

³⁰⁰ 'Α. 'Αλεβιζόπουλου (πρωτ.), 'Εγχειρίδιο..., οπ. π., σ σ. 189, 200.

³⁰¹ 'Αντωνίας (Μοναχής), οπ. π..

³⁰² 'Α. 'Αλεβιζόπουλου (πρωτ.), 'Εγχειρίδιο..., οπ. π., σ. 219.

³⁰³ Οπ. π., σ σ. 189, 200, 203, 243.

³⁰⁴ 'Αντωνίας (Μοναχής), οπ. π., σ. 81. Α. Μύρου ('Αρχιμ.), «'Εσχατολογικές πλάνες...», οπ. π., σ. 152.

ενώπιον του *μεγάλου Λευκού Θρόνου*³⁰⁵ της Αποκάλυψης για να κριθούν από τον Θεό αλλά και από τους πιστούς της κίνησης³⁰⁶, οι οποίοι θα μετέχουν ως μάρτυρες κατηγορίας. Ο καθένας από τους καταδικασθέντες θα οδηγηθεί στους αιώνιους τόπους της κόλασης στους οποίους θα βρίσκονται ήδη ο Σατανάς και οι συνένοχοί του³⁰⁷.

Παράλληλα θα δοθεί και η αιώνια αμοιβή του Παραδείσου σε όλους τους πιστούς της κίνησης που δοκιμάστηκαν όλα αυτά τα χρόνια. Οι δοξασίες της κίνησης αναφέρονται με πολύ λιτό τρόπο στις μετέπειτα συνθήκες του Παραδείσου και της Κόλασης³⁰⁸. Παρόλα αυτά δεν μπορούμε να παραλείψουμε μία βασική τους επισήμανση που αναφέρεται στη νέα εσχατολογική εκκλησία με αρχηγό τον Χριστό και βοηθούς του *πρεσβύτερους* με εντυπωσιακά χαρίσματα³⁰⁹. Όλοι μαζί θα απολαύσουν μία ζωή που θα χαρακτηρίζεται από τέλεια δικαιοσύνη σε νέο ουρανό και γη³¹⁰.

³⁰⁵ *Αποκ. 20, 11 -15*, βλ. σχετ. Αντωνίας (Μοναχής), οπ. π., σ. 77.

³⁰⁶ 'Α. 'Αλεβιζόπουλου (πρωτ.), *Πεντηκοστιανοί...*, οπ. π., σ. 68.

³⁰⁷ 'Αντωνίας (Μοναχής), οπ. π.. Στρόβολος, οπ. π., σ. 12.

³⁰⁸ Α. Μύρου ('Αρχιμ.), «'Εσχατολογικές πλάνες...», οπ. π., σ. 152.

³⁰⁹ 'Α. 'Αλεβιζόπουλου (πρωτ.), *'Εγχειρίδιο...*, οπ. π., σ. 247.

³¹⁰ 'Α. 'Αλεβιζόπουλου (πρωτ.), *'Εγχειρίδιο...*, οπ. π., σ. 233. Π. Καρανικόλα (Μητρ. Κορινθίας), οπ. π..

Κεφάλαιο 4^ο

Κριτικές επισημάνσεις

4.1 Γενικά

Όπως έχει ήδη επισημανθεί στο Α' Κεφάλαιο, οι πρώτες διαπιστώσεις που ταλαιπώρησαν τους ερευνητές της Πεντηκοστιανικής κίνησης αφορούσαν στην αδυναμία κατάταξης και ορισμού των θέσεων της λόγω θεολογικής πανσπερμίας. Η θεωρητική αυτή αφθονία υποστηρίχτηκε σίγουρα από μία έντονη ροπή συνεχούς διάσπασης οφειλόμενη στη βασική Προτεσταντική αρχή της θρησκευτικής υποκειμενικότητας¹. Ταυτόχρονα, από τα πρώτα χρόνια της ύπαρξης Ομολογιακών εστιών διαπιστώθηκε μία (1) τάση αυτοπροσδιοριστικών δηλώσεων περί αυθεντικότητας και υπεροχής της μίας ομάδας έναντι της άλλης. Οι εσωτερικές προστριβές ήταν πολλές και έντονες. Το πρώτο αξιοσημείωτο γεγονός διχαστικού χαρακτήρα συνέβη στην Ιστορία του Κινήματος όταν οι δύο (2) μεγάλοι θεμελιωτές της, Parham και Seymour, συγκρούστηκαν για τον βαθμό γνησιότητας των φαινομένων που συνέβαιναν στη θρησκευτική εστία του δεύτερου². Με τον καιρό οι θεολογικές διαφορές διογκώθηκαν, υπερέβησαν τα δογματικά σύνορα της κίνησης και προκάλεσαν με τις υπερβολές τους τον υπόλοιπο Χριστιανικό κόσμο.

Υπάρχουν άφθονες δηλώσεις από πιστούς της που εκθειάζουν κατά καιρούς τα ιδεώδη της έναντι των υπόλοιπων Χριστιανικών Εκκλησιών. Με αφορμή την Εσχατολογία πολλοί εκπρόσωποι της διακήρυξαν ότι ως Πεντηκοστιανοί θα ανταμειφθούν στο τέλος των καιρών για την έως τότε προσήλωσή τους στα γνήσια ιδεώδη. Πίστεψαν με σθένος ότι θα αποτελέσουν το μόνο γνήσιο τμήμα της Εκκλησίας (βλ. *θεωρία της Αρπαγής*), ενώ ταυτόχρονα προέβαλαν την πεποίθηση ότι θα απομακρυνθούν εγκαίρως από τις καταστροφές που πλησιάζουν και θα στεφανωθούν για τη σταθερότητα των πιστεύω τους. Το υπόλοιπο σώμα της Εκκλησίας, ως άπιστο³, θα έχανε τον σωτηριολογικό προσανατολισμό της.

Απόλυτες τοποθετήσεις είχαμε και από Έλληνες Πεντηκοστιανούς. Η Ε.Α.Ε.Π. και ο Λ. Φέγγος χαρακτήρισαν τις υπόλοιπες Χριστιανικές ομάδες (μεταξύ αυτών και τις Πεντηκοστιανικές) ως *στερούμενες αλήθειας* προτρέποντας τους δικούς τους πιστούς να πετάνε τα έντυπά τους στα σκουπίδια⁴. Σε αντίστοιχου τύπου χαρακτηρισμούς προέβη και ο *χαρισματικός κληρικός*, Ε. Παπαστεφάνου. Γι' αυτόν το Σώμα του Χριστού θα διασπαστεί κατά τα Έσχατα σε δύο (2) εκκλησιαστικά συγκροτήματα, *στη μεγάλη πόρνη τής 'Αποκάλυψης* που θα απαρτίζεται από τον

¹ Κεφ. Α', υποσημ. 14, 15.

² Ομοίως, υποσημ. 59.

³ R. B. Robson, *οπ. π.*, σ. 80.

⁴ Α. Άλεβιζόπουλου (πρωτ.), *Πεντηκοστιανοί...*, *οπ. π.*, σ σ. 62 -63.

κύριο όγκο των άλλων Εκκλησιών και στην *άληθινή Νύμφη* που θα εκπροσωπείται μοναδικά από την κίνησή του⁵. Οι ανυπόστατες αυτές θέσεις που αποτελούν αντιπροσωπευτικά δείγματα όσων έχουν λεχθεί κατά καιρούς προκάλεσαν σοβαρές αντιδράσεις⁶ τόσο εντός του Χριστιανικού Προτεσταντισμού όσο και στην Ορθόδοξη Εκκλησία. Συνοπτικά αναφέρονται τα εξής στοιχεία.

4.1.1 Ενδοπροτεσταντική κριτική

Η λεγόμενη *Δήλωση του Βερολίνου*⁷ συγκρότησε μία συλλογική άσκηση κριτικής του Πεντηκοστιανικού κινήματος, το οποίο παρείσφρησε στη Γερμανία λίγα χρόνια μετά τα γεγονότα στο Τορεκα του Κάνσας και της Azusa Street. Ουσιαστικά επρόκειτο για την αντίδραση των Προτεσταντικών κοινοτήτων της Γερμανίας στις νέες αυτές εισαγόμενες θεωρίες. Οι ενστάσεις των Γερμανών ευσεβιστών επικεντρώθηκαν στον λανθασμένο και αυθαίρετο τρόπο θεώρησης και ερμηνείας της Αγίας Γραφής αλλά και στην εσωτερη επιθυμία των μελών της να υπερβάλουν κατά την παράθεση της Αποκαλυπτικής της θεολογίας εισάγοντας σε αυτήν αναμφιβόλου γνησιότητας οραματικές εκδηλώσεις. Τα αποκαλούμενα Αγιοπνευματικά δώρα - συμπεριλαμβανομένης και της μελλοντικής ενόρασης - χαρακτηρίστηκαν με σκληρές εκφράσεις, όπως ότι «αποτελούν προβολές ψυχικής ανισορροπίας» και ότι «*θεωρούνται κρούσματα παραφροσύνης*»⁸.

Η κοινή δήλωση των Προτεσταντικών Ομολογιών έγινε δεκτή και από την Ευαγγελική κοινότητα. Μάλιστα, οι πιο θερμόαιμες παρατάξεις παρομοίωσαν τη γραπτή αυτή διακήρυξη με το *τείχος του Βερολίνου* που απέτρεψε τη μόλυνση της Προτεσταντικής διδασκαλίας με αιρετικά ιδεολογήματα⁹. Η σκληρή αυτή ανακοίνωση των Γερμανών Προτεσταντών, που υποδέχτηκαν με επιθετικό τρόπο την εισβολή της Αποκαλυπτικής Θεολογίας των Πεντηκοστιανών, ωχριά μπροστά σε έναν άλλο χαρακτηρισμό επιφανούς Αμερικανού ιεροκήρυκα, ο οποίος χαρακτήρισε το κίνημα ως «*τον τελευταίο εμετό του Σατανά*¹⁰».

Το λεγόμενο *Αγιοπνευματικό χάρισμα της προφητείας* συνέστησε αναπόσπαστο στοιχείο της πνευματικότητας του Πεντηκοστιανικού κινήματος. Γι' αυτό και επιχειρήθηκε η Αγιογραφική οχύρωσή του μέσα από τη Βίβλο¹¹. Οι πρώτες, όμως, προφητικές απόπειρες δεν ευδοκίμησαν και κατέληξαν στο κενό. Ο καθηγητής A. Anderson, αρμόδιος σε θέματα της Πεντηκοστιανικής κίνησης, *δεν απέκλεισε την πιθανότητα της ύπαρξης και ψευδών εκδηλώσεων με σκοπό τη*

⁵ Α. Άλεβιζόπουλου (πρωτ.), *Έγχειρίδιο...*, σπ. π., σ. 268.

⁶ Β. Α. Γεωργόπουλου (πρωτ.), «*Η Πεντηκοστιανική κίνηση...*», σπ. π., σ. 147.

⁷ Για την δήλωση του Βερολίνου, βλ. Ομοίως ως άνω σ σ. 154, 160.

⁸ H.I. Lederle, σπ. π., σ. 42.

⁹ Β. Α. Γεωργόπουλου (πρωτ.), «*Η Πεντηκοστιανική κίνηση...*», σπ. π., σ. 160.

¹⁰ H.I. Lederle, σπ. π..

¹¹ *Πραξ. 2, 17 – 18. Α΄ Κορ. 12, 10. Α΄ Κορ. 14*, βλ. και σχετικά Β. Α. Γεωργόπουλου (πρωτ.), «*Η Πεντηκοστιανική κίνηση...*», σπ. π., σ. 157.

χειραγώγηση των πιστών¹². Οι Γερμανοί Προτεστάντες ήταν ακόμα πιο κατηγορηματικοί. Θεώρησαν ότι οι ψευδείς προφητικές τοποθετήσεις της κίνησης ενσάρκωσαν αγιογραφικά χωρία¹³ στα οποία έγινε λόγος για *ψευδή και παραπλανητικά πνεύματα*, που καθοδηγούνται από Σατανικές δυνάμεις προειδοποιώντας κατ' αυτόν τον τρόπο τον πνευματικό κίνδυνο για τους υποστηρικτές της¹⁴.

Η αναποτελεσματικότητα της πρόβλεψης μελλοντικών γεγονότων που υποτίθεται θα συνόδευαν τις επικείμενες εσχατολογικές εξελίξεις οδήγησε και σε άλλα δυσμενή σχόλια. Η προσπάθεια σύνδεσης του Α΄ Παγκόσμιου Πολέμου με το τέλος του κόσμου απέτυχε παταγωδώς¹⁵. Προτεστάντες ερευνητές είδαν μέσα σε αυτές τις δημοσιεύσεις κεκαλυμμένες προθέσεις κερδοσκοπίας¹⁶ λόγω της κατακόρυφης αύξησης των πωλήσεων των εφημερίδων και περιοδικών που έφεραν τίτλους¹⁷ για τα σπουδαία συνταρακτικά γεγονότα. Ο καθηγητής της Πεντηκοστιανικής Θεολογίας, M. Pearlman, προσπάθησε να αποδώσει με χιουμοριστικό τρόπο τις προφητικές αστοχίες των ηγετών της κίνησης λέγοντας χαρακτηριστικά: « Έχουν γίνει προσπάθειες υπολογισμού του ερχομού του Χριστού, αλλά κάθε φορά ο Χριστός αποτύγχανε να είναι συνεπής στο ραντεβού Του¹⁸». Η ομολογία της αδυναμίας αυτής, έστω και με αυτόν τον ιδιόζοντα τρόπο, λειτουργεί συνειρμικά με μία άλλη δήλωση που έγινε στον Ελληνικό χώρο από τον Έλληνα ιδρυτή της Ε.Α.Ε.Π., ο οποίος σε κηρύγματά του προέτρεψε τους ακόλουθούς του να ασκούν το χάρισμα συνεχώς ακόμα και αν δεν πραγματοποιούνται οι προβλέψεις τους¹⁹.

Εξετάζοντας τις πιο ώριμες φωνές μέσα στο κίνημα δεν είναι δυνατόν να μην παραθέσουμε τις θέσεις επιφανών Προτεστάντων ερευνητών, οι οποίοι δίνουν τη δική τους ερμηνεία όσον αφορά στη χρήση του χαρίσματος της προφητείας. Ο Μεταρρυθμισμένος καθηγητής της συστηματικής Θεολογίας και γνωστός ερευνητής των Χριστιανικών αιρέσεων στον Αγγλοσαξωνικό χώρο, A.A. Hoekema, ανέφερε ότι «...Οι συγγραφείς της Καινής Διαθήκης δεν προσπάθησαν να προσδιορίσουν την ακριβή ημέρα της Δευτέρας (Β΄) Παρουσίας του Χριστού, διότι εξακολουθεί να παραμένει αβέβαιη²⁰». Συνεχίζοντας πιστοποιεί ότι «...Τα σημεία των καιρών μάς μιλάνε μόνο για τη βεβαιότητα του ερχομού του Χριστού...Γνωρίζουμε ότι οι προβλέψεις για την επάνοδο του Χριστού θα εκπληρωθούν αλλά δε γνωρίζουμε το

¹² A. Anderson, οπ. π., σ σ. 197 - 198.

¹³ Β΄ Παραλ. 18, 18 – 22.

¹⁴ Β. Α. Γεωργόπουλου (πρωτ.), «Ή Πεντηκοστιανική κίνηση...», οπ. π..

¹⁵ Th. Engelder, W. Arndt..., οπ. π., σ. 373.

¹⁶ C. J. Richmann, οπ. π., σ σ. 39 - 40.

¹⁷ Βλ. Γ΄ Κεφάλαιο, σ. 49.

¹⁸ C. J. Richmann, οπ. π., σ. 39.

¹⁹ Α. Άλεβιζόπουλου (πρωτ.), Έγχειρίδιο..., οπ. π., σ σ. 224 - 225.

²⁰ A.A. Hoekema, οπ. π., σ. 126.

πώς...²¹». Προς επίρρωση των λεγομένων του επικαλέστηκε το παράδειγμα με τη Μεσσιανική ιδιότητα του Χριστού, η οποία, ενώ προφητεύτηκε από την Παλαιά Διαθήκη²², οι άνθρωποι της εποχής Του (μεταξύ αυτών αναφέρεται και ο Ιωάννης ο Βαπτιστής) δεν κατανόησαν το είδος της Βασιλείας Του²³. Τέλος, ο πεντηκοστιανός πάστορας Hollenweger²⁴ χαρακτήρισε ως *χάσιμο χρόνου την πίστη σε ανησυχητικά μελλοντικά γεγονότα, υπογραμμίζοντας ότι η πνευματική υγεία εξαρτάται από την τωρινή πραγματικότητα και όχι από ενδεχόμενα περιστατικά του μέλλοντος*²⁵.

Έντονες κριτικές δέχθηκαν και οι χιλιαστικές τοποθετήσεις της κίνησης. Η *θεωρία των Οικονομιών (Dispensationalism)* όπως είναι φυσικό δεν έμεινε στο απυρόβλητο. Η Λουθηρανική Εκκλησία επιτέθηκε εναντίον της διατυπώνοντας την ένσταση ότι *«χαρακτηρίζεται από έντονες αποσπασματικές βιβλικές αναφορές και αγνοεί προκλητικά τα ουσιώδη τμήματα των περικοπών»*²⁶. Το δόγμα της χρονικής ασυνέχειας των Οικονομιών, που σε κάθε μία από αυτές *θεωρήθηκε ότι αποκαλύπτεται επαρκώς το σωτηριώδες έργο του Θεού για την ανθρωπότητα, διατάραξε την αρμονική μετάβαση από την Παλαιά στην Καινή Διαθήκη*²⁷. Ο Διαμαρτυρόμενος θεολόγος, D. Fuller, τόνισε την *«ανικανότητα του δόγματος να εναρμονιστεί με τα βιβλικά δεδομένα»*²⁸ είτε διότι αγνοεί ότι η Καινή Διαθήκη περιγράφει ακριβώς αυτήν την εποχή πριν από το τέλος του κόσμου ως περίοδο *ανομίας*²⁹ είτε γιατί αντίκειται στην Ευαγγελική εκείνη περικοπή³⁰ που περιγράφει την κρίση δικαίων και αδίκων ταυτοχρόνως³¹.

Από τη στηλίτευση των θέσεων που αφορούν στα Εσχατολογικά ατοπήματα των Πεντηκοστιανών δε θα μπορούσε να λείπει η δοξασία της Αρπαγής. Η εκκεντρική αυτή θεωρία που ακύρωνε την πίστη του υπόλοιπου Χριστιανικού κόσμου αντιμετωπίστηκε εχθρικά από τη συντριπτική πλειοψηφία των ομάδων. Για τους Έλληνες Προτεστάντες η Αρπαγή θεωρήθηκε επίπλαστη πραγματικότητα που στερείται παντελώς Βιβλικών επιχειρημάτων³². Στην ίδια φορά πλεύσης ανήκει και η επισήμανση Αμερικανών Προτεσταντών που αναφέρουν ότι το δόγμα της Αρπαγής δεν αποτέλεσε ποτέ καρπό Αγιογραφικής γνώσης³³. Ο Λουθηρανός καθηγητής δογματικής, J. T. Mueller, δεν περιορίστηκε στα αντιβιβλικά της

²¹ Οπ. π., σ σ. 131 – 134.

²² Ησα. 35, 5. Ησα. 61, 1.

²³ A.A. Hoekema, οπ. π., σ σ. 132 – 133.

²⁴ Βλ. Γ' Κεφ. υποσημ. 9.

²⁵ W. J. Hollenweger, οπ. π., σ. 418.

²⁶ Th. Engelder, W. Arndt..., οπ. π..

²⁷ Οπ. π., σ. 374.

²⁸ C. C. Ryrie, οπ. π., σ. 12.

²⁹ Λκ. 18, 8. Βλ. και Th. Engelder, W. Arndt..., οπ. π., σ. 374.

³⁰ Μτθ. 25, 32 – 33.

³¹ Βλ. Th. Engelder, W. Arndt..., οπ. π..

³² Β. Α. Γεωργόπουλου (πρωτ.), *Πεντηκοστιανών...*, οπ. π., σ. 39.

³³ Οπ. π., σ. 40.

χαρακτηριστικά αλλά προειδοποίησε ότι εντάσσεται στους πλέον επικίνδυνους τρόπους εξαπάτησης των πιστών από τον Διάβολο³⁴.

Ακόμη και οι πιο βασικές μαρτυρίες περί Αρπαγής καθημερινών ανθρώπων, μερικές από τις οποίες επισημάνθηκαν στο Γ' Κεφάλαιο, αντιμετώπιστηκαν με ειρωνική διάθεση και καυστικό χιούμορ. Ο Hollenweger καυτηριάζει την ευπιστία των αναγνωστών που αποδέχτηκαν άκριτα τη λήψη στον ουρανό ενός άντρα που επέβαινε ως συνοδηγός σε ένα πολυτελές αυτοκίνητο. Οι δικοί του άνθρωποι πίστευαν ακράδαντα ότι η απουσία του από το αυτοκίνητο οφειλόταν στο αποκαλυπτικό γεγονός της Αρπαγής. Στην ουσία ο άνθρωπος αυτός, ονόματι Zaiss, είχε πέσει θύμα της οδηγικής ανεπάρκειας της γραμματέως του που έτρεχε με ιλιγγιώδη ταχύτητα δίπλα σε ένα εργοτάξιο³⁵. Με τον καιρό η δυσπιστία των Προτεσταντών να δεχθούνε τα φαινόμενα της Αρπαγής ως γνήσιες εμπειρίες μετατράπηκε σε χλευασμό. Επίσημες δηλώσεις έκαναν λόγο, μεταξύ άλλων, για «πράγματα μη πιστευτά, απογυμνωμένα πνευματικά³⁶».

Κλείνοντας το υποκεφάλαιο της Ενδοπροτεσταντικής κριτικής οφείλουμε να καταθέσουμε κάποιες γενικές παρατηρήσεις μελετητών, που αποτυπώνουν τα λογής αδιέξοδα στα οποία έχουν περιέλθει κατά καιρούς οι υποστηρικτές της κίνησης. Συγκεκριμένα αναφέρουν ότι «η εμμονή των Πεντηκοστιανών για τη Δευτέρα (Β') Παρουσία βοηθά στο να αδιαφορούν για τα κοινωνικά και πολιτικά προβλήματα του κόσμου. Το εσχατολογικό άγχος λειτουργεί ως καταπραΰντικό για να μην απελίζονται από τις άθλιες συνθήκες διαβίωσης³⁷». Η άνοδος, όμως, των κοινωνικών σταθερών μειώνει την Αποκαλυπτική θέρμη³⁸. Επομένως «...Το όραμα για το τέλος των πραγμάτων πρέπει να πιστεύει στα ουράνια χωρίς να προδίδει τα γήινα... Να προσδοκά την Έλευση του Χριστού χωρίς να αδιαφορεί για τις κοινωνικές διεργασίες... Να αντλεί έμπνευση και ελπίδα για τα επερχόμενα προκειμένου να αλλάξει τον παρόντα κόσμο υπό το φως του μέλλοντος...³⁹».

4.1.2 Ορθόδοξη κριτική

4.1.2.1 Περί Ενότητας

Οι Αγιογραφικές παρασπονδίες των Πεντηκοστιανών διαλάλησαν με τον πιο εκκωφαντικό τρόπο ότι η Βίβλος, αποκομμένη από την ορθόδοξη Πατερική ερμηνεία, δεν αποτελεί αλάνθαστο οδηγό. Τα χωρία της κακοποιήθηκαν σε μέγιστο βαθμό⁴⁰, τα ερμηνευτικά τους παραστρατήματα πολλαπλασιάστηκαν και οδήγησαν

³⁴ Β.Α Γεωργόπουλου (πρωτ.), «Η χιλιαστική δοξασία...», οπ. π., σ. 13.

³⁵ W. J. Hollenweger, οπ. π., σ. 416.

³⁶ Οπ. π., σ. 417.

³⁷ Οπ. π..

³⁸ A. Anderson, οπ. π., σ. 219.

³⁹ W. J. Hollenweger, οπ. π., σ. 421.

⁴⁰ Α. Άλεβιζόπουλου (πρωτ.), Πεντηκοστιανοί..., οπ. π., σ. 62.

τις πρώιμες Πεντηκοστιανικές ομάδες σε αλληπάλληλες διχοτομίες. Κάθε κοινότητα διεκδίκησε με δυναμικό τρόπο την αναγνώρισή της ως της μόνης αυθεντικής Εκκλησίας. Όμως, η παράλογη αυτή επιδίωξη ήλθε σε αντίθεση με το όραμα του Αποστόλου Παύλου για την ενότητα της Εκκλησίας, όπως περιγράφεται στα Θεόπνευστα κείμενα. Στις Παύλειες επιστολές⁴¹ γίνεται λόγος για το Ένα και μοναδικό Σώμα του Χριστού, την Εκκλησία, η οποία αποτελείται από ανθρώπινες ψυχές με διαφορετικά χαρίσματα αλλά πορεύεται αρμονικά και ενωτικά με σκοπό την απόκτηση του *φρονήματος του Αγίου Πνεύματος, που είναι η όντως ζωή και ειρήνη*⁴². Πουθενά δε λέχθηκε ότι ανάμεσα στις εκκλησιαστικές κοινότητες υπήρξαν διαρθρώσεις κατανεμημένες με βάση την υπεροχή σε αυθεντία και πνευματική αξία, ούτως ώστε οι *τελειότερες* να ευεργετηθούν από τον Κύριο έναντι του υπολείπου σώματος⁴³. Οι επανειλημμένες, λοιπόν, τάσεις ανεξαρτητοποίησης των Πεντηκοστιανών προκάλεσαν διάσπαση αυτού του Σώματος, *κομματιάζοντας* τον Νυμφίο της Εκκλησίας - Χριστό και δημιουργώντας υπολείμματα που ομοιάζουν με εκείνες τις δυνάμεις διχασμού που ξεπρόβαλαν στην Εκκλησία των πρώτων χρόνων⁴⁴.

4.1.2.2 Περί Εσχάτων – Χιλιετούς Βασιλείας

Η κατά γράμμα ερμηνεία της Αγίας Γραφής⁴⁵ και η διανοητική της προσέγγιση⁴⁶ οδήγησε τη θεολογία της Πεντηκοστιανικής κίνησης σε αδιέξοδο. Το τέλος των καιρών εντοπίστηκε κάπου στο μέλλον, το οποίο θα πραγματοποιηθεί ύστερα από κάποια ιστορικής σημασίας γεγονότα. Η Εσχατολογία, όμως, ως έννοια δεν περιορίζεται στις εννοιολογικές προσεγγίσεις των λεξικολογικών εγχειριδίων⁴⁷ αλλά εκτείνεται πέρα από την ανθρώπινη διάνοια και πάντοτε μέσα από το εμπειρικό πρίσμα των Πατέρων της Εκκλησίας⁴⁸. Για τους Ορθόδοξους τα Έσχατα δεν ταξινομούνται με κάποια χρονική ακολουθία, αντιθέτως «μπολιάζονται» μέσα στο ιστορικό παρόν και το μεταποιούν σε *Αιώνιο παρόν*⁴⁹. Επομένως, δεν πραγματοποιούνται, αφού ήδη υπάρχουν, αλλά αποκαλύπτονται ως μυστήριο⁵⁰. Αυτού του είδους η προσέγγιση έμεινε παντελώς άγνωστη στον Προτεσταντικό χώρο, στον οποίο απουσιάζουν τα όσα άγια και ιερά παρέδωσαν οι Πατέρες. Η αναγωγή των Εσχάτων αποκλειστικά σε μελλοντική - και όχι παρούσα - φάση⁵¹

⁴¹ Ρωμ. 12, 4 – 6.

⁴² Ρωμ. 8, 6, βλ. και «Γ' Πανορθόδοξος...», οπ. π., σ. 27.

⁴³ R. B. Robson, οπ. π..

⁴⁴ Α' Κορ. 1, 10 -13. Α' Κορ. 3, 3 -4.

⁴⁵ Α. Άλεβιζόπουλου (πρωτ.), *Πεντηκοστιανοί...*, οπ. π..

⁴⁶ Α. Μύρου (Άρχιμ.), «Έσχατολογικές...», οπ. π., σ σ. 151 – 152.

⁴⁷ Βλ. Γ' Κεφάλαιο, σελ. 38, υποσημ. 3.

⁴⁸ Ι. Βλάχου (Μητρ.), *Εμπειρική δογματική της Ορθόδοξου Καθολικής Εκκλησίας, Κατά τις προφορικές παραδόσεις του π. Ιωάννου Ρωμανίδη, Τόμος Β', Λεβαδεία 2011*, σ. 461.

⁴⁹ Ζ. Ζαχάρου (Άρχιμ.), *Τό χάραγμα τοῦ Χριστοῦ στήν καρδιά τοῦ ἀνθρώπου, Ίερά Μονή Τιμίου Προδρόμου Έσσεξ Άγγλίας 2015²*, σ. 149.

⁵⁰ Α. Μύρου (Άρχιμ.), «Έσχατολογικές πλάνες...», οπ. π., σ. 153.

⁵¹ Α. Μύρου (Άρχιμ.), «Έσχατολογικές πλάνες...», οπ. π., σ. 156.

προκάλεσε το λεγόμενο εσχατολογικό Πεντηκοστιανικό άγχος⁵². Αυτού του είδους η υπερβολή, κληθείσα και ως *Υπερεσχατολογία*⁵³, «έκρυσσε» από την κίνηση την αληθινή διάσταση της προφητείας του δικαίου Ιωήλ, ο οποίος συνέδεσε τις Έσχατες ημέρες με την Α΄ Παρουσία και Ενανθρώπιση του Χριστού⁵⁴. Έκτοτε τα Έσχατα συνεχώς εγκαινιάζονται⁵⁵ και μεταφέρονται από εποχή σε εποχή από την χορεία των πνευματοφόρων Αγίων της Εκκλησίας.

Παρόμοια υπεραπλουστευμένη προσέγγιση αναπτύχθηκε και στην περιγραφή της Χιλιετούς Βασιλείας. Οι εικόνες ελήφθησαν ανθρωπομορφικά και οι αριθμολογικές αναφορές με τη φυσική τους αξία⁵⁶. Η πνευματική τους ατροφία περιόρισε τη δυνατότητα ψηλάφησης της Βασιλείας στις αληθινές και πνευματικές της διαστάσεις με αποτέλεσμα να την τοποθετούν κάπου στη γη αποδίδοντας κυριολεκτικά σε αυτή χρονική διάρκεια χιλίων ετών. Όμως, για την Ανατολική Ορθόδοξη Εκκλησία η Βασιλεία αυτή δεν εντοπίζεται *επί της γης*⁵⁷ με την έννοια της κτιστότητας, αλλά αναφέρεται στους πλούσιους Αγιοπνευματικούς καρπούς που δίνονται στους χριστιανούς ήδη από την εποχή της Ενσάρκωσης του Λόγου μέχρι σήμερα⁵⁸ προς μία τελειωτική πορεία και ολοκλήρωση μέχρι την τελική τους είσοδο σε αυτήν⁵⁹. Ακριβώς αυτή την ολοκλήρωση εκφράζει η πληρότητα αυτού του αριθμού και όχι μία χρονική έκταση υπολογίσιμη με τα συνήθη ανθρώπινα μέτρα⁶⁰.

4.1.2.3 Περί προφητειών – Ψευδοπροφητειών

Ρίχνοντας μία πρόχειρη ματιά στις εσχατολογικές προφητείες της κίνησης που αναφέρθηκαν στο προηγούμενο Κεφάλαιο⁶¹ διαπιστώνουμε ότι τα μέλη της περιέμεναν τουλάχιστον είκοσι (20) φορές την εκδήλωση παρεμφερών αποκαλυπτικών γεγονότων μέσα σε μία (1) μόνο περίοδο εικοσαετίας (1988 έως 2008). Και τις είκοσι (20) διαψεύστηκαν. Ανάλογη κατάληξη είχε και η συντριπτική πλειοψηφία των προφητειών που έχουν κατά καιρούς απασχολήσει τις κοινότητές τους. Η συνεχής διάψευση και ο αδιάλειπτος επαναπροσδιορισμός των ημερομηνιών – οροσήμων για την πεντηκοστιανική εσχατολογία φανερώνει ότι η πηγή των αποκαλύψεων είναι είτε πνευματικά νόθα είτε ανύπαρκτη.

⁵² Βλ. Κεφάλαιο Γ΄, σελ. 46 – 47.

⁵³ Β.Α. Τσίγκου, «Τά έσχατα...», οπ. π., σ. 27.

⁵⁴ Β. Α. Γεωργόπουλου (πρωτ.), *Πεντηκοστιανών...*, οπ. π., σ. 26. Σ. Ρόουζ (Ίερομονάχου), οπ. π., σ. 206.

⁵⁵ Β.Α. Τσίγκου, «Τά έσχατα...», οπ. π., σ. 44.

⁵⁶ Α. Μύρου (ΊΑρχιμ.), «Έσχατολογικές πλάνες...», οπ. π., σ. σ. 152 – 153. Ο Λ. Φέγγος αναφέρει μεταξύ άλλων ότι «...Ο θρόνος τοῦ Θεοῦ προσδιορίζεται τοπικά, ... (ο Θεός) ἔχει χέρια καὶ πόδια καὶ πῶς ἐτοιμάζει τοὺς πιστοὺς κατὰ γράμμα σπίτια...», βλ. σχετ. καὶ ΊΑ. ΊΑλεβιζόπουλου (πρωτ.), *Πεντηκοστιανοί...*, οπ. π., σ. 62.

⁵⁷ ΊΑ. ΊΑλεβιζόπουλου (πρωτ.), *Έγχειρίδιο...*, οπ. π., σ. 299.

⁵⁸ Σ. Ρόουζ (Ίερομονάχου), οπ. π., σ. 221.

⁵⁹ Ν. Α. Ματσούκα, *Δογματική...*, οπ. π., σ. 540. Για την σταδιακή συμμετοχή των πιστών στην Αιώνια ζωή, βλ. καὶ Α. Μύρου (ΊΑρχιμ.), «Έσχατολογικές πλάνες...», οπ. π., σ. 167.

⁶⁰ Α. Μύρου (ΊΑρχιμ.), «Έσχατολογικές πλάνες...», οπ. π..

⁶¹ Κεφ. Γ΄, σελ. 54 – 60.

Το Πνεύμα που θεωρούν ότι κατέχουν όλες οι ομάδες ως το μόνο γνήσιο και αληθινό κατακλύζει τις κοινότητές τους με έναν ατελείωτο κατάλογο προφητειών που δεν πραγματώνονται. Ταυτόχρονα, διχάζει τα μέλη της με ολοένα και νεότερες αποκαλύψεις που ακυρώνουν τις πρότερες. Ορθώς η Ορθόδοξη Εκκλησία ακούει την εξέχουσα προφητική φωνή του Μωυσή από το βάθος της Ιστορίας, που αναφέρει ότι «...Ὁ μὴ ἐκπληρούμενος λόγος... προέρχεται ἀπὸ στόμα ἀσεβείας⁶²» και παράλληλα διατυπώνει την πεποίθησή ότι το πνεύμα αυτό πλανεύει ψευδόμενο⁶³. Για τον Απόστολο Παύλο ο γνήσιος προφήτης εμπνέεται από το Ένα, αληθινό, και μοναδικό Άγιο Πνεύμα⁶⁴ με σκοπό την πνευματική προκοπή του πληρώματος της Εκκλησίας⁶⁵ και όχι την καταδυνάστευσή του από πάσης φύσεως εκβιαστικά διλήμματα⁶⁶.

4.1.2.4 Περί Αρπαγής

Μία συνηθισμένη τακτική των Πεντηκοστιανών, όπως έχουμε διαπιστώσει, αποτελεί η αυθαίρετη επιλογή λέξεων από τα Ευαγγελικά χωρία και η δημιουργία νέων διδασκαλιών⁶⁷. Καρπός αυτής της Αντιβιβλικής τάσης αποτέλεσε το δημοφιλές αλλά ανύπαρκτο δόγμα της *Αρπαγής*. Έχοντας ως σημείο εκκίνησης τη ρίζα της λέξης που μνημονεύεται στο σχετικό χωρίο⁶⁸ και σε συνδυασμό με διάσπαρτες Αγιογραφικές φράσεις⁶⁹, δημιούργησαν μία εσχατολογική πεποίθηση περί προνομιακής μεταχείρισής τους από το υπόλοιπο Σώμα της Εκκλησίας ώστε να γλιτώσουν από την μανία του Αντιχρίστου⁷⁰. Τα χρησιμοποιούμενα, όμως, Βιβλικά χωρία αναφέρονται στο ένα και το αυτό γεγονός⁷¹, δηλαδή, στον τρόπο με τον οποίο αφενός μεν θα πραγματοποιηθεί η Δευτέρα (Β΄) - και τελευταία - Παρουσία του Θεού και κατ' επέκταση στην περαιτέρω συμμετοχή των ανθρώπων στην Άκτιστη Δόξα Του⁷².

Η θεμελιώδης αυτή διδασκαλία των Πεντηκοστιανών επιδέχεται και άλλου είδους κριτική, η οποία αναφέρεται στο κατά πόσο ευσταθεί αυτού του είδους η προσδοκία τους βάσει του όλου Αγιογραφικού πνεύματος. Οι χριστιανοί από τους πρώτες αιώνες της Εκκλησίας μέχρι και σήμερα γνωρίζουν ότι θα περάσουν θλίψεις,

⁶² Δευτ. 18, 22.

⁶³ Β. Α. Γεωργόπουλου (πρωτ.), *Πεντηκοστιανών...*, οπ. π., σ σ. 10, 13. «Γ' Πανορθόδοξος Συνδιάσκεψις...», οπ. π..

⁶⁴ Α' Κορ. 12, 4 - 5.

⁶⁵ Α' Κορ. 14, 3 - 4.

⁶⁶ 'Αντωνίας (Μοναχής), οπ. π., σ. 128. 'Α. Καρακαλλινού ('Ιερομονάχου), οπ. π., σ. 248. Κ. Τσουρού (πρωτ.), οπ. π..

⁶⁷ Α. Γ. Μύρου, *Υποκειμενισμός...*, οπ. π, σ. 42.

⁶⁸ Α' Θεσ. 4, 17. «...Ἀρπαγησόμεθα ἐν νεφέλαις...».

⁶⁹ Ιω. 14, 2 - 3. Μτθ. 24, 27 - 28. Μτθ. 24, 40. Α' Κορ. 15, 23 - 24. Α' Κορ. 15, 51 - 52. Α' Θεσ. 2, 19 - 20. Α' Θεσ. 3, 13. Α' Θεσ. 4, 15. Β' Θεσ. 2, 1 - 2. Β' Θεσ. 2, 8 - 9. Ιακ. 5, 7. Β' Πέτρου 3, 12. Α' Ιω. 2, 28.

⁷⁰ 'Α. Καρακαλλινού ('Ιερομονάχου), οπ. π., σ. 250.

⁷¹ Α. Μύρου ('Αρχιμ.), «'Εσχατολογικές πλάνες...», οπ. π., σ. 159. Β. Α. Γεωργόπουλου (πρωτ.), *Πεντηκοστιανών...*, οπ. π., σ. 37.

⁷² 'Α. Καρακαλλινού ('Ιερομονάχου), οπ. π., σ. 251.

κακουχίες, διώξεις και βασανιστήρια⁷³ «ἔνεκεν τοῦ Χριστοῦ καὶ τοῦ Ὄνόματός Του». Και αυτή η πρόρρηση του Ιησού αποτελεί διαχρονικά μία κλήση αυταπάρανης του εαυτού τους με την εκούσια άρση των πάσης φύσεως δυσκολιών που συναντώνται ανά εποχή⁷⁴. Ο συνδυασμός των Γραφικών στίχων έρχεται σε οξεία αντίθεση με το πνεύμα φυγοπονίας που διακατέχει τη φιλοσοφία της κίνησης, η οποία επιθυμεί διακαώς να απομακρυνθεί από την περίοδο της δικτατορίας του Αντιχρίστου (Μεγάλη Θλίψη).

4.1.2.5 Περί Δύο (2) Παρουσιών –Τριών (3) Αναστάσεων - Δύο (2) Κρίσεων

Η συνήθης μέθοδος των Πεντηκοστιανών να προσαρμόζουν την Αγία Γραφή σύμφωνα με τις βαθύτερες προσδοκίες τους, τους οδήγησε σε τμηματοποίηση της Δευτέρας (Β΄) Παρουσίας του Χριστού στη γη, της γενικής Ανάστασης των πιστών και της Τελικής Κρίσης. Αυτό οφείλεται, όπως είδαμε, στην εισαγωγή ενός ανυπόστατου Βιβλικά γεγονότος – αυτό της Αρπαγής – και στην παρερμηνεία των σχετικών χωρίων, που προσδιορίζουν τη Χιλιετή Βασιλεία του Χριστού. Κάνοντας μία (1) συγκεντρωτική αναφορά της διδασκαλίας τους θα καταγραφούν αναμφίβολα τα εξής γεγονότα:

- **Γεγονός 1^ο:** Αρπαγή ως πρώτη (1^η) Παρουσία του Χριστού – Ανάσταση (1^η) μόνο των Αγίων από την εποχή του Χριστού και έπειτα – Κρίση (1^η) Δικαίων ανταποδοτικού χαρακτήρα. (σελ. 62 - 63).
- **Γεγονός 2^ο:** Τέλος επταετίας Αντιχρίστου – Δεύτερη (2^η) Παρουσία του Χριστού με τους Αρπαγέντες – Ανάσταση (2^η) Δικαίων Π. Διαθήκης και μαρτύρων επταετίας – Έναρξη Χιλιετούς Βασιλείας. (σελ. 72 - 73).
- **Γεγονός 3^ο:** Λήξη Βασιλείας – Γενική (3η) Ανάσταση όλων των απίστων όλων των εποχών – Τελική (2^η) Κρίση ή Κρίση του Μεγάλου Λευκού Θρόνου – Αιώνια ζωή.

Τα Αποκαλυπτικά, όμως, αυτά γεγονότα κατά την εκκλησιαστική ερμηνεία των αγιογραφικών χωρίων θα λάβουν χώρα μία (1) και μοναδική φορά⁷⁵ και θα έχουν

⁷³ Μτθ. 10, 16 - 18. Ιω. 16, 33. Μτθ. 5, 4. Μτθ. 24, 13.

⁷⁴ Μτθ. 16, 24.

⁷⁵ Όπως τονίζεται emphaticώς με την χρήση ενικού αριθμού, π.χ. «...Περί παρουσίας τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου...», βλ. Μτθ. 24, 27. «...Ἐν τῇ ἡμέρᾳ αὐτοῦ...», βλ. Λκ. 17, 25. «... Μενεῖτε ἐν αὐτῶ...ἵνα ὅταν φανερωθῇ... ἐν τῇ παρουσίᾳ αὐτοῦ...», βλ. Α΄ Ιω. 2, 28. «Ἐπειτα οἱ Χριστοῦ ἐν τῇ παρουσίᾳ αὐτοῦ...», βλ. Α΄ Κορ. 15, 23 - 24. «Ἐν τῇ αὐτοῦ παρουσίᾳ...». Α΄ Θεσ. (2, 20), (3, 13), (4, 15). Β΄ Θεσ. (2, 1 - 2), (2, 8 - 9). «...τὴν παρουσίαν τῆς τοῦ Θεοῦ ἡμέρας...». Β΄ Πέτρ. 3, 12. «...Ἦτε εἰλικρινεῖς καὶ ἀπρόσκοπτοι εἰς ἡμέραν Χριστοῦ...». Φιλιπ. 1, 10, ἡ οποιασδήποτε άλλης διευκρίνησης που δεν υποδηλώνει περισσότερες από μία (1) παρουσίες του Χριστού, π.χ. Μτθ. 25, 31 - 46. Μαρκ. 13, 26 - 28. Πραξ. 1, 11 - 12. Β΄ Θεσ. 1, 7 - 11. Α΄ Ιω. 2, 28 - 29.

Όσον αφορά την μοναδική και συνάμα καθολική Ανάσταση των πιστών και πάλι η Αγία Γραφή είναι κατατοπιστική. Π.χ. «Ἐρχεται ὥρα...πάντες οἱ ἐν τοῖς μνημείοις...», βλ. Ιω. 5, 28. «...Πάντες δὲ ἀλλαγησόμεθα...ἐν ῥιπῇ ὀφθαλμοῦ...», βλ. Α΄ Κορ. 15, 52. «...Οἱ νεκροὶ ἐν Χριστῶ ἀναστήσονται πρῶτον...ἔπειτα ἡμεῖς οἱ ζῶντες...καὶ οὕτω πάντοτε σὺν Κυρίῳ ἐσόμεθα...», βλ. Α΄ Θεσ. 4, 16 - 18.

αμεσότητα σχέσης και αλληλεξάρτησης⁷⁶. Η αδικαιολόγητη αυτή τριχοτόμηση των γεγονότων πηγάζει μόνο από ονειροπόλες σκέψεις, οι οποίες κωφεύουν στη φωνή του Ευαγγελίου προς ικανοποίηση υποκειμενικών αυθαίρετων ερμηνειών. Γι' αυτό ακριβώς τον λόγο στο Σύμβολο της Πίστεως Νικαίας – Κωνσταντινουπόλεως ομολογούμε «Προσδοκῶ Ἄνάστασιν νεκρῶν», όχι αναστάσεις νεκρών.

4.1.2.6 Περί Παραδείσου – Κόλασης

Τελειώνοντας την αναφορά μας όσον αφορά στις Αγιογραφικές διαστρεβλώσεις της κίνησης δε θα ήταν δυνατό να παραβλέψουμε τον τρόπο αντίληψής τους σχετικά με τις έννοιες Παραδείσου και Κόλασης. Οι θεωρίες τους απέχουν και πάλι *πόρρω μακράν*⁷⁷ από την πραγματική υπόσταση των εννοιών που αποκαλύπτονται αυστηρά και μόνο υπό το πρίσμα της Ορθοδόξου εμπειρικής θέασης. Η Κόλαση οπωσδήποτε δεν αποτελεί ανθρωπομορφική πραγματικότητα με ορατά δεσμά και άσβεστες φωτιές⁷⁸. Παράδεισος και Κόλαση νοούνται και ταυτόχρονα εκφράζουν δύο (2) τρόπους με τους οποίους θα βιωθούν οι άκτιστες ενέργειες του Θεού⁷⁹. Όλοι οι άνθρωποι θα μετέχουν στις άκτιστες ενέργειές Του, δίκαιοι και αμαρτωλοί. Οι μεν δίκαιοι θα κοινωνούν της Θείας δόξας και θα απολαμβάνουν τη Θεία μακαριότητα, οι δε αμαρτωλοί θα μένουν αμέθεκτοι. Αυτή ακριβώς η στέρηση θα έχει και κολάσιμο χαρακτήρα⁸⁰. Οι προσπάθειες, λοιπόν, απόδοσης υλικής υφής στις δύο (2) αυτές πραγματικότητες στερεί από τους Πεντηκοστιανούς τη δυνατότητα ορθής κατανόησης της άλλης ζωής και βρίσκονται σε απόλυτη αναντιστοιχία με την Ορθόδοξη διδασκαλία.

Τελειώνοντας το τελευταίο κεφάλαιο της παρούσας εργασίας παραθέτουμε τις εξής σημαντικές επισημάνσεις από τον λόγιο Μητροπολίτη Ναυπάκτου, κ. κ Ιερόθεο: «*Ό,τι οδηγεί σε ψυχολογικό φόβο και... απόγνωση δεν είναι Ὁρθόδοξο... Τό ἀληθινό καί Ὁρθόδοξο ὀδηγεῖ τόν ἄνθρωπο... στήν κατά Θεόν ἐλπίδα, στη μετάνοια καί την προσευχή...*⁸¹».

Η Ορθόδοξη Εκκλησία, λοιπόν, δε βομβαρδίζει τις ψυχές των πιστών με τρομοκρατία και θάνατο, με μεταλλαγμένα και βλαβερά ηθικά προϊόντα που προβάλλονται μέσα από χολιγουντιανές αίθουσες. Ούτε πάλι εθελουφλεί μπροστά στις πνευματικές παθογένειες που προσπαθούν να διαβρώσουν τα υγιή κοινωνικά

⁷⁶ Περί Β' Παρ. και Αρπαγής πιστών για την Γενική Κρίση, βλ. Μτθ. 24, 27 – 31. Περί Ανάστασης, Β' Παρ. και Τελικής Κρίσης, βλ. Α' Κορ. 15, 23 – 28. Περί Β' Παρ., Ανάστασης, Αρπαγής και Αιώνιας ζωής, βλ. Α' Θεσ. 4, 16 – 18. Περί Β' Παρ., Αρπαγής και Τελικής Κρίσης, βλ. Μτθ. 25, 31 – 46. Περί Β' Παρ., Αρπαγής, βλ. Μαρκ. 13, 26 - 27. Περί Β' Παρ. και Τελικής Κρίσεως, βλ. Β' Θεσ. 1, 7 – 11.

⁷⁷ Μρκ. 7, 6 – 7.

⁷⁸ Ν. Α. Ματσούκα, *Δογματική...*, οπ. π., σ. 544.

⁷⁹ Ι. Βλάχου (Μητρ.), *Ἡ ζωή μετά τον θάνατο*, Ι. Μ. Γενεθλίου τῆς Θεοτόκου (Πελαγίας), Λεβαδειά 1999⁵, σ. 274.

⁸⁰ Β.Α. Τσίγκου, «Τά ἔσχατα...», οπ. π., σ. 41. Ι. Βλάχου (Μητρ.), *Ἡ ζωή μετά...*, οπ. π., σ. 281. F. Schaeffer, οπ. π., σ. 370. Ν. Α. Ματσούκα, *Δογματική...*, οπ. π., σ. 545.

⁸¹ Ι. Βλάχου (Μητρ.), *Ἡ ζωή μετά...*, οπ. π., σ. 223.

κύτταρα⁸². Η Ορθοδοξία αποτελεί φάρο σωτηρίας για κάθε πλεύουσα ψυχή που ψάχνει εναγωνίως να ξεπεράσει τα πειρασμικά κύματα και να φτάσει σώα στον εύδιο λιμένα⁸³ του Παραδείσου.

⁸² Β.Α. Τσίγκου, «Τά ἔσχατα...», σπ. π..

⁸³ Ωδή ζ' Κανόνος « Εἰς τόν Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν...».

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Ο Πεντηκοστιανισμός είναι μία θρησκευτική κίνηση που εμφανίστηκε στις αρχές του 20^{ου} αιώνα στη Βόρεια Αμερική. Θεολογικά ανήκει στον χώρο του Προτεσταντισμού. Με την επίδραση, όμως, των κοινωνικοπολιτικών συνθηκών της εποχής απέκτησε ιδιαίτερο θρησκευτικό χαρακτήρα. Η ιστορία της κίνησης με τις πολλαπλές υποδιαίρεσεις της χωρίζεται σε τρεις (3) επιμέρους κατηγορίες, στον Κλασικό Πεντηκοστιανισμό, στον «Χαρισματικό» Πεντηκοστιανισμό ή Νεοπεντηκοστιανισμό και στον Πεντηκοστιανισμό του Τρίτου Κύματος. Ανεξαρτήτως, όμως, διαχωρισμού το κίνημα έγινε αισθητό από τις διάφορες «υπερφυσικές» εκδηλώσεις που θεωρείτο ότι βιώνονται κατά καιρούς από τους υποστηρικτές του.

Βασικό χαρακτηριστικό της κίνησης συνιστά το αποκαλούμενο Βάπτισμα του Αγίου Πνεύματος (Β.Α.Π.), που αποδεικνύεται με μία σειρά από εκστατικά φαινόμενα. Ορατό σημείο του είναι το φαινόμενο της γλωσσολαλιάς, η εκφορά, δηλαδή, μίας γλώσσας συχνά ακατανόητης. Άλλες θεωρούμενες αποδείξεις της πλήρωσης του πιστού με το Άγιο Πνεύμα είναι το χάρισμα της θεραπείας και η άσκηση της προφητείας.

Εξίσου σημαντικό στοιχείο της Πεντηκοστιανικής διδασκαλίας είναι ο λόγος για τα Έσχατα. Προγονικές μορφές του κινήματος αλλά και βασικοί θεμελιωτές του αυτοαναγορεύτηκαν ως θεόσταλτοι εκπρόσωποι με πλούσια ακτιβιστική δράση. Κύριο έργο τους η προετοιμασία των λαών για το τέλος του κόσμου με τη δημιουργία εσχατολογικών κοινοτήτων. Μέσα σ' αυτές η, κατά τους ισχυρισμούς τους, επανεμφάνιση των Αγιοπνευματικών χαρισμάτων (γλωσσολαλιά, προφητεία κ.α.) διαβεβαίωνε την ορθή πορεία της κίνησης και ταυτόχρονα δημιουργούσε ένα κλίμα αδιάκοπης προσμονής. Ιδιαίτερα πλούσια αποτέλεσε η συστηματική ενασχόληση με τα Έσχατα βάσει των σημαντικότερων γεγονότων που απασχόλησαν την υφήλιο από τις αρχές του εικοστού 20^{ου} αιώνα.

Η διδασκαλία της κίνησης συνδέεται άρρηκτα με το θεμελιώδες δόγμα της Αρπαγής που ο χώρος έχει υιοθετήσει από τη «Θεωρία των Οικονομιών» (Dispensationalism). Η αρπαγή της Εκκλησίας των Τελευταίων Χρόνων στον αέρα θα προστατέψει τα μέλη της από τον ερχομό του Αντιχρίστου και τις καταστροφές που θα συμβούν κατά τη Μεγάλη Θλίψη. Όσοι δεν θα ασπαστούν τις αρχές της κίνησης, δεν θα αποτελέσουν μέλη της και θα παραμείνουν στη γη με ολέθριες συνέπειες. Η θεωρία αυτή σε συνδυασμό με το δόγμα της Χιλιετούς (1000^{ετών}) Βασιλείας γνώρισε παραλλαγές. Βασικό κεφάλαιο επίσης της Πεντηκοστιανικής Εσχατολογίας, σε σχέση με το γεγονός της αρπαγής αποτέλεσε η διατύπωση μιας σειράς ψευδοπροφητειών και φυσικά η μη εκπλήρωσή τους.

Πολλές από τις ακραίες θεωρίες της κίνησης δημιούργησαν αυστηρές κριτικές τόσο από μέλη Προτεσταντικών Ομολογιών όσο και από τους κόλπους της Ορθόδοξης Εκκλησίας. Οι ενστάσεις από τους εσωτερικούς κόλπους της κίνησης είχαν να κάνουν με τη γνησιότητα και την αποτελεσματικότητα των Αγιοπνευματικών χαρισμάτων αλλά και την αναντιστοιχία των θεωριών τους με τα Βιβλικά κείμενα.

Από την Ορθόδοξη πλευρά η όλη Πεντηκοστιανική διδασκαλία περί Εσχάτων δομείται πάνω στην αυθαίρετη ερμηνεία των Αγιογραφικών κειμένων και η αναντιστοιχία τους με τον τρόπο θεώρησης των Εσχάτων, όπως παρουσιάζονται στα θεόπνευστα κείμενα. Η καταγραφή των μελλούμενων στα Αγιογραφικά κείμενα έχει συμβολικό και εμπειρικό χαρακτήρα που βρίσκεται σε οξεία αντίθεση με τη θεώρηση της Πεντηκοστιανικής Εσχατολογίας.

SUMMARY

Pentecostalism is a religious movement which emerged and evolved at the dawn of the 20th century in North America. Theologically, it is the outcome of the Protestant Confession. However, with the influence of the social and political conditions of that time, it acquired a particular religious character. Its most predominant founders were C. Parham and W. Seymour, who dynamically advanced the movement and attended to make it known to many areas around the world. The movement presents a historical structure and is divided into three individual categories; Classical Pentecostalism, Charismatic or New Pentecostalism and Pentecostalism of the Third Wave. However, regardless of its division, the movement became more noticeable by the various supernatural manifestations, which were considered to be experienced at times by its supporters.

The so – called Baptism of the Holy Spirit which is demonstrated by a series of ecstatic phenomena consists a basic characteristic of the movement. One tangible sign is the phenomenon of speaking in tongues; Uttering a usually unintelligible language. Other putative (alleged) proofs of the repletion of the believer with the Holy Spirit is the gift of therapy and exercising prophesy.

An equally important element of the Pentecostal teaching is Eschatology. Ancestral figures of the movement and basic founders of it called themselves godsent representatives with rich activistic action. Their main occupation is the preparation of the people for the end of the world with the establishment of eschatological communities. Within them, the engagement with the so called “Holly Spirit gifts” (speaking in tongues, prophesy, e.t.c.) reassured the correct course of the movement and at the same time it cultivated a mood of incessant expectation. The prophetic declaration of the End Times was particularly abundant due to the most important events which captivated the mind of the world at the beginning of the 20th century.

The teaching of the movement is indissolubly connected with the fundamental doctrine of Rapture. The rise of the Church of the End Times up in heaven will protect its members from the coming of the Antichrist and from the calamities which will occur during the Great Tribulation. Those who will not commit themselves to the principles of the movement will not constitute its members and will remain on earth with pernicious consequences. This theory combined with the doctrine of the Millennium Reign met with variations. According to the temporal priority the theories of Premillennialism, Postmillennialism and the Theory of Economy were created. The Pentecostal Eschatology ends with the Final Judgement of the White Throne.

Many of the extreme theories of the movement caused austere criticism from both the members of the Protestant Confession and from members within the Orthodox

Church. Objections from the Protestant Confession had to do with the authenticity and the effectiveness of the “Holy Spirit gifts” and with the discrepancy between their theories and the Scriptures. The Orthodox side pointed out the arbitrary interpretation of the Scriptures and their discrepancy with the way of considering the End Times as presented in the god – inspired texts. Recording the oncoming events in the Holy texts has both a symbolic and empirical character which is utterly contradictory to the intellectual consideration of the Pentecostal Eschatology.

Βιβλιογραφία

A. Πηγές

Άλεβιζόπουλου, Ά., (Πρωτ.), *Έγχειρίδιο αϊρέσεων και παραχριστιανικῶν ομάδων*, Άθήνα 1994³.

-, *Πεντηκοστιανοί και Όρθοδοξία, Ίστορία – Διδασκαλία – Όριοθέτηση*, Άθήνα 1995².

Althouse, P., *Spirit of the Last Days, Pentecostal Eschatology in Conversation with J. Moltmann, with a foreword by J. Moltmann*, London-N. York 2003.

-, Waddell, R., *Perspectives in Pentecostal Eschatologies, World Without End*, Cambridge 2010.

Anderson, A., *An introduction to Pentecostalism*, Cambridge 2004.

Άντωνίας (Μοναχής), *Νεοπεντηκοστιανοί στην Έλλάδα, Ό «Χριστιανισμός» τῆς Έλευθέρας Άποστολικῆς Έκκλησίας Πεντηκοστῆς»* (Ε.Α.Ε.Π), Άθήνα 1999.

Bass, C., *Backgrounds to Dispensationalism, its Historical Genesis and Ecclesiastical Implications, A look behind the "left behind" viewpoint*, Eugene, Oregon 1960.

Beaird, M., (Thesis), *A Book Review of The Everlasting Gospel, The Significance of the Eschatology in the Development of Pentecostal Thought by D. W. Faupel* 2002.

Βλάχου, Ι., Μητρ., *Εμπειρική δογματική της Ορθοδόξου Καθολικῆς Έκκλησίας, Κατά τις προφορικές παραδόσεις του π. Ιωάννου Ρωμανίδη, Τόμος Β΄*, Λεβαδειά 2011.

-, *Η ζωή μετά τον θάνατο*, Λεβαδειά 1999⁵.

Γεωργόπουλου, Β., Πρωτ., *Η περί της Αγίας Γραφῆς διδασκαλία των σύγχρονων αιρετικῶν κινήσεων*, Θεσσαλονίκη 2013.

-, «Η Πεντηκοστιανική κίνηση και ἡ δήλωση τοῦ Βερολίνου (Berliner Erklärung)», στο *Έπιστημονική Έπετηρίδα Θεολογικῆς Σχολῆς, Τμήμα Ποιμαντικῆς και Κοινωνικῆς Θεολογίας, Τόμος 14*, Θεσσαλονίκη 2009, σ σ. 147 – 165.

-, *Πεντηκοστιανῶν Κακοδοξίες*, Άθήνα 2004.

-, «Η χιλιαστική δοξασία στίς νεώτερες προτεσταντικές κινήσεις», στό *Δῆμος Κατερίνης (Έκδ.)*, *Πρακτικά ΚΘ΄ Πανορθόδοξου Συνδιάσκεψις για θέματα Αϊρέσεων και Παραθρησκείας*, « ψευδοπροφήτες – ψευδομεσσίες – και ἔσχατα », *Λεπτοκαρυά 30 Όκτωβρίου – 1 Νοεμβρίου 2017*, Κατερίνη 2018, σ σ. 117 - 141.

- , « Ἡ Ἄρπαγή τῆς Ἐκκλησίας καί ἡ χιλιετής Βασιλεία», στο *Εφημέριος*, τευχ. 1 (Ιανουάριος 2004), σ σ. 12 – 14.

- , «Ψευδοπροφητεῖες Πεντηκοστιανῶν», στο *Εφημέριος*, τευχ. 9 (Σεπτέμβριος 2003), σ σ. 22 – 23.

Dunn, J., *Baptism in the Holy Spirit, A Re-Examination of the New Testament, teaching on the Gift of the Spirit in Relation to Pentecostalism Today*, London 2010².

- , *Jesus and the Spirit, A Study of the Religious and Charismatic Experience of Jesus and the First Christians as Reflected in the New Testament*, Grand Rapids, Michigan 1997².

Είκοσι εννέα (29) σημαντικές Βιβλικές αλήθειες, *Στρόβολος*, Κύπρος, χ. χ..

Engelder, Th., Arndt W., Graebner Th., Mayer E. F., *Popular Symbolics, The Doctrines of the Churches of Christendom and of Other Religious Bodies Examined in the Light of Scripture*, St. Louis 1934.

Ἐσχατες ημέρες, Αλήθεια ἢ Ψέμα; Ελευθέρα Αποστολική Διακονία Πεντηκοστής, Φυλλάδιο, χ.χ..

Ζαχάρου, Ζ., (Ἄρχιμ.), *Τό χάραγμα τοῦ Χριστοῦ στήν καρδιά τοῦ ἀνθρώπου, Ἱερά Μονή Τιμίου Προδρόμου, Ἔσσεξ Ἀγγλίας 2015²*.

Faupel, D., *American Pentecostal Movement, A Bibliographical Essay*, First Fruits Press, Wilmore, Kentucky 2012.

Fischer, G., *History of Christian Doctrines*, Edinburgh 1949⁷.

Goodman, F., *Speaking in Tongues, a cross-cultural Study of Glossolalia*, Oregon 1972.

Henderson, M., *Speaking in tongues & dancing diaspora, Black women writing and performing*, Οξφόρδη 2014.

Hoekema, A., *The bible and the Future*, Grand Rapids, Michigan 1979.

Hollenweger, W., *The Pentecostals, "In these last days...": Eschatology*, U.S.A 1988.

«ΙΓ΄ Πανορθόδοξος Συνδιάσκεψις ἐντεταλμένων Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν καί Ἱερῶν Μητροπόλεων διά θέματα Αἱρέσεων καί Πανθηρησκείας, Πορίσματα», στο *Διάλογος*, τευχ. 26 (Οκτώβριος – Δεκέμβριος 2001), σ σ. 26 -29.

Καλαντζάκη, Σ., *Εἰσαγωγή στήν Παλαιά Διαθήκη*, Θεσσαλονίκη 2010.

Καραβιδόπουλου, Ι., *Είσαγωγή στην Καινή Διαθήκη, Θεσσαλονίκη 2010*³.

Καρακαλλινού, Ά., Ίερομ., *Έν ειρήνη τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν, πρόσκληση στους Πεντηκοστιανούς μέ έρμηνεία τῶν πνευματικῶν χαρισμάτων, Κοζάνη 2006*.

Καρανικόλα, Π., Μητρ., *Οί Αίρετικοί Προτεστάντες, Αθήνα 1976*².

Koester, N., *The Future in our Past: Post – millennialism in American Protestantism, Minnesota 1995*.

Land, S., *Pentecostal Spirituality, a passion for the Kingdom, London – New York 2003*⁴.

Lawless, E., *God's Peculiar People, Women's Voices & Folk Tradition in a Pentecostal Church, Kentucky 1988*.

Lederle, H., *Theology with Spirit, The Future of the Pentecostal & Charismatic Movements in the 21st Century, Tulsa, Oklahoma 2010*.

Λιόση, Σ., *Γνωστές Θρησκείες, αιρέσεις και παραθρησκευτικές ομάδες στην Ελλάδα, Ευκτήριοι οίκοι, Αθήνα 2004*.

-, *Προσηλυτισμός Ι, Πεντηκοστιανοί στην Πολεμική Αεροπορία, (θεωρία – διαδικασίες – πρακτική), Αθήνα-Κομοτηνή 2008*.

Ματσούκα, Ν., *Δογματική και Συμβολική Θεολογία Β΄, Έκθεση τῆς ὀρθόδοξης πίστεως σε ἀντιπαράθεση μέ τῆ δυτική χριστιανοσύνη, Θεσσαλονίκη 2010*³.

-, *Οίκοιμηνική κίνηση, Ίστορία Θεολογία, Θεσσαλονίκη 2011*.

Μπαμπινιώτη, Γ., *Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας, Κέντρο Λεξικολογίας Ε.Π.Ε, Αθήνα 2005*².

Μύρου, Α., Άρχιμ. *Ύποκειμενισμός και πνεύμα πλάνης στίς έμπειρίες τῶν Πεντηκοστιανῶν, Αθήνα 2008*.

-, «Έσχατολογικές πλάνες τῶν Πεντηκοστιανῶν στό φῶς τῆς Όρθοδοξίας», στο *Ίερά Σύνοδος τῆς Εκκλησίας τῆς Ελλάδος, Συνοδική Έπιτροπή 'επί τῶν Αἱρέσεων, 'Η Έλπίδα τῆς Όρθοδόξου Έκκλησίας για τήν Αἰωνιότητα και οἱ πλάνες τῶν «Έσχατολογικῶν Αἱρέσεων», Πρακτικά ΚΔ΄ Πανορθόδοξου Συνδιασκέψεως Έντεταλμένων Όρθοδόξων Έκκλησιῶν και Ίερῶν Μητροπόλεων για θέματα Αἱρέσεων και Παραθρησκείας, Θεσσαλονίκη 2012, σ σ. 149 - 169*.

Neve, J., (Dr.), *Churches and Sects of Christendom, Burlington, Iowa 1940*.

Παπαδημητρίου, Κ., *Βιβλικά Σημαίνοντα και Σημαινόμενα, Θεσσαλονίκη 2012*.

Poloma, M., *Man Street Mystics, The Toronto Blessing & Reviving Pentecostalism*, Walnut Creek 2003.

Richmann, C., *Sanctification, Ecstasy, and War: the Development of American Pentecostal Eschatology, 1898-1950*, Thesis, Luther Seminary, St. Paul, Minnesota 2009.

Robson, R., *The Temple, the Spirit and the People of the Presence of God: Examining Critical Options for a Pentecostal Ecclesiology* 2012.

Ρόουζ, Σ., 'Ιερομ., *Ἡ Ὁρθοδοξία καί ἡ θρησκεία τοῦ μέλλοντος*, Αθήνα 2011³.

Ruthven, J., *On the Cessation of the Charismata, The Protestant Polemic on Post-Biblical Miracles* 2008.

Ryrie, C., *Dispensationalism*, Moody Press, Chicago 1995².

Schaeffer, F., *Αναζητώντας την Ορθόδοξη πίστη στον αιώνα των ψεύτικων θρησκειών, Χορεύοντας μόνος, Κοζάνη 2004²*.

Tchonang, G., *L'essor du pentecotisme dans le monde, Une conception utilitariste du salut en Jesus-Christ*, L' Harmattan, Paris 2009.

Τσίγκου Α. Β., «Τά ἔσχατα στή θεολογία καί ζωή τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας», στο Ἱερά Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, Συνοδική Ἐπιτροπή ἐπί τῶν Αἱρέσεων, Ἡ Ἐλπίδα τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας γιά τήν Αἰωνιότητα καί οἱ πλάνες τῶν «Ἐσχατολογικῶν Αἱρέσεων», Πρακτικά ΚΔ' Πανορθοδόξου Συνδιασκέψεως Ἐντεταλμένων Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν καί Ἱερῶν Μητροπόλεων γιά θέματα Αἱρέσεων καί Παραθρησκείας, Θεσσαλονίκη 2012, σ σ. 15 – 47.

-, *Δογματική τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας*, Θεσσαλονίκη 2017, σ σ. 425 - 469.

Yong, A., *The Spirit poured out on all flesh, Pentecostalism and the possibility of global Theology*, Michigan 2005.

Φίλη, Λ., «Πυθία», *ΘΗΕ 10*, (1962), στ. 738.

B. Ηλεκτρονικές πηγές:

E. Stetzer, *The Third Wave: The Continualist Movement Continues, What is the Third Wave Charismatic Movement*; Christianity Today 2013, Άρθρο σε ηλεκτρονική μορφή από τον επίσημο ιστότοπο της εφημερίδας CT στην ηλεκτρ. διεύθυνση:

<http://www.christianitytoday.com/edstetzer/2013/october/third-wave.html>

G. McIntosh, *Origin of Spiritual Gifts Profiles*, 23-10-2017, άρθρο σε ηλεκτρονική μορφή από τον επίσημο ιστότοπο της εφημερίδας CT στην ηλεκτρ. διεύθυνση:

<http://www.christianitytoday.com/edstetzer/2017/october/origin-of-spiritual-gifts-profiles.html>

G.B. McGee, *The Azusa Street Revival and Twentieth – Century Missions 1988*, Άρθρο από την διαδικτυακή πλατφόρμα εκδόσεων *SAGE Journals* στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <http://journals.sagepub.com/doi/10.1177/239693938801200203>.

Hollenweger W. & Hudson N., *Pentecostalism, Past, Present and Future*, 11/03/2015, Τόμος 21 2001. Άρθρο σε ηλεκτρονική μορφή από τον διαδικτυακό τόπο του Ευρωπαϊκού Ομίλου της Πεντηκοστιανικής Θεολογίας *E.P.T.A* (European Pentecostal Theological Association), στην ηλεκτρ. διεύθυνση: <https://www.tandfonline.com/toc/yjpe20/21/1?nav=toclist>

Γεωργόπουλου Α. Βασίλειου (πρωτ.), *Πεντηκοστιανοί θεραπευτές, Η περίπτωση του Benny Hinn, 2013*. Άρθρο σε ηλεκτρονική μορφή από την ηλεκτρ. διεύθυνση του Επισήμου Ιστοτόπου της Εκκλησίας της Ελλάδος:

<http://www.ecclesia.gr/greek/holysynod/committees/heresies/skopoi.html>

Γεωργόπουλου Α. Βασίλειου (πρωτ.), *Σύγχρονοι Προτεστάντες Ψευδοπροφήτες, (25 περιπτώσεις)*, Άρθρο σε ηλεκτρονική μορφή από την ηλεκτρ. διεύθυνση του Επισήμου Ιστοτόπου της Εκκλησίας της Ελλάδος:

http://www.ecclesia.gr/greek/holysynod/committees/heresies/library/georgopoulos_protestantes.pdf

Τσουρού Κυριακού (πρωτ.), *Όταν οι ψευδοπροφήτες διαψεύδονται 2000*. Άρθρο σε ηλεκτρονική μορφή από την ηλεκτρ. διεύθυνση του Επισήμου Ιστοτόπου της Εκκλησίας της Ελλάδος:

http://www.ecclesia.gr/greek/holysynod/committees/heresies/bibliothiki_profites.html

The New York Times, *Oral Roberts tells Conference He has Raised people from the Dead, 1987*, άρθρο σε ηλεκτρονική μορφή από τον επίσημο ιστότοπο της εφημερίδας The New York Times στην ηλεκτρ. Διεύθυνση:

<http://www.nytimes.com/1987/06/27/us/oral-roberts-tells-conference-he-has-raised-people-from-the-dead.html>

Τσιγιάννη Γεωργίου, *Οι χρησιμοποιούμενες γλώσσες στη Νοτιοανατολική Μεσόγειο και στην Παλαιστίνη κατά τον Α΄ μ.Χ αιώνα, 2007*. Άρθρο σε ηλεκτρονική μορφή από την επίσημη ιστοσελίδα της Ιεράς Μονής Παντοκράτορος Μελισσοχωρίου στην ηλεκτρ. διεύθυνση:

<https://www.impantokratoros.gr/85EB4A21.el.aspx>

Βικιπαίδεια, *Κου – Κλουξ - Κλαν*, άρθρο σε ηλεκτρονική μορφή στην ηλεκτρ. διεύθυνση:

<https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%9A%CE%BF%CF%85-%CE%9A%CE%BB%CE%BF%CF%85%CE%BE-%CE%9A%CE%BB%CE%B1%CE%BD>

Wikipedia , Oral Roberts, άρθρο σε ηλεκτρονική μορφή στην ηλεκτρ. Διεύθυνση:

https://en.wikipedia.org/wiki/Oral_Roberts

Wikipedia, *Brownsville Revival*, άρθρο σε ηλεκτρονική μορφή από την ηλεκτρ. Διεύθυνση:

https://en.wikipedia.org/wiki/Brownsville_Revival

Wikipedia, *Charles Grandison Finney*, άρθρο σε ηλεκτρονική μορφή από την ηλεκτρονική Διεύθυνση:

https://en.wikipedia.org/wiki/Charles_Grandison_Finney

Wikipedia, *Frank Sandford*, άρθρο σε ηλεκτρονική μορφή από την ηλεκτρονική Διεύθυνση:

https://en.wikipedia.org/wiki/Frank_Sandford

Wikipedia, *Paulaseer Lawrie Muthukrishna* , άρθρο σε ηλεκτρονική μορφή από την ηλεκτρονική Διεύθυνση:

<https://en.wikipedia.org/wiki/Paulaseer>

Wikipedia, George Jeffreys (pastor), άρθρο σε ηλεκτρονική μορφή από την ηλεκτρ. Διεύθυνση:

[https://en.wikipedia.org/wiki/George_Jeffreys_\(pastor\)](https://en.wikipedia.org/wiki/George_Jeffreys_(pastor))

Wikipedia, Gerhard Klemm, άρθρο σε ηλεκτρονική μορφή στην ηλεκτρ. Διεύθυνση:

https://de.wikipedia.org/wiki/Gerhard_Klemm

Εφημερίδα Χριστιανισμός, (1986), φύλ. 1, 3-4, 9, 12. (1987), φύλ. 13, 23. (1988), 31. (1989), φυλ. 45. (1990), φυλ. 50, 51, 53, 55, 57, 59, 61, 67-68. (1991), φυλ. 73, 75, 80, 83. (1992), φυλ. 100, 105-106. (1999), φυλ.182. (2008), φυλ. 289. (2018), φυλ. 409. Τα ως άνω τεύχη μεταφορτώθηκαν από τον επίσημο ιστότοπο της Εφημερίδας Χριστιανισμός με ηλεκτρ. Διεύθυνση: <https://www.christianity.gr/efimerida-christianismos>.

<http://roxborogh.com/REFORMED/IMC.htm>